

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Pfeifer

EKONOMSKI VIDIKI DRŽAVLJANSKIH VOJN

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Aleš Pfeifer
Mentorica: red. prof. dr. Ljubica Jelušič

EKONOMSKI VIDIKI DRŽAVLJANSKIH VOJN

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

KAZALO

UVOD

Seznam kratic	4
---------------	---

1 OPREDELITEV KONCEPTA IN STRUKTURA ANALIZE

1. 1 Predmet preučevanja	6
1. 2 Hipoteze	7
1. 3 Definiranje ključnih pojmov	10
1. 3. 1 Ekonomski pristopi k preučevanju vzrokov državljanskih vojn	10
1. 3. 2 Državljska vojna	11
1. 3. 3 »Conflict Resources« – Konfliktne surovine	12
1. 4 Struktura analize	14

2 EKONOMSKI PRISTOPI K PROUČEVANJU VZROKOV DRŽAVLJANSKIH VOJN

2. 1 Razvoj ekonomskega pristopa	15
2. 1. 1 Strukturne spremembe narave in logike vojne po koncu hladne vojne	15
2. 1. 2 Širše družbene spremembe, povezane s koncem hladne vojne	17
2. 1. 3 Spremembe, povezane z globalizacijo	18
2. 2 Opredelitev ključnih konceptualnih razlik med tradicionalnimi in ekonomskimi pristopi, racionalnost/iracionalnost	20
2. 2. 1 Pojmovanje vojne	20
2. 2. 2 Uporništvo: protestno gibanje ali organiziran kriminal	21
2. 2. 3 Motiv proti priložnost	22
2. 2. 4 Tradicionalni proti ekonomskim vzrokom konfliktov	23

3 COLLIER-HOEFFLERJEV MODEL IZBRUHA DRŽAVLJANSKE VOJNE

3. 1 Teoretična izhodišča modela Collierja in Hoefflerjeve	24
3. 2 Empirični rezultati modela CH	28

4 EKONOMSKE KORISTI DRŽAVLJANSKIH VOJN V PRAKSI

4. 1 Ekonomske funkcije nasilja	31
---------------------------------	----

5 ANALIZA PRIMEROV	34
5. 1 Vpliv obilice primarnih virov na ropanje in financiranje upornišva	37
5. 1. 1 Neposredno ropanje virov	38
5. 1. 2 prodaja bodočih pravic izkoriščanja	40
5. 2 Vpliv izkoriščanja primarnih surovin na nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom	40
5. 3 Analiza primerov	42
5. 3. 1 Angola	42
5. 3. 2 Demokratična Republika Kongo (DRK)	43
5. 3. 3 Kambodža	45
5. 3. 4 Republika Kongo (Brazzaville)	47
5. 3. 5 Indonezija (Aceh)	48
5. 3. 6 Sierra Leone	50
5. 3. 7 Sudan	51
5. 4 Rezultati	53
6 POSREDNI VPLIVI IN ZNAČILNOSTI PRIMARNIH SUROVIN	56
6. 1 Vpliv odvisnosti od primarnih virov na ekonomsko sposobnost države	58
6. 2 Vpliv primarnih virov na učinkovitost oblasti	62
6. 3 Vpliv primarnih virov na sosednje države	66
7 SKLEP	68
8 SEZNAM LITERATURE	71

9 PRILOGA

Tabela 1: Statistične raziskave o povezanosti primarnih surovin z verjetnostjo izbruha konflikta

Tabela 2 : Rezultati modela Collierja in Hoefflerjeve:

UVOD

»V letu 2003 je bilo v svetu 19 večjih oboroženih konfliktov na 18 različnih lokacijah in le dva izmed 19 konfliktov sta bila meddržavna« (SIPRI: 2004). Podatki potrjujejo znano empirično in teoretično opažanje, da je znotrajdržavni konflikt postal prevladujoča oblika konflikta v sodobnem svetu. Čeprav je gibanje naraščanja znotrajdržavnih konfliktov prisoten že vse od konca druge svetovne vojne, je njegov vpliv najbolj viden prav v obdobju po koncu hladne vojne v začetku 90. let, ko smo bili priča velikemu povečanju števila konfliktov te vrste.

Vse pogostejši znotrajdržavni konflikti in konec hladne vojne so spodbudili zanimanje strokovne javnosti, ki na področjih različnih znanosti skušajo pojasniti omenjeni fenomen. Najprej so se ob koncu 80. let začele razprave o povezanosti okolja in varnosti (Levy, Tuchman, Meyers), v katerih avtorji poudarjajo neločljivo povezanost med okoljem in varnostjo ter pravijo, da okoljska lahko degradacija predstavlja vzrok za regionalne in znotrajdržavne konflikte in množične migracije. Klare v svojem delu *Resources War* (glej Klare: 2002) poudarja pomen povečevanja povpraševanja po primarnih surovinah, ki naj bi vplivalo na bodoče geopolitične in varnostne spremembe v svetu.

Homer-Dixon vzroke za sodobne konflikte išče v okoljski degradaciji, ki pogosto vodi v pomanjkanje osnovnih življenjskih surovin. Kaplan v knjigi *The Coming Anarchy* (2001) trdi, da je v nekaterih delih sveta (zahodna Afrika) mogoče opaziti prihajajočo anarhijo, ki vodi v nesmiselno nasilje, ki ga vzpodbujajo vplivi tribalizma, drog in okoljske degradacije.

V sredini 90. let je postalo jasno, da obstoječe teoretične predpostavke niso sposobne pojasniti vse večjega števila znotrajdržavnih konfliktov predvsem v nerazvitih delih sveta – tako se začne razvijati ekonomski pristop k obravnavi tovrstnih konfliktov. Ključno izhodišče v njegovem razvoju predstavlja raziskava Svetovne banke, v kateri Collier in Hoefflerjeva ugotavljata, da so države, ki večino svojega dohodka pridobivajo od trgovanja s primarnimi surovinami veliko bolj podvržene izbruhu državljanske vojne kot države, ki teh surovin ne posedujejo (Collier: 1998, 2000, 2001). Omenjena raziskava je doživela velik odziv tako v strokovni kot laični javnosti in je predstavljala empirično osnovo za razvoj teoretične misli, ki predstavlja ekonomski pristop k obravnavi konfliktov. Rezultati raziskave so spodbudili tudi vsesplošno zanimanje medijev in so bili predstavljeni v številnih najbolj znanih svetovnih

medijih¹, kot so The Economist, The New York Times, The Washington Post, the Financial Times ...

»Ključni rezultati omenjene raziskave in avtorjeva interpretacija sta postala najpogosteje navajana rezultata katere koli mednarodne statistične raziskave družbenega konflikta v zgodovini« (Fearon: 2004: 2). V skladu s tem dejstvom ni presenetljivo, da se z vprašanjem primarnih virov in njihovo vlogo v sodobnih konfliktih začnejo ukvarjati tudi druge entitete, kot so številne nevladne humanitarne organizacije², mednarodne organizacije,³ znanstvene ustanove⁴ in celo nacionalne vlade nekaterih zahodnih držav⁵. Nevladne humanitarne organizacije svoje delovanje usmerjajo predvsem na preprečevanje trgovanja s surovinami, ki naj bi vplivalo na konflikte v najrevnejših deželah sveta in so odgovorne za nastanek poimenovanj, kot so »conflict diamonds, dirty diamonds, conflict oil«, njihova dejavnost pa je usmerjena predvsem na ozaveščanje javnosti o navedenem problemu. Tako njihove dejavnosti pripeljejo do kampanje »Publish What You Pay« in procesa Kimberly⁶, ki na srečanjih združi vse entitete, povezane z trgovanjem z diamanti, in postavi osnove za ureditev mednarodne trgovine z diamanti.

Strokovna javnost se je na rezultate raziskave odzvala z nezaupanjem, kar se kaže v velikem številu statističnih raziskav, ki različno preverjajo veljavnost rezultatov Collierja in Hoeflerjeve⁷ (glej priloga A tabela: 2) in tudi velikemu številu teoretičnih tekstov, ki se ukvarjajo s teoretičnimi vidiki, ki skušajo opredeliti odnos med primarnimi surovinami in konfliktom (glej Ross, LeBillon, Klare). Collier in Hoeflerjeva navedeni odnos med primarnimi viri in verjetnostjo izbruha državljanske vojne pojasnujeta z razlago, da naj bi primarne surovine vplivale na povečano verjetnost izbruha državljanske vojne z omogočanjem ropanja in finančnega preživetja uporniške organizacije (glej Collier, Hoefler:

---

¹ Sanham Sangbera »Rebels Fight for Loot not Causes«, Financial Times, 16. junij 2000, London Edition, str. 12; John Burgess, »Civil Wars Linked to Certain Economies, World Bank Cites Commodities Role«, The Washington Post, 16. junij 2000, str. E03; Joseph Kahn »World Bank Blames Diamonds and Drugs for Many Wars«, The New York Times, 16. junij, 2000, Late Edition, str. A14; Martin Wolf »How Civil War Plagues the Poor«, Financial Times, 27. december 2000, str. 13; Paul Cullen »Money is Still at the Root of the War Worldwide«, The Irish Times, 11. maj 2001, str. 55; Sebastian Mallaby »A J. F. K. Approach to Terrorism«, The Washington Post, 26. november 2001, Final Edition, str. A25; Tina Rosenberg »To Prevent Conflict, Look to Commodities like Diamonds«, The New York Times, 15. julij 2002, Late edition, str. A6; Tina Rosenberg »The Year in Ideas; Peace Through Embargo«, The New York Times, 15. december 2002, Late Edition, str. 108; »The Global Menace of Local Strife«, The Economist, 24. maj 2003, US Edition.

² Globalwitness, Christian Aid, Partnership Canada africa, Amnesty International, Catholic Relief, Oxfam

³ UN, IMF.

⁴ PRIO (The International Peace Research Institute, Oslo), IPA (International Peace Academy), FAFO Institut for Applied Social Science, IISS (The International Institute for Strategic Studies).

⁵ Norveška, ZDA, Kanada, Belgija.

⁶ Proces Kimberly predstavlja periodično konferenco zainteresiranih entitet, namenjeno ureditvi razmer na trgu dragih kamnov (glej: www.kiberleyprocess.com).

⁷ ... ki pa v veliki meri potrjujejo rezultate Collierja in Hoeflerjeve.

1998, 2000, 2002b:3). Ross poudarja, da lahko primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi posredno z njihovim vplivom na oblast in ekonomsko sposobnost države (glej Ross: 2001a, 2001b, 2002, 2003a, 2003b). Navedeni odnos med primarnimi surovinami in državljansko vojno predstavlja tudi osnovni problem preučevanja mojega dela. V nadaljevanju se bom osredinil predvsem na preučevanje odnosa med odvisnostjo držav od izvoza primarnih surovin in verjetnostjo izbruha državljanske vojne oziroma kako lahko odvisnost od primarnih surovin generira oborožene konflikte oziroma državljanske vojne.

Seznam kratic:

ADFL	Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo-Zaire (Zavezništvo demokratičnih sil za osvoboditev Konga-Zaira).
BDP	Bruto domači proizvod.
DK	Demokratska Kampučija.
DRK	Demokratska republika Kongo.
ECOWAS	Economic Community of West African States (Ekonomska skupnost zahodno-afriških držav).
ELF	Ethno-lingvistic-fractionalization (Etnično- jezikovna frakcionalizacija).
FAFO	Institut for Applied Social Science (Inštitut za družboslovne vede), Oslo, Norveška, internetni naslov: http://www.faf.no/english/ .
FAR	Forces Armees Rwandaises (Oborožene sile Ruande).
FARC	Revolutionary Armed Forces of Colombia (Revolucionarne oborožene sile Kolumbije).
FNLA	Front National de Liberation de Angola (Fronta za nacionalno osvoboditev Angole).
GAM	Gerakan Aceh Merdeka ali Aceh Freedom Movement (Osvobodilno gibanje Aceh-a).
GRAE	Revolutionary Government of Angola in Exile (Revolucionarna vlada Angole v izgnanstvu).
HDI	Human Development Index (Indeks človekovega razvoja).
HDR	Human Development Report (Poročilo o človekovem razvoju).
IISS	The International Institute for Strategic Studies (Mednarodni inštitut za strateške študije).
IMF	International Monetary Fund (Mednarodni monetarni sklad).
IPA	International Peace Academy (Mednarodna mirovna akademija), internetni naslov: http://www.ipacademy.org).
MPLA	Movimento Popular de Libertação de Angola (Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole).
NPFL	National Patriotic Front of Liberia (Nacionalna patriotska fronta Liberije).
PRIO	The International Peace Research Institute (Mednarodni inštitut za mirovne Raziskave), Oslo, Norveška internetni naslov: http://www.prio.no/).
PRK	People's Republic of Kâmpŭchéa (Ljudska republika Kampučija).

RPF	Rwandan Patriotic Front (Ruandska patriotska fronta).
RUF	Revolutionary United Front (Revolucionarna združena fronta).
SIPRI	Stocholm International Peace Research Institut (Stockholmski mednarodni inštitut za mirovne študije), Stocholm, Švedska.
SPLA	Sudan People's Liberation Army (Sudanska ljudska osvobodilna vojska)
UN	United Nations (Združeni narodi)
UNDCP	United Nations Drugs Control Program (Program Združenih narodov za nadzor nad drogami)
UNDP	United Nations Development Program (Razvojni program Združenih narodov), internetni naslov: http://www.undp.org/)
UNITA	União Nacional para a Independência Total de Angola (Nacionalno združenje za popolno neodvisnost Angole)
UPA	União das Populações de Angola (Združenje prebivalcev Angole)
WB	World Bank (Svetovna banka)

1 Opredelitev predmeta preučevanja in hipoteze

1.1 Predmet preučevanja

Namen moje raziskave je raziskati nastajajočo politično področje ekonomskih vidikov sodobnih konfliktov ter pojasniti relativno pojasnjevalno moč ekonomskih dejavnikov v primerjavi s političnimi in družbenimi dejavniki pri pojasnjevanju vzrokov sodobnih državljanskih vojn. V skladu z namenom preučevanja se kot temeljno vprašanje, ki služi kot vodilo v preučevanju, zastavlja dihotomija pohlep ali nezadovoljstvo (Collier in Hoeffler: 2001, 2002).

Zgoraj zastavljena dihotomija v svojem bistvu predstavlja vprašanje o relativni moči ekonomskih (pohlep) v primerjavi s političnim oziroma socialnim dejavnikom (nezadovoljstvo); to pa predstavlja tudi temeljni problem, s katerim se bom ukvarjal v svojem delu. Številne raziskave so potrdile močno statistično povezanost med odvisnostjo držav od izvoza primarnih surovin in verjetnostjo izbruha državljanske vojne. Ostaja veliko nejasnosti glede opredelitve navedenega odnosa, kar se kaže predvsem v velikem številu tekstov različnih znanosti, ki vsak po svoje razlaga rezultate Collierjeve statistične raziskave. Tako bo poglobilni cilj mojega dela predstaviti različne poglede, ki povezujejo primarne surovine z verjetnostjo konflikta, in raziskati relativno pojasnjevalno moč različnih teoretičnih razlag navedenega problema na konkretnih primerih. Moj namen ni preučevanje veljavnosti statističnih rezultatov analize Collierja in Hoefflerjeve, saj podoben odnos med primarnimi surovinami in konfliktom potrjujejo tudi številne druge statistične raziskave, temveč je namen raziskati, ali so primarne surovine (oz. če) in v kolikšni meri vplivale na izbruh državljanskih vojn v izbranih konkretnih primerih.

Osnovno vodilo preučevanja predstavlja raziskava Collierja in Hoefflerjeve »Greed and Grievance in Civil War« (glej Collier in Hoeffler: 1998, 2000, 2002b). Avtorja v raziskavi s statistično analizo ugotavljata, da se državljanske vojne v zadnjih petdesetih letih neporocionalno pogosteje pojavljajo v državah, odvisnih od izvoza primarnih surovin. Države katerih veliki deli dohodka izhajajo iz izvoza primarnih surovin, so bolj dovzetne za državljansko vojno kot tiste, ki teh surovin nimajo. Primarne surovine torej predstavljajo najmočnejši dejavnik tveganja državljanske vojne, ni pa stopnje soglasja o bistvenih vzročnih zvezah, ki opredeljujejo to povezanost. Primarni viri so v svojem bistvu nevtralni, ob primerni politiki lahko predstavljajo zagotovilo uspeha države v ekonomskem in družbenem smislu, ob neprimernem vodenju pa lahko predstavljajo dejavnik, ki s svojimi različnimi vplivi in

interakcijo med njimi ustvarja razmere, ki delajo državo zelo dovzetno za državljansko vojno in druge družbene konflikte.

Collier in Hoefflerjeva povezanost med primarnimi viri in državljansko vojno opredelita, da primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne z omogočanjem ropanja in finančnega preživetja uporniške organizacije (Collier, Hoeffler: 2002b:3). Poleg ropanja in finančnega preživetja uporniške organizacije lahko primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi drugače. Ross opozarja, da lahko primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi s svojim vplivom na povečevanje občutka nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom, saj izkoriščanje teh surovin praviloma prinese negativne posledice za lokalno prebivalstvo (glej Ross: 2002).

Podobno Ross pravi, da lahko odvisnost države od primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne s slabljenjem ekonomske sposobnosti države s tem, da dela vlade šibkejše, podkupljivejše in manj odgovorne; da daje ljudem, ki živijo v bogatih regijah, spodbudo za ustanovitev neodvisne države, s tem pa pomaga financirati uporniške skupine (Ross: 2002: 28).

Pri analizi ekonomskih dejavnikov bom posebno pozornost namenil vlogi primarnih surovin kot enemu temeljnih dejavnikov, ki vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne predvsem v ekonomsko nerazvitih državah.

Cilj mojega dela ni dokazati, da ekonomski dejavniki predstavljajo edini vzrok konfliktov, temveč, da na izbruh konflikta vedno vpliva več različnih dejavnikov in njihove povezave. Zato je za učinkovito razumevanje narave in logike sodobnih državljanskih vojn nujen večstranski pristop, ki bo enakovredno upošteval vse različne dejavnike tveganja.

1. 2 Hipoteze

Kratka predstavitev različnih pogledov na vpliv primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne potrjuje predpostavko, da v strokovni javnosti ne obstaja zadostna stopnja soglasja o temeljnih vzročnih zvezah, ki opredeljujejo ta odnos. Moj osnovni namen bo torej raziskati možne vzročne zveze, ki povezujejo odvisnost države od primarnih surovin z državljansko vojno. Pri tem bom izhajal iz predpostavke, da ni enega samega vzroka konflikta, da ni ene same okoliščine za dolgotrajen mir. Različni dejavniki se razlikujejo po pomembnosti in spodbujajo ter nevtralizirajo drug drugega. Analize situacije morajo zato vključevati raziskovanje njihove relativne pomembnosti in medsebojnih razmerij. (Porto: 2002: 1).

Ker so vsi navedeni možni vplivi primarnih surovin v praksi zelo težko merljivi, bom svoje delo zastavil tako, da bom z analizo primerov preverjal veljavnost dveh hipotez, ki omogočata grobo preverjanje na konkretnih primerih:

Hipoteza 1

»Odvisnost države od izvoza primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne z omogočanjem ropanja in finančnega preživetja uporniške organizacije« (Collier, Hoeffler: 2002b:3)

Hipoteza torej predpostavlja, da primarne surovine omogočajo ropanje oziroma osebno zbiranje bogastva s strani upornikov, kar vpliva na odločitve posameznikov za sodelovanje v konfliktu, dostopnost dobičkov od primarnih surovin pa daje nastajajoči uporniški organizaciji večjo sposobnost za financiranje njenih začetnih stroškov. Hipoteza bo torej veljavna, če bo mogoče najti dokaze bodisi o tem, da so uporniki pred izbruhom državljanske vojne sodelovali v ropanju ali kakršnem koli drugačnem zbiranju dobička od primarnih surovin in/ali da se je uporniška organizacija pred začetkom državljanske vojne financirala s primarnimi surovinami.

Nasprotno lahko izkoriščanje primarnih surovin povečuje verjetnost izbruha državljanske vojne s povečevanjem skupinskega občutka nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom. Izkoriščanje nafte, plina, mineralov in lesa je pogosto povezano z razlaščenjem zemlje, uničevanjem okolja, kršenjem človekovih pravic, povečevanjem neenakosti, migracijami delovne sile in velikim stopnjami korupcije (Ross: 2001a: 5). Zaradi dejstva, da se področja izkoriščanja praviloma nahajajo v ruralnih področjih, kjer je življenje ljudi še danes popolnoma vezano na zemljo in sožitje z naravo, so lahko vplivi na občutek nezadovoljstva še toliko večji.

Številni avtorji ugotavljajo, da visoke stopnje nezadovoljstva in neenakosti vplivajo na verjetnost državljanskih vojn.

Hipoteza 2

Izkoriščanje primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne s spodbujanjem nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom.

Če torej izkoriščanje primarnih surovin vpliva na povečevanje občutka nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom in posledično na državljansko vojno, bo v konfliktu zagotovo moč opaziti dve vidni dejstvi: da bodo cilj uporniških dejavnosti podjetja, ki se ukvarjajo z

izkoriščanjem surovin, in/ali potrebna infrastruktura (pri čemer ne bo šlo za ropanje ali drugo zbiranje dobička) ter da bo nezadovoljstvo v zvezi z izkoriščanjem surovin omenjeno v uporniški propagandi. Zgoraj zastavljena hipoteza bo torej veljavna, če bosta izpolnjena zgoraj navedena pogoja.

Poleg navedenih vzročnih zvez med odvisnostjo države od izvoza primarnih surovin in verjetnostjo izbruha državljanske vojne lahko iz odvisnosti države od primarnih surovin izhajajo tudi številni posredni vplivi, ki lahko povečujejo verjetnost izbruha državljanske vojne.

Kot opozarjajo številni avtorji⁸, je odvisnost države od izvoza primarnih surovin močno statistično povezana s številnimi negativnimi ekonomskimi in družbenimi posledicami za države. Le Billon navaja, da negativne posledice odvisnosti vključujejo nizko ekonomsko rast, zanemarjanje drugih delov ekonomije in nizko stopnjo ekonomske povezanosti, visoko stopnjo neenakosti, podkupljivost državnih ustanov, visoko ekonomsko neučinkovitost, slabo proračunsko poslovanje (LeBillon: 2000: 25). Podobno Oxfam v svoji študiji navaja, da se države, odvisne od izvoza mineralov ali nafte, soočajo z nenavadno visokimi stopnjami korupcije, avtoritarnih oblasti, vladne neučinkovitosti, vojaške porabe in državljanskih vojn (Ross: 2001: 4). Odvisnost države od izvoza primarnih surovin lahko torej vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi prek njenih številnih posrednih vplivov na učinkovitost države. Morebitne posredne vplive primarnih surovin na učinkovitost oblasti bom preverjal s tremi izpeljanimi hipotezami. Zaradi nedostopnosti statističnih podatkov za konkretne primere državljanskih vojn v mojem vzorcu bom veljavnost treh izpeljanih hipotez preverjal z dostopnimi podatki različnih raziskav⁹ in podatkovnimi zbirkami¹⁰, ki omogočajo raziskovanje odnosa med primarnimi surovinami in učinkovitostjo državne oblasti.

Izpeljane hipoteze:

Odvisnost države od primarnih surovin lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne prek njenega negativnega vpliva na ekonomsko rast.

Odvisnost države od primarnih surovin lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne prek njenega vpliva na povečevanje revščine.

---

⁸ Le Billon, Ross,

⁹ Oxfam, Ross ...

¹⁰ HDI, Polity4 project, Corruption perception Index, WB – visoko zadolžene revne države.

Odvisnost države od primarnih surovin lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne prek njenega vpliva na učinkovitost oblasti.

1. 3 Definiranje ključnih pojmov

1. 3. 1 Ekonomski pristopi k preučevanju vzrokov državljanskih vojn

Pojem ekonomski pristopi je zajemajo širok spekter okoliščin in dejavnikov, povezanih z državljansko vojno. Znotraj širšega koncepta ekonomskih pristopov obstajajo različne usmeritve, ki se ukvarjajo z različnimi vidiki razmerja med ekonomskih dejavniki in konfliktom. Zato je za cilj preučevanja v delu nujno razlikovanje oziroma delitev med ekonomskimi vidiki in splošnejšimi situacijami ekonomskega pomanjkanja ali nepravilnosti, ki v očeh tradicionalnih pogledov na vzroke konfliktov predstavlja najmočnejšo motivacijo za vse oblike od mirnega družbenega protesta do oborožene revolucije.

Econ navaja en pragmatični/konceptualni vzrok in dva pomembnejša vzroka za to delitev:

1. Ekonomske pristope obravnavamo kot posebni in omejeni fenomen medtem, ko sta ekonomska deprivacija in neenakost veliko bolj splošni značilnosti, ki opisujeta celotno situacijo v določeni državi.
2. Čeprav ljudje živijo v pomanjkanju ekonomskih virov, je vzrok za to pogosto političen; njihove reakcije v obliki mirnih ali nasilnih protestov so v svoji naravi politične. Koncept ekonomskih vidikov, predstavljen v delu, pa se nanaša na *osebno ali institucionalno bogatitev* kot motiv za oboroženi konflikt.
3. Raziskave dokazujejo, da splošne okoliščine ekonomske deprivacije morda sploh niso značilen spodbujevalec konfliktov (glej: *Economic Driving Forces of Violent Conflict and War*: 2001: 14).

Ker se v delu pojavlja tudi soroden pojem »tradicionalni pristopi k preučevanju vzrokov državljanskih vojn« je treba nujno zagotoviti tudi jasno opredelitev tega pojma na način, uporabljen v delu.

Pojem »tradicionalni pristopi« opredeljuje ključne koncepte, ki večinoma izhajajo iz politične ali sociološke znanosti ter se ukvarjajo s preučevanjem vzrokov državljanskih vojn, pri čemer dajejo izrazito prednost političnim in sociološkim dejavnikom, medtem ko zanemarjajo ekonomske vzroke kot možne vzroke konfliktov. V luči "tradicionalnih" pristopov kot

najpogostejši vzrok konfliktov nastopajo politični (politična izključenost) ali družbeni dejavniki (neenakost).

Pojem ekonomski vidiki, kot je uporabljen v delu, predstavlja torej posebno disciplino, ki se ukvarja s preučevanjem ekonomskih vidikov sodobnih konfliktov, da pri tem izpostavlja *osebne ekonomske interese* kot poglobitni vzrok sodobnih državljanskih vojn. Predmet preučevanja mojega dela torej ne bodo vprašanja, kako ekonomsko pomanjkanje oziroma pomanjkanje virov vpliva na verjetnost državljanske vojne, ampak kako obilica (preveč) osnovnih surovin vpliva na pripravljenost posameznika, da sodeluje v konfliktu, pri čemer je poglobitna motivacija za to posameznikova osebna ekonomska korist.

1. 3. 2 Državljska vojna

Koncept ekonomski pristop pri pojasnjevanju vzrokov konfliktov zajema celo vrsto različnih vrst konfliktov od lokalnih oboroženih konfliktov, nasilne zamenjave oblasti, do državljanske vojne.

Pri definiranju pojma državljanska vojna sem se oprl na skupino empiričnih definicij, ki temeljijo na uporabi nasilja in kot kriterij klasifikacije uporabljajo število bojnih žrtev. Definicije koncepta državljanske vojne se razlikujejo predvsem po zastavljenem kvantitativnem kriteriju, ki kaže na število bojnih žrtev v celotnem konfliktu ali v določenem časovnem obdobju (praviloma se kot meja uporablja eno leto). Državljska vojna nastopi, ko je presežen prag zahtevnega števila bojnih žrtev. Ker se različne definicije koncepta razlikujejo predvsem po količinskem kriteriju števila žrtev, lahko predstavim vse druge temeljne lastnosti, ki so lastne konceptu državljanske vojne. Pri definiranju pojma državljanska vojna bom uporabil definicijo, ki se uporablja pri delu s podatki iz najpogosteje uporabljene zbirke podatkov COW¹¹, ki so bili podlaga statističnih raziskav, predstavljenih v osrednjem delu mojega dela.

»Definicija državljanske vojne, uporabljena pri delu s podatkovno zbirko COW, temelji na uporabi nasilja in ne na ciljih/namenih protagonistov ali na posledicah konflikta.« (Collier, Hoeffler: 2001b: 3).

Kot pravi Sambanis oborožen konflikt definiramo kot državljansko vojno, če zadosti naslednjim zahtevam:

---

¹¹ Correlates of War: Singer, Small (<http://www.umich.edu/~cowproj/dataset.html>).

1. konflikt povzroči več kot tisoč bojnih žrtev;
2. konflikt izzove suverenost mednarodno priznane države;
3. konflikt se pojavi znotraj prepoznanih meja te države;
4. vključuje državo kot eno izmed vojskujočih se strani;
5. vključuje upornike sposobne spodbuditi organizirano opozicijo
6. vključuje stranke zaskrbljene zaradi možnosti skupnega življenja v enaki politični enoti po koncu vojne (Sambanis: 2000: 2).

Predstavljeni koncept državljanske vojne je skoraj identičen definiciji Singer in Small (1982, 1994) in Licklider (1993, 1995) in je postal stalnica pri uporabi podatkov COW. Edina razlika v njuni definiciji je, da ta koncept ne predvideva 1000 bojnih žrtev v enem letu, temveč skupno, kar omogoča kombiniranje podatkov iz različnih podatkovnih zbirk.

Da bi koncept državljanske vojne ločili od enostranskih masakrov, ki niso tako redek fenomen v sodobnem svetu nekateri avtorji dodajajo zahtevo, da 5 % celotnih bojnih žrtev pripada eni in drugi strani v spopadu.

1. 3. 3 »Conflict Resources« – Konfliktne surovine

Primarne surovine: Pojem primarne surovine, kot je uporabljen v delu, se nanaša na angleško besedo primary commodity in zajema vse naravne surovine, ki niso obdelane oziroma obstajajo v naravnem stanju. V to kategorijo spadajo predvsem kmetijski izdelki, surovine, ki izhajajo iz gozdarstva, ribištva in rudarstva. Pojem primarne surovine, kot je uporabljen v mojem delu, se nanaša na vse vrste surovin, ki se pridobivajo z izkoriščanjem naravnih potencialov države in se prodajajo na trgih brez dodatne obdelave ali predelave. V delu bodo primarne surovine najpogosteje predstavljale različne tipe surovin, za katere v strokovni javnosti obstaja soglasje, da lahko vplivajo na naravo konflikta. V funkciji preučevanja vpliva primarnih surovin na izbruh državljanske vojne se v mojem delu kot primarne surovine najpogosteje pojavljajo: nafta, mineralne surovine (diamanti, dragi kamni), les in nelegalne droge. Pojem odvisnosti države od izvoza primarnih surovin pa se nanaša na delež, ki ga predstavlja izvoz primarnih surovin v celotnem BDP države. Podatki, ki se nanašajo na odvisnost držav od primarnih surovin, so pridobljeni od Svetovne banke.

V skladu z naraščajočim zanimanjem, namenjenim vlogi primarnih surovin v konfliktih, se v zadnjem desetletju pojavljajo številna nova poimenovanja v luči pojasnjevanja zveze primarnih surovin s konfliktom. Tako nastanejo poimenovanja, kot so: conflict resources, conflict diamonds, conflict timber, dirty diamonds, ki vsa po vrsti kažejo na povezanost

navedenih surovin s konfliktom. Ker je predmet mojega preučevanja prav preučevanja te zveze, je treba omenjene pojme tudi natančno definirati:

Konfliktne surovine so naravne surovine, katerih nadzor, izkoriščanje, trgovina, obdavčitve ali zaščita pripomorejo k oboroženemu konfliktu ali omogočajo okoriščanje v kontekstu oboroženega konflikta (LeBillon: 2003: 216).

Konfliktno blago predstavljajo nevojaško blago, znanje, živali ali ljudje, katerih trgovina, obdavčevanje ali zaščita je izkoriščana za financiranje ali drugačno spodbujanje vojnih ekonomij (Cooper v LeBillon: 2003: 216).

Generalna skupščina ZN je definirala konfliktne diamante kot surove diamante, ki jih uporniške skupine uporabljajo za financiranje njihovih dejavnosti, vključujoč poizkuse zrušitve legitimne oblasti (Smillie: 2002: 7). Na nizu srečanj, imenovanih Kimeberlyev proces¹², namenjenih reševanju problematike diamantov v državljskih vojnah, so sodelujoče strani sprejele natančnejšo definicijo, ki se glasi: konfliktni diamanti so surovi diamanti, ki jih uporniške skupina ali njihovi zavezniki uporabljajo za financiranje konflikta s ciljem spodkopati legitimno oblast, kot je opisano v relevantni resoluciji Varnostnega Sveta Združenih narodov (VSZN), dokler ostaja v veljavi, ali v drugih resolucijah, sprejetih v prihodnje, in kot je bilo razloženo v resoluciji Generalne skupščine ZN 55/56 ali v drugih podobnih resolucijah Generalne skupščine, ki bodo lahko sprejete v prihodnosti (glej www.kimberleyprocess.com).

Podobno kot v primeru diamantov je na podlagi vse večjega števila dokazov o izkoriščanju drugih primarnih surovin s strani različnih uporniških skupin nastalo tudi podobno poimenovanje za les in nafto, conflict timber in conflict oil.

Konfliktni les predstavlja les, ki je na neki točki skrbništva prodan s strani oboroženih skupin, najsi bodo to uporniška frakcija, regularni vojaki, civilna administracija vpletena v oboroženi konflikt ali njeni predstavniki, z namenom bodisi podaljševanja konflikta ali izkoriščanja konfliktne situacija za uresničevanje svojih osebnih ciljev ... konfliktni les ni nujno ilegalen, ker je legalnost odvisna od državnih zakonov (Global Witness: 2002: 7).

---

¹² V procesu, ki se začne maja 2000, so sodelovali predstavniki zainteresiranih držav in ZN ter nevladne organizacije.

1. 4 Struktura analize

V uvodnem delu bom predstavil temeljne teoretične osnove ekonomskega pristopa pri preučevanju vzrokov konfliktov in najznačilnejše teoretične razlike, ki ga ločijo od tradicionalnih pristopov pri obravnavi konfliktov, predvsem državljanskih vojn. V nadaljevanju bom predstavil rezultate najodmevnejše statistične raziskave o povezanosti primarnih surovin z verjetnostjo izbruha državljanske vojne, ki je tudi osnovno vodilo naloge: »Greed and Grievance«(Collier, Hoeffler: 2001, 2002b), pozneje pa bom predstavil tudi osnovna teoretična izhodišča, ki ponujajo teoretično razlago različnih možnih vplivov, ki povezujejo primarne surovine z verjetnostjo izbruha državljanske vojne.

V osrednjem delu bom predstavil pogloblitve sklepe in rezultate ekonomskih raziskav o vzrokih državljanskih vojn, ter ključne značilnosti ter vlogo naravnih virov pri pojasnjevanju konfliktov.

V sklepnem delu bom analiziral pojasnjevalno moč ključnih ugotovitev in rezultatov ekonomskih raziskav na realnih primerih. Poglavitni namen, da sem se odločil za analizo primerov, je dejstvo, da omogoča dopolnitev količinskih analiz modela Collierja in Hoefflerjeve ter ovrednotenje ključnih vzročnih zvez, ki izhajajo iz tega modela.

Poleg analize konkretnih primerov bom v sklepnem delu skušal predstaviti tudi druge možne posredne vplive primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne, ki se kažejo v njihovem vplivu na učinkovitost državne oblasti.

2 Ekonomski pristopi k preučevanju vzrokov državljskih vojn:

2.1 Razvoj ekonomskega pristopa

Koncept ekonomskih pristopov pri preučevanju vzrokov državljskih vojn se začne pojavljati v drugi polovici 90. let.

Berdal in Malone navajata predvsem dva primera iz zgodovine, ki opozarjata na pomen ekonomskih dejavnikov. V opustošenih in politično razdeljenih nemških deželah je tridesetletna vojna sama po sebi postala zasebno in dobičkonosno podjetje, Walensteinova imperialistična vojska pa največje poslovno podjetje stoletja. V poznejši dobi je veliko število Napoleonovih najbolj čaščenih generalov (Massena, Soult in Brune) pokazalo prav toliko sposobnosti in vrlin v ropanju in zbiranju osebnega bogastva kot v umetnosti vojskovanja (Berdal, Malone: 2000: 1).

Na poudarjeno ekonomsko razlago sodobnih konfliktov vplivata predvsem dve vrsti sprememb: spremembe narave in logike vojn po koncu hladne vojne in širše družbene spremembe, povezane s koncem hladne vojne in globalizacijo.

2.1.1 Strukturne spremembe narave in logike vojne po koncu hladne vojne

Kot opozarjajo številni avtorji – Van Creveld, Holsti in Kaldor (glej Porto: 2002: 5) – se je po koncu hladne vojne močno spremenila narava in logika oboroženih konfliktov, kar je pripeljalo tudi do sprememb pri preučevanju tega problema.

Sistemske pristop k obravnavi konfliktov, ki je bil značilen za obdobje hladne vojne, je konflikte obravnaval predvsem iz vidika bipolarnosti. Osredinjal se je na »velike vojne«, zato ni bil sposoben pojasniti pojava novih vrst konfliktov.

Strukturne spremembe vojne, kot pravita Van Creveld in Kaldorjeva, so predvsem posledica radikalnih sprememb v ciljih konflikta (Kaldor: 1999: 6, Van Creveld v Porto: 2002: 5). Narava sodobnih vojn se je spremenila zaradi dejstva, da so se spremenili cilji vojn iz geopolitičnih ali ideoloških ciljev v času hladne vojne v cilje, ki izhajajo iz identifikacijske politike (Kaldor: 1999: 6–8; Porto: 2002: 5). Naj gre za etnično politiko, nacionalizem, samostojnost ali odcepitev, velika večina skupin sodelujočih v oboroženih konfliktih se definira na osnovi njihove identitete naj si bo narodne, verske ali kulturne.

Mary Kaldor v svoji knjigi *New and Old Wars* (Kaldor: 1999) analizira spremembe narave sodobnih vojn in pravi, da se »nove«¹³ vojne razlikujejo od starih predvsem iz treh pomembnih vidikov: iz vidika njihovih ciljev, metod, uporabljenih v bojevanju, in iz vidika,

---

¹³ Nekateri jih imenujejo tudi post-Clausewitzeve vojne (Van Creveld: 1991).

kako se financirajo (Kaldor: 1999: 6). V nasprotju s starimi vojnimi metode vodenja vojne v novih vojnah vključujejo predvsem taktiko gverilskega vojskovanja ter napade na civiliste in druge posameznike, ki ne sodelujejo v spopadih (Kaldor:1999: 6–8, 97–101). Poleg tega se enote, ki sodelujejo v teh vojnah, močno razlikujejo od konvencionalnih, vertikalno organiziranih vojska. Tako sodelujoče enote vključujejo celo vrsto različnih vrst skupin, kot so paravojaške enote, lokalni warlordi, kriminalne skupine, policijske enote, najemniške enote ter tudi regularne vojske (Kaldor: 1999:8) Podobno Porto pravi, da sodobne vojne trajajo dalj časa, v njih pa sodelujejo ohlapno povezane skupine regularnih, neregularnih celic in priložnostnih lokalnih warlordov z malo ali brez centralne avtoritete, zato zelo redko vključujejo regularne vojske na obeh straneh. (Porto: 2002: 5).

Za t. i. nove vojne so značilne tudi številne spremembe v ekonomski logiki vojn. Kaldorjeva opozarja, da je na področjih t. i. novih vojn moč opaziti številne ekonomske značilnosti, ki te vojne razlikujejo od prejšnjih. V primerjavi z vojno ekonomijo med drugo svetovno vojno, katere temeljne značilnosti so bile ekonomska neodvisnost, samozadostnost in totalna mobilizacija prebivalstva, je za t. i. nove vojne značilno, da je formalna ekonomija v veliki meri uničena, bodisi zaradi izgube trgov, embarga, neobstoječe ali neprimerne infrastrukture, izgube strokovnjakov ... (Kaldor: 1997: 17). Posledica nedelovanja ekonomije se kaže v veliki stopnji brezposelnosti in, kot pravi Kaldorjeva, v številnih primerih, je edini način, da človek dobi delo ali zaslužek, da se pridruži uporniški organizaciji ali se zateče h kriminalnemu vedenju (Kaldor: 1997: 18).

Kaldorjeva opozarja, da je treba t. i. nove vojne obravnavati v luči globalizacije, saj ta v veliki meri vpliva na erozijo avtoritete oblasti in na dezintegracijo ali erozijo državnih struktur, kar pogosto povzroči dezintegracijo države (Kaldor: 1997: 9, 18).

Oba avtorja (Kaldor, Van Creveld) opozarjata tudi na vse večjo kompleksnost novih vojn, ki ne omogočajo več jasnega razločevanja med: državnimi in nedržavnimi akterji, javnimi in zasebnimi cilji, med vojaškimi dejavnostmi in organiziranim kriminalom, med notranjimi in zunanjimi vojnami, meddržavnimi in državljanskimi vojnami ter med agresijo in represijo (Kaldor: 1997:18).

Podobno van Creveld opredeli kompleksno naravo novih vojn tako, da pravi, da imajo sodobne vojne srednjeveški značaj, s tem ko ne omogočajo razlikovanja med državo in družbo, vojakom in civilistom, znotraj državnimi in mednarodnimi transakcijami ter vojno in organiziranim kriminalom (van Creveld v Goldie: 2002).

Strukturne spremembe vojne, ki so posledica radikalnih sprememb v ciljih vojn, so torej vplivale na spremembo načina preučevanja strateških študij v času hladne vojne, ki se

osredinjajo predvsem na velike vojne in na preučevanje identifikacijskih politik ter drugih vidikov, ki se nanašajo na sodobne konflikte.

2. 1. 2 Širše družbene spremembe, povezane s koncem hladne vojne

S koncem hladne vojne so povezani naslednji pomembni dejavniki, ki so pripomogli k uveljavitvi ekonomskih dejavnikov konfliktov:

1. Z zatonom hladne vojne izginjajo stari vzorci rivalstev in zavezništev, povezanih z obema velesilama, kar sproža nove konflikte in sili sprte strani v iskanje novih virov ne le za politično ideologijo in zakonitost, temveč tudi za financiranje. V številnih primerih, kjer se konflikti nadaljujejo (Mjanmar, Kambodža, Kolumbija), se zdi, da so ideologijo nadomestile ekonomske motivacije (glej v Keen: 1998:11).

2. Vrste konfliktov, ki se pojavljajo po koncu hladne vojne (večina od njih je verjetno mirovala v času hladne vojne), potrjujejo vsaj močno povezavo (vzročno zvezo) med tekmovanjem za naravne vire in konfliktom. Nekateri avtorji navajajo podatke, da je približno četrtnina izmed 50 vojn in oboroženih konfliktov aktivnih v letu 2001 imela močno ekonomsko razsežnost v smislu, da je legalno ali nelegalno izrabljanje virov pripomoglo k izbruhu ali spodbujanju oboroženih konfliktov ali k financiranju njegovega nadaljevanja (Renner: 2002: 6).

3. S koncem hladne vojne je povezana tudi vse večja dostopnost orožja, predvsem poceni in lahko dostopnega pehotnega orožja iz držav nekdanjega Varšavskega pakta. Dostopnost orožja je torej pomemben dejavnik, ki močno povečuje število (s pohlepom motiviranih) igralcev na globalni konfliktno/vojni sceni. Pehotno orožje igra pomembno vlogo predvsem zato, ker je poceni, lahko dosegljivo, preprosto za uporabo in vzdrževanje ter enostavno za prevoz in tihotapljenje čez meje. Obstajajo ocene, da je bilo v letu 2000 preprodanih približno 8 milijonov kosov (pištol, revolverjev pušk in avtomatskih pušk), od česar je le slab milijon kosov predstavljalo vojaško orožje, drugo pa komercialno orožje. Ocene dalje predvidevajo, da v svetu danes obstaja vsaj 638 milijonov kosov pehotnega orožja in da je bilo samo v letu 2000 izdelanih 15 milijard kosov pehotnega streliva. (Renner: 2002: 20).

4. Kar imenujemo (posthladno vojno) izginjanje močnih ideoloških vzrokov za revolucijo in vojno, lahko pripomore k temu, da dela ekonomske motive/pohlep dominantne spodbujevalce oboroženih konfliktov ali, povedano drugače, obstaja skozi konfliktno vedenje manj priložnosti in razlogov za prikrivanje motivov, ki izhajajo iz pohlepa.

5. Predvsem v številnih nerazvitih državah in državah v razvoju se pojavlja gibanje, ki se kaže v naraščanju števila zasebnih vojaških organizacij, kot so enote, lojalne lokalnim

poglarjem, samoobrambne enote prebivalcev, kriminalne tolpe, zasebna dobičkonosna vojaška podjetja (Executive Outcomes, Sandline International, Defense Systems Ltd., Ghurk) (glej v Cillers in Mason: 1999). Posledica je vse težje razlikovanje med legitimnimi in nelegitimnimi ter zasebnimi in državnimi varnostnimi silami (Renner: 2002: 18).

2. 1. 3 Spremembe, povezane z globalizacijo

1. Povečuje so moč in vpliv zasebnega sektorja na račun konvencionalnih predstavnikov države. Mednarodne korporacije postajajo direktne stranke v konfliktu. Operacije mednarodnih korporacij¹⁴, ki se ukvarjajo z izkoriščanjem in trgovanjem s primarnimi viri, predstavljajo najbolj poznane primere danes.

2. Globalizacija legalnih finančnih tokov in povečevanje števila (v principu zakonitih) finančnih špekulantov, ki omogočajo transakcije, ki sprtim stranem v konfliktu omogočajo sposobnost za bojevanje ali nadaljevanje bojevanja. Globalizacija omogoča sprtim stranem, da s trgovskimi mrežami, zgrajenimi s tujimi podjetji, izzovejo lokalne avtokrate. To lahko ima pozitivne ali negativne posledice odvisno od narave državne oblasti (glej IPA: 1999).

3. Različni načini, s katerimi se kriminal in siva ekonomija financirata, omogočajo, da dobrine in storitve potujejo hitreje in bolj svobodno med različnimi mejami in regijami ter tako delajo konflikt zelo težko razrešljiv. (Economic Driving Forces of Violent Conflict and War: 2001: 12)

Poleg naštetih dejavnikov globalizacija vpliva na razvoj ekonomskih pristopov tudi prek naslednjih dejavnikov:

- Globalizacija in razvoj računalniške tehnologije sta omogočila vse večjo povezanost posameznikov in organizacij, ki se ukvarjajo s tem problemom, in večjo dostopnost do podatkov in raziskav. Večina podatkov, ki se nanašajo na oborožene konflikte, je danes dostopna v digitalni obliki, kar omogoča dostop do podatkov in komplementarnost med raziskovalnimi skupinami po vsem svetu.

V zadnjem desetletju se kaže veliko število primerov, v katerih pohlep in nekrivice (nepravičnosti) predstavljajo poglavitni spodbujevalec konfliktov. Naj si bo skozi dohodke od diamantov ali nafte v Angoli in Sierr Leone, tropskega lesa v Liberiji in Kambodži, drog v Kolumbiji in Afganistanu, izsiljevanja in ugrabitev v Kolumbiji, na Filipinih kaže, da ekonomski vzroki ležijo v srcu mnogih sodobnih konfliktov. Celo v primerih kot Kongo, Burundi, Ruanda, Uganda, Kambodža, Sri Lanka, v katerih so kot poglavitni vzroki

---

¹⁴ Shell (nafta) v Nigeriji, Unocal (nafta) v Burmi, De Beers (diamanti) v Angoli, Freeport in Irian Jaya ter Talisman (nafta) v Sudanu.

konfliktov veljali ekonomska deprivacija, zgodovinska sovraštva in etnične napetosti, dobivajo ekonomski vzroki vse večjo pozornost. Poleg tega pa se oboroženi konflikti nesorazmerno pogosto pojavljajo na velikem območju sveta v razvoju (vključujoč države v tranziciji), kjer predstavljajo največjo oviro razvoju in ekonomski rasti.

Povprečni BDP na prebivalca v državah, ki jih je prizadela državljanska vojna med leti 1960 in 1999, je več kot polovico manjši kot v državah brez državljanske vojne. Države brez vojne imajo tudi višjo stopnjo rasti in višjo oceno na lestvici demokratičnosti, saj je povprečna vrednost kazalca demokratičnost¹⁵ za 65 % višja kot pri državah z državljansko vojno (Sambanis: 2003: 1).

Glavni teoretični spodbujevalec akademskega preučevanja, namenjenega razumevanju državljanske vojne in preprečevanju njenega pojavljanja, je bil projekt Svetovne banke: Ekonomski vidiki političnega in kriminalnega nasilja. Paul Collier kot raziskovalni direktor ustanove je konceptualiziral državljansko vojno kot razvojni problem in razvil ekonomske modele za pojasnjevanje pojava državljanske vojne, njenega trajanja in posledic. Najvplivnejši prispevek, ki izhaja iz tega programa, je brez dvoma prispevek Collierja in Hoefflerjeve (2000), ki predstavi model izbruha državljanske vojne in predstavlja osnovno teoretično in empirično izhodišče za nadaljnje programe in raziskave, ki se pojavljajo v zadnjih letih. Tako je v zadnjih letih moč opaziti velik porast različnih programov in raziskav, ki izhajajo iz različnih entitet od nevladnih organizacij, akademske sfere, mednarodnih organizacij ali celo nacionalnih vlad in se ukvarjajo s problemom preučevanja ekonomskih vidikov državljanskih vojn (glej sprotne opombe: 2–5).

Poleg naštetih programov in raziskav, ki se praviloma ukvarjajo z ekonomskimi vidiki državljanskih vojn, se pojavlja tudi cela vrsta raziskav, ki predstavljajo kritiko ekonomskim pristopom in predvsem modelu izbruha vojne Collierja in Hoefflerjeve. Ena pomembnejših raziskav *Ethnicity, Political Systems and Civil Wars* (Reynal-Querol: 2000) se osredinja predvsem na politične in socialne dejavnike, vendar poleg teh upošteva tudi vlogo ekonomskih dejavnikov. Za analizo uporablja podoben metodološki koncept kot Collier in Hoefflerjeva z razliko, da poudarja pomen politično-socialnih dejavnikov..

---

¹⁵ Ob uporabi Polity 4 podatkovne zbirke (glej: Marshal in Gurr: Polity 4 project: <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/polity/showFiles.asp>), je povprečna vrednost spremenljivke polity (indeks demokratičnosti – indeks avtokratičnosti) za države z državljansko vojno – 2, 13, za države brez državljanske vojne pa 1, 36.

2. 2 Opredelitev ključnih konceptualnih razlik med tradicionalnimi in ekonomskimi pristopi, racionalnost/iracionalnost

Kot sem že omenil, se oba koncepta preučevanja vzrokov državljskih vojn: tradicionalni in ekonomski med seboj močno razlikujeta. Temeljne konceptualne razlike se kažejo v naslednjih točkah:

1. pojmovanje vojne,
2. pojmovanje upornišva,
3. motiv proti priložnost,
4. vzroki: polit.-socialni proti ekonomski.

2. 2. 1 Pojmovanje vojne

Znotraj tradicionalnih pristopov prevladujeta vsaj dva pogleda na bistvo vojne. Prvi vojno pogosto pojmujejo kot odziv na vrsto nepravilnosti (diskriminacija, kršenje človekovih pravic, neenakost v dohodku in premoženju, pomanjkanju virov), predvsem tam, kjer te nepravilnosti sovpadajo z obstoječimi socialnimi delitvami, kot sta narodnost in vera. Drugi kot vzroke za vojno navajajo srednjeveške sovražnosti in vojno pojmujejo kot iracionalno ali nesmiselno nasilje, ki povzroča nepotrebno oviro na normalni poti razvoja (Kaplan:2001). David Keen v svojih delih dokazuje, da v vojnah pogosto sploh ne gre za bojevanje iz političnih ali strateških razlogov, še redkeje jih lahko označimo kot nesmiselne. Zmaga pogosto sploh ne predstavlja cilja vojne. Smisel vojne je lahko točno legitimacija akcij, ki bi bile v mirnem času sankcionirane kot zločin (Keen: 2000: 29).

Ekonomski pristopi torej dokazujejo, da na vojno ne moremo gledati kot na anarhijo ali nesmiselno nasilje, saj pogosto služi različnim ekonomskim in drugim interesom. Vojne in miru tako ne pojmujejo kot dveh ločenih konceptov, ampak pravijo, da gre za dvosmerno prehajanje iz vojne v mir ali, kot pravi Keen, na prehod iz vojne v mir je primerneje gledati kot na obnovitev političnih interesov in prilagoditev ekonomskih strategij kot na jasen obrat iz nasilja v privolitev, iz kraje v produkcijo ali iz represije v demokracijo (Keen: 2000:38).

Čeprav so bile sodobne državljske vojne pogosto označene kot iracionalne, nesmiselne, kljub vsemu v primerjavi s konceptom vojn, značilnim za zahodni svet predvsem v dvajsetem stoletju, vidimo, da so te vojne bliže nesmiselnosti. Iz vidika posameznika je sodelovanje v vojni, v kateri se sprte strani izogibajo spopadam, sodelujejo in celo skupaj napadajo civiliste in ropajo veliko bolj smiselna kot sodelovanje v vojni, v kateri tvega življenje v imenu države brez možnosti zagotavljanja finančnih ciljev. Ekonomski pristopi torej za razliko od

tradicionalnih vojno pojmujejo kot racionalno in smiselno, saj zagotavlja uresničevanje različnih institucionalnih in osebnih ekonomskih funkcij (Keen: 2000: 39, 30, 31). Ne politična moč, temveč profit in ekonomski interesi postajajo vedno močnejša motivacija za nasilje v državljanskih vojnah. V skladu s to logiko Keen spremeni znamenito Clausewitzovo definicijo, ko pravi, da vojna ni nadaljevanje politike, temveč nadaljevanje ekonomije z drugimi sredstvi (Keen: 2000: 27).

Različne funkcije nasilja (Glej Keen: 1998, 2000) omogočajo, da imajo nekatere skupine prebivalcev od konflikta in nasilja koristi, zato imajo pogosto večji interes za nadaljevanje konflikta kot za popolno zmago nad nasprotnikom.

Clausewitzeva definicija temelji na predpostavki, da so vojne vodene s strani držav, za katere je značilno, da posedujejo monopol nad uporabo nasilja. Keen pa pravi, da mogoče ne države niti uporniške organizacije ne posedujejo monopola oziroma kontrole nad uporabo nasilja, predvsem v primerih, ko je veriga poveljevanja šibka, lahko vojna postane nadaljevanje ekonomije z drugimi sredstvi (Keen: 2000: 27).

Zgoraj sem predstavil temeljno razliko v pojmovanju vojne in konflikta med tradicionalnim in ekonomskim pristopom, ki se kaže v pojmovanju funkcije in smisla vojne. V nadaljevanju bom predstavil tudi druge konceptualne značilnosti, ki ločijo oba koncepta.

2. 2. 2 Uporništvo: protestno gibanje ali organiziran kriminal

Tradicionalni pristopi upornike pojmujejo kot skrajna protestna gibanja in na upornike gledajo kot na heroje, ki se v imenu ljudstva bojujejo za pravo stvar. V skladu s tem uporništvo pojmujejo kot pozitivni pojav, saj je namenjen doseganju skupnih pozitivnih ciljev, kot sta pravičnost in enakost.

Tu se pojmovanje uporništva sreča s staro marksistično tradicijo, ki podobno kot »tradicionalni« pogledi gleda na uporništvo iz pozitivne vrednostne perspektive, medtem ko bistvo konflikta vidi podobno kot ekonomski pristopi v ekonomskih vzrokih.

Ekonomisti na pojav uporništva in na upornike gledajo iz povsem drugačne perspektive in ga pojmujejo kot negativni pojav, saj izhaja iz pohlepa in zagotavlja zadovoljevanje osebnih ekonomskih interesov. V skladu z njihovim prepričanjem, da je poglavitni motiv upornikov ekonomski, pojmujejo upornike kot skrajno obliko organiziranega kriminala ali, kot pravi Grossman, da so v takšnih uporih uporniki neločljivi od banditov in piratov (Grossman 1999: 269).

Ker je primerjava na prvi pogled videti zelo neprepričljiva, bom pojasnil, zakaj ekonomisti na upornike gledajo kot na obliko organiziranega kriminala. Predpostavimo, da je večina

uporniških gibanj precej blizu temu, da bi bili lahko široka oblika organiziranega kriminala. Podobno kot organiziran kriminal uporniška gibanja potrebujejo dobre odnose z javnostjo in mednarodno skupnostjo, zato morajo motivirati svoje rekrute za ubijanje.

Dobri odnosi z mednarodno javnostjo so pomembni, ker je večina uporniških gibanj vsaj delno odvisna od mednarodne pomoči. Motivacija za ubijanje je nujna, ker se za razliko od mafije predatorska uporniška organizacija sooča z občasnim bojevanjem za preživetje v nasprotju z vladnimi silami. Uporniška organizacija si enostavno ne more privoščiti, da jo imamo za kriminalno iz dveh razlogov: prvič, ker to ni prav dobra publiciteta, drugič, ker na zagotavlja zadostne motivacije. Uporniška organizacija mora razviti občutek nepravčnosti, če hoče delovati. »Nezadovoljstvo predstavlja za upornike tisto, kar pomeni marka za posel«.

(Coolier: 2000: 3). Iz te perspektive torej nezadovoljstvo ni ne vzrok konfliktov in ne naključni produkt, temveč je spodbujano s strani uporniških organizacij. Njihova predpostavka je, da sta občutek nezadovoljstva in želja po moči enako prisotna v vseh družbah. Skupine pridobivajo občutek nepravčnosti glede na objektivne okoliščine, v katerih živijo, kar predstavlja socialni fenomen, imenovan relativna deprivacija. (Collier: 2000b: 4)

2. 2. 3 Motiv proti priložnost

Eno od najpomembnejših konceptualnih razlik med obema konceptoma predstavlja dihotomija motiv proti priložnost.

Politična znanost razlaga vzroke konfliktov z motivi. Uporništvo se pojavi, kadar so nepravčnosti dovolj akutne, da so ljudje pripravljeni sodelovati v nasilnem protestu. Razumevanje posebnih okoliščin izkoriščanja predstavlja tako motiv za konflikt kot njegovo razlago.

Ekonomski pristopi gledajo na vzroke konflikta nekoliko drugače. Prva razlika, ki se pojavlja, je predpostavka, da motivacija za uporništvo niso nepravčnosti, temveč pohlep (izsiljevanje ekonomskih rent v velikem obsegu s strani kvazikriminalnih uporniških skupin). Iz njihove perspektive so motivi ločeni od pojasnjevanja konflikta. Glede na dejstvo, da je občutke nezadovoljstva enako moč najti v vseh družbah, potem tisto, kar loči uporništvo od miroljubnih družb, ne more biti motivacija ali vsaj ne samo motivacija, temveč raje priložnosti, ki delajo uporništvo dobičkonosno le v nekaterih družbah. Tako ekonomisti pojava uporništva ne razlagajo v luči motiva zanj, temveč v luči netipičnih okoliščin, ki omogočajo dobičkonosne priložnosti. Uporništvo se ne glede na motive pojavi, kadar je prisotna priložnost, ki omogoča roparsko vedenje upornikov, kar zagotavlja, da je uporniška organizacija zmožna finančno preživeti. Ali kot navaja Hirshleifer Machiavelliev teorem, ki

pravi, da posameznik ne bo izpustil nobene priložnosti, ki mu omogoča prednosti, da izkorišča druge, in v skladu s tem dodaja, da nobena priložnost (vojaško in finančno sposobna) za doseganje političnih ciljev z uporništvom ne bo zamujena (Hirshleifer: 1995:188).

Priložnosti in ne motiv predstavljajo dejavnik, ki vpliva na to, ali se bo konflikt zgodil.

Nazoren primer, ki potrjuje to predpostavko, je moč najti tudi na primeru konflikta v Iraku. V prvih dneh po padcu režima Sadama Huseina so izbruhnili vsesplošno ropanje in kraje vsega, kar je ljudem prišlo pod roko. Izpraznjen je bil arhiv ene najstarejših državnih knjižnic, iz bolnišnic so odnašali najnujnejše medicinske pripomočke in orodja, izpraznjeni so bili državni uradi. Zastavlja se vprašanje, zakaj se je ta fenomen pojavil prav ob tem času. Razlago je moč iskati v zgoraj predstavljeni dihotomiji motiv – priložnost. Dejstvo je, da v Iraku že desetletja obstajajo okoliščine, ki bi iz vidika tradicionalnih pristopov morale predstavljati zadosten motiv za upor (verska neenakost, represija ...). Kljub tem okoliščinam nezadovoljstva se fenomen vsesplošnega ropanja ni pojavil, dokler niso bile dane okoliščine (ni osrednje oblasti, ni zagotovljen red in mir, majhna verjetnost kaznovanja za kriminalno vedenje), ki so iz vidika ekonomskih pristopov pomenile priložnost za roparsko vedenje.

2. 2. 4 Tradicionalni proti ekonomskim vzrokom za konflikte

Predstavniki tradicionalnega pristopa iščejo v skladu s svojim pozitivnim pojmovanjem vojne in uporništva vzroke v objektivnih okoliščinah nezadovoljstva, kot so: politična izključenost, ekonomska, verska ali etnična neenakost, represija, pomanjkanje virov ... Njihova predpostavka je, da se bosta uporništvu in vojna pojavila takrat, ko so objektivne okoliščine nezadovoljstva tako akutne, da so ljudje pripravljene tvegati življenje in sodelovati v nasilnem upor. Sodelovanje posameznika v nasilnem upor je torej odvisno od objektivnih okoliščin, ki predstavljajo posameznikovo motivacijo.

Ekonomski pristopi motivacijo za sodelovanje ločijo od pojasnjevanja vzrokov konflikta. Motivacija je v luči pojasnjevanja vzrokov konfliktov popolnoma nepomembna, pomembno je, ali lahko organizacija preživi finančno. Pripadniki uporniške organizacije so lahko motivirani z celo vrsto dejavnikov, naj bo to nezadovoljstvo ali enostavna želja po moči; čeprav ni jasno, zakaj se organizacija bojuje, se lahko bojuje, če je finančno zmožna preživeti. Temeljni dejavnik, ki vpliva na izbruh konflikta, je torej priložnost, ne motiv.

Tabela 2. 1: Ključne konceptualne razlike med tradicionalnim in ekonomskim pristopom pri pojasnjevanju vzrokov državljskih vojn

	"Tradicionalni"	Ekonomski
Pojmovanje vojne	Racionalna, iracionalna (Kaplan)	Racionalna
Vrednostno pojmovanje vojne	Pozitivno (vojna posledica objektivnih okoliščin nepravilnosti)	Negativno (vojna kot sredstvo zadovoljevanja osebnih interesov)
Pojmovanje uporništa	Pozitivno (uporniki kot heroji, ki se v imenu ljudstva bojujejo za pravično stvar)	Negativno (uporniki kot kriminalci, pirati, ki sodelujejo v konfliktu zaradi lastnih ekonomskih interesov)
Razlaga vzrokov nasilja temelji na	Motivih (motiv kot temeljni dejavnik pojasnjevanja vzrokov)	Priložnosti (motiv, ločen od pojasnjevanja vzrokov konfliktov)
Vzroki konfliktov	Nepravilnost, neenakost	Pohlep

3 Collier-Hoefflerjev model izbruha državljske vojne

3. 1 Teoretična izhodišča modela Collierja in Hoefflerjeve

Po predstavitvi temeljnih teoretičnih izhodišč in razlik med »tradicionalnim« in ekonomskim pristopom pri preučevanju vzrokov konfliktov se bom v nadaljevanju dela osredinil na predstavitev empiričnih raziskav in njenih rezultatov. Najpomembnejši empirični prispevek, ki izhaja iz ekonomskih pristopov in se ukvarja z raziskovanjem vzrokov državljskih vojn, predstavlja raziskava Collierja in Hoefflerjeve (Collier, Hoeffler: 1999, 2001, 2002a, 2002b).

Collier in Hoefflerjeva razvijeta ekonometrični model vzrokov za državljanske vojne, ki temelji na logiki razprodaje med produktivnim in prisvajalnim ekonomskim vedenjem.

Sodelovanje v državljanski vojni je pojasnjeno kot racionalna odločitev, na katero vplivata ekonomska priložnostna cena vojne in skupne pričakovane koristi od vojne.

Model predvideva, da dinamika vojne proizvaja tako motive kot priložnosti za vojno. Tako v modelu uvedeta enostavno razlikovanje med »pohlepom« in »nepravičnostjo« (glej Collier in Hoeffler: 1999, 2001, 2002a)¹⁶ kot razlagam vzrokov državljanskih vojn.

Pohlep je definiran kot želja po zadovoljevanju ekonomskih ciljev, nepravičnost pa kot občuteni ali namišljeni občutki nepravičnosti in nezadovoljstva.

Collier in Hoefflerjevana na upornike gledata kot na »bandite, pirate«, »kvazikriminalce ali pohlepne vojne podjetnike, ki niso nujno motivirani, z objektivno merljivimi vidiki nepravičnosti, ideologijo ali popravo krivic« (Collier: 2000b: 3). Občutek nepravičnosti se ne pojmuje kot vzrok konflikta, temveč kot orodje, s katerim uporniki legitimizirajo uporništvo in povečujejo stopnjo podpore upornikom s strani javnosti. Ključni dejavnik je sposobnost organiziranja in podpore učinkovitemu uporništvu. »Uporništvo, ki izhaja iz nezadovoljstva, se sooča s tako močnimi problemi kolektivne akcije, da bi osnovne sociološke znanosti predvidele, da se sploh ne more pojaviti, empirični rezultati pa potrjujejo to predpostavko« (Collier:1999: 7). Kot opozarja Collier se pravičniško uporništvo se sooča z vsaj tremi problemi kolektivne akcije: problemom svobode izbire¹⁷, problemom koordinacije, problemom časovne konsistentnosti. (Glej Collier : 1999)

Problem svobode izbire v pravičniškem uporništvu se pojavi zato, ker uporništvo proizvaja javno dobro. Pravičnost, maščevanje in odprava krivic predstavljajo javno dobro in se zato soočajo s problemom »free-ridinga«. Če ima npr. posameznik občutek, da je vlada nepravična, se bo verjetno raje odločil za upor, kot da se še naprej sooča s krivicami; vendar vprašanje, ali bo vlada zamenjana in nepravičnosti odpravljene, ni odvisno od tega, ali bo posameznik sam deloval v upor. Osebnost bo verjetno raje odločil, da naj se v upor bojujejo drugi, medtem ko bo sam le užival dosežke, ki jih bo upor prinesel.

Za razliko od pravičniškega se roparsko uporništvo ne sooča s problemom »free-ridinga« zato, ker koristi od uporništva (bogastvo) pripadajo le tistim posameznikom, ki sodelujejo v upor.

---

¹⁶ Pozneje to dihotomijo nadomesti s prednostmi in ovirami, glej Greed and Grievance, 2003, <http://www.csae.ox.ac.uk/workingpapers/pdfs/2002-01text.pdf>.

¹⁷ t.i. problem » free-riding « je koncept, ki ga poznajo različne družboslovne in tudi ekonomske vede in se nanaša na t.i. zastojkarstvo. Predstavlja problem svobode izbire na način da posameznik ali skupina uživa sadove javnega dobrega ne da bi sodelovala v aktivnostih za njegovo uresničitev.

Drugi problem kolektivne akcije, s katerim se sooča pravičniško uporništvo, je problem koordinacije. Ta problem nastopi predvsem zaradi dejstva, da pravičniški uporniki nujno potrebujejo vojaško zmago nad vladnimi silami, če hočejo doseči odpravo krivic, kar pomeni, da se morajo najprej bojevati, da dosežejo želeno pravičnost.

Za doseganje zmage in na splošno za bojevanje proti praviloma močnejšim vladnim silam morajo biti uporniške organizacije velike po obsegu. Pravičniško motivirani uporniki bodo veliko lažje sodelovali v večjih uporih kot v manjših (Collier: 1999: 6). V svojem razvoju se vsako uporništvo začne v manjšem obsegu, preden preraste in se razvije v večji ali splošni upor. Tako se lahko zgodi, da je večina ljudi pripravljena sodelovati v uporih večjega obsega, ki se nikoli na pojavijo, ker je le peščica ljudi pripravljenih sodelovati v uporah majhnega obsega. Družboslovna znanost imenuje ta fenomen problem koordinacije. Za razliko od pravičniškega uporništva se roparsko uporništvo na srečuje s problemom koordinacije, ker za doseganje ciljev (odtujevanja ekonomskih rent in dobrin) ne potrebujejo popolne vojaške zmage nad vladnimi silami. Ker za doseganje cilja ni pogojeno z vojaško zmago, tudi ne potrebujejo velikega obsega.

Tretji problem kolektivne akcije, s katerim se sooča pravičniško uporništvo, se imenuje problem časovne konsistentnosti. Problem nastopi zaradi dejstva, da uporniški voditelji praviloma obljublajo odpravo krivic, ko pa dosežejo vojaško zmago, se pogosto vedejo kot dotedanja oblast. Potencialni rekruti lahko prepoznajo ta problem, ne zaupajo obljubam vodje in se odločijo, da ne bodo sodelovali v uporah kljub obljubi o odpravi krivic. Roparsko uporništvo se ne sooča s problemom časovne konsistentnosti, ker omogoča zagotavljanje osebnih ekonomskih koristi med konfliktom in se potencialnim rekrutom ni treba zanašati na obljube.

Vsi ti problemi kolektivne akcije predstavljajo tako močne ovire pravičniškemu uporništvu, da Collier predvideva, da se sploh ne more pojaviti (Collier: 1999:7).

V skladu z modelom se uporništvo ohranja (preživlja) z ropanjem naravnih virov, izsiljevanjem lokalnega prebivalstva in podporo diaspor. Uporništvo je manj verjetno, kadar je država močna ali kadar je ekonomska priložnostna cena visoka. Argument je, da bo vladni odziv na kljubovanje upornikov učinkovitejši, večja kot bo državna davčna baza in večja kot bo kakovost njene birokracije. Predvideva se torej, da bodo bogatejše države manj dovzetne za uporništvo kot revnejše. S povečevanjem pričakovanih stroškov uporništva te države povečujejo ovire in zmanjšujejo priložnosti za uporništvo.

Spodbude za sodelovanje v uporništvu torej naraščajo s skupnimi pričakovanimi koristmi, ki izhajajo iz upornišva, te pa predstavljajo pozitivno funkcijo državne dostopnosti primarnih virov.

Visoki dohodki, ki izhajajo iz naravnih virov, lahko v določenih primerih tudi povečajo državno moč. Model predvideva, da obilica primarnih virov povečuje verjetnost konflikta, vendar lahko na zelo visokih stopnjah dohodki od primarnih virov tudi povečujejo vladno sposobnost, da namenja več virov vojski, kar posledično znižuje verjetnost uporniške zmage in s tem tudi verjetnost konflikta.

Verjetnost upornišva se poveča, če se poveča oskrba obstoječih upornikov. Oskrba je razložena z ekonomskimi dejavniki. Ideologija in narodna identiteta nista pomembni z vidika vzrokov, zaradi katerih se posameznik odloči sodelovati v konfliktu. Posameznik se bo pridružil upornikom, če so skupne pričakovane koristi upornišva večje kot skupne koristi, ki izhajajo iz statusa quo. Ključni dejavnik, ki vpliva na posameznikovo odločitev za sodelovanje v upor, torej ni stopnja objektivne nepravilnosti oz. neenakosti, ampak njegova ocena skupnih koristi, posledic in skupinske sposobnosti preseganja finančnih ovir.

Če strnemo: državna struktura ekonomskih priložnosti (stopnja dohodka, ekonomska rast in struktura ekonomije) določa oskrbo (supply) upornišva za dano stopnjo uporniških zahtev (demand).

Koncept raziskave je zastavljen tako, da Collier in Hoefflerjeva v skladu z dihotomijo »greed vs. grievance« oblikujeta dva ločena modela, ki ustrezata tej delitvi: pohlepniški in nepravilniški model. Pohlepniški se osredinja na ekonomske dejavnike in vključuje spremenljivke, ki se nanašajo:

- na financiranje upornišva (delež izvoza primarnih surovin v BDP, diaspora, sovražne vlade hladna vojna);
- na priložnostno ceno upornišva (stopnja ekonomske rasti, delež mladih moških s srednješolsko izobrazbo, BDP na prebivalca);
- na posebni uporniški kapital (minula vojna, čas od prejšnjega konflikta);
- na geografijo (goratost terena, gostota poselitve, velikost prebivalstva);
- na organizacijsko kohezijo (družbena frakcionalizacija).

Pravičniški model vključuje preusmeritev pozornosti z ovir na prednosti upornišva in se ukvarja z vprašanjem, do katere mere je izbruh upornišva odvisen od razlik v objektivnih občutkih nepravilnosti. Collier in Hoefflerjeva predvidevata tri vidike nepravilnosti:

- skupinske sovražnosti (etnična, verska frakcionalizacija, polarizacija);

- politična izključenost (demokracija, etnična dominacija, neenakost v dohodku, neenakost v premoženju);
- moč sovražnosti (čas od prejšnjega konflikta);
- geografija (goratost terena, gostota poselitve, velikost prebivalstva).

Collier in Hoefflerjeva nato z regresijo izračunata verjetnosti izbruha državljskih vojn v petletnem obdobju, glede na značilnosti z začetka petletnega obdobja. Rezultati torej temeljijo na tem, kako se države, ki so se soočile z državljansko vojno, razlikujejo od tistih, kjer vojne ni bilo.

V nadaljevanju s testom J primerjata relativno pojasnjevalno moč obeh modelov in sestavita integrirani model, ki omogoča izračun spremembe verjetnosti izbruha državljanske vojne za različne vrednosti pojasnjevalnih spremenljivk oziroma kako se spremeni verjetnost izbruha državljanske vojne, če se spremeni vrednost ene od spremenljivk. Rezultati so predstavljeni v naslednjem poglavju.

3. 2 Empirični rezultati modela Collierja in Hoefflerjeve

Zaradi dejstva, da obstaja več različic omenjene raziskave (Collier, Hoeffler: 1999, 2001, 2002a, 2002b), naj povem, da bom v delu predstavil novejšo različico rezultatov (glej Collier, Hoeffler: 2002b).

Rezultati sistematične raziskave vzrokov državljskih vojn, ki sta jo izvedla Collier in Hoefflerjeva, zavračajo teorije, ki na državljansko vojno gledajo kot na manifestacijo nepravilnosti. V raziskavi sta skušala Collier in Hoefflerjeva z analizo probit¹⁸ predvideti verjetnost izbruha državljanske vojne v prihodnjem petletnem obdobju glede na vrednosti spremenljivk na začetku tega obdobja. Rezultati torej temeljijo na tem, kako se države, ki so se soočile z državljansko vojno, razlikujejo od tistih, kjer vojne ni bilo. Skušal je na primer raziskati, ali bo Kenija soočena z državljansko vojno v petletnem obdobju 1970–1974 glede na značilnosti oziroma vrednosti spremenljivk na začetku obdobja 1970.

Ob povprečni vrednosti vseh vključenih spremenljivk znaša izračunana verjetnost izbruha državljanske vojne 11,5 %. Model predvideva, da bo imela država z najslabšimi značilnostmi (najnižji BDP na prebivalca, najnižja stopnja rasti BDP, najvišja stopnja rasti prebivalstva, delež izvoza primarnih surovin 32 % BDP, najnižja stopnja frakcionalizacije, etnična dominacija, največja gostota prebivalstva in le en mesec od prejšnjega konflikta) največjo

---

¹⁸ Statistična tehnika za predvidevanje odvisne spremenljivke z eno ali več neodvisnimi spremenljivkami.

verjetnost konflikta, medtem ko bodo države z najugodnejšimi vrednostmi spremenljivk najvarnejše.

Rezultati torej potrjujejo predpostavko, da odvisnost od izvoza primarnih surovin močno povečuje verjetnost konflikta. Vpliv primarnih surovin je močan in statistično značilen, saj ima država z najbolj nevarnim deležem primarnih surovin v izvozu (32 % BDP) 22-odstotno verjetnost konflikta v primerjavi s komaj 1-odstotnim tveganjem držav, kjer te surovine ne predstavljajo pomembnega deleža v izvozu. Vpliv odvisnosti ekonomije od izvoza primarnih virov ni linearen, saj verjetnost konflikta narašča do vrednosti, ki predstavlja največjo nevarnost (izvoz primarnih surovin predstavlja 32 % BDP), nato pa začne padati. Primarni viri kot vir financiranja vplivajo tako na vlado kot na upornike. Večanje dostopnosti primarnih virov zvišuje verjetnost dobičkov upornikov, vendar hkrati tudi krepi obrambo vlade, ki lahko s povečanjem dobičkov od davkov tudi več porabi za obrambo. Na določeni točki vpliv na krepitev obrambnih sposobnosti vlade preseže oziroma izniči vpliv primarnih virov na uporniško sposobnost zbiranja financ iz osebnih ali organizacijskih ciljev.

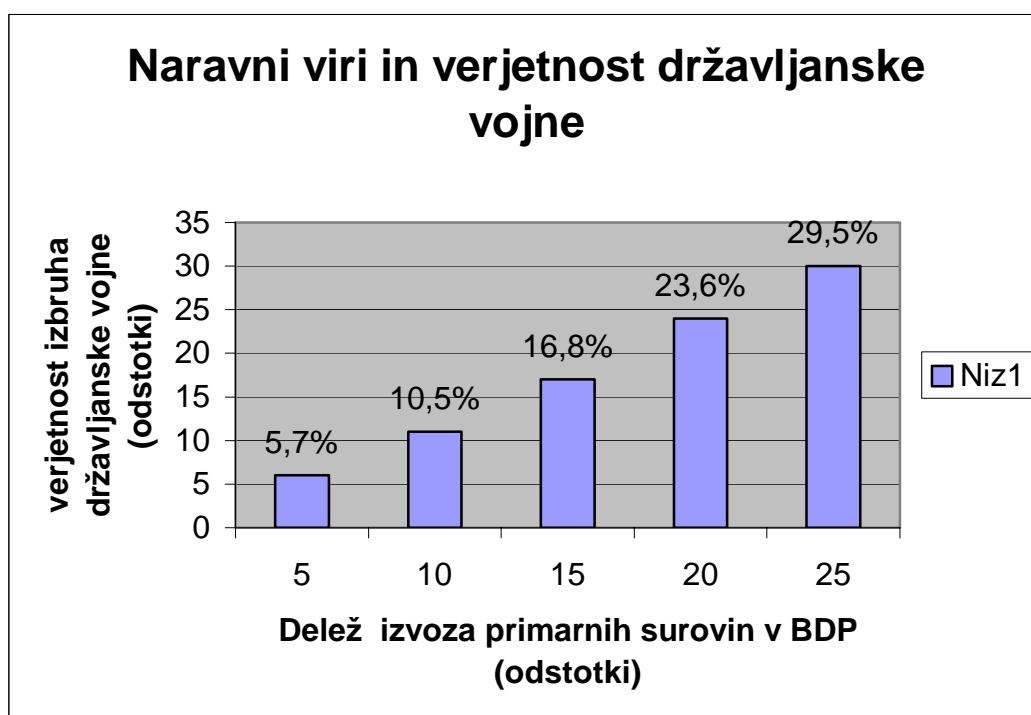
Priložnostna cena ima močan in statistično značilen vpliv na verjetnost izbruha državljskih vojn. Dve spremenljivki, ki se nanašata na priložnostno ceno uporništva – ekonomska rast in delež mladih moških s srednješolsko izobrazbo –, imata pomemben vpliv. Če se stopnja rasti poveča za eno odstotno točko, se verjetnost konflikta zniža za približno 2 odstotka (11,5–9,3 %) (glej priloga tabela 2). Podobno, če se delež mladih moških s srednješolsko izobrazbo poveča za 10 odstotnih točk nad povprečno vrednost, se verjetnost konflikta zmanjša za slabe 3 odstotke (11,5–8,6 %)(glej prilogo tabela 2). Če podvojimo dohodek na prebivalca, se verjetnost konflikta zmanjša za 5 odstotkov. Osnovne ekonomske spremenljivke stopnja, rast in struktura dohodkov značilno vplivajo na verjetnost konflikta.

Etnične in verske sovražnosti predstavljajo enega najpogosteje navajanih vzrokov konfliktov v zadnjem desetletju, rezultati raziskave pa kažejo, da so številni konfliktu po svetu brez prave osnove označeni za »etnične« konflikte. Rezultati raziskave ne le, da zanikajo te predpostavke, ampak predstavljajo popolno nasprotje, saj spremenljivka ELF (etnolingvistična frakcionalizacija) statistično značilno negativno vpliva na verjetnost konfliktov. Države, ki so razdeljene iz vidika etnične pripadnosti in jezika, so bolj varne pred konfliktom kot homogene, kar potrjuje predpostavko, da je kohezija zelo pomembna za uspeh uporništva. Država z najvišjim indeksom frakcionalizacije ima kar 3-krat manjšo verjetnost

izbruha konflikta kot homogena država. Kljub negativnemu vplivu na verjetnost državljanske vojne Collier odkrije še en pomemben vidik tega vpliva, in sicer primer etnične dominacije.¹⁹ Če gre v državi za etnično dominacijo, se verjetnost, da se bo soočila z državljansko vojno, podvoji. Preostali vidiki frakcionalizacije nimajo statistično značilnega vpliva.

Raziskava torej prinese številne presenetljive rezultate, kar pozneje spodbudi številne podobne raziskave, ki se nanašajo na vpliv primarnih surovin na verjetnost konflikta (glej priloga tabela: 1). Velika večina raziskav potrjuje rezultate Collierja in Hoefflerjeve o povezanosti primarnih surovin z verjetnostjo konflikta (povzeto po Collier, Hoeffler: 2002b).

Graf 3. 1: Primarne surovine in verjetnost konflikta

VIR: Collier, Hoeffler: 2002b, Collier in drugi: 2003

¹⁹ O etnični dominaciji govorimo, kadar največja etnična skupina predstavlja 45–90 % prebivalstva.

4 Ekonomske koristi državljskih vojn v praksi

4.1 Ekonomske funkcije nasilja

Državljske vojne ustvarjajo okoliščine, ki omogočajo priložnosti za zaslužek, ki praviloma niso mogoče v miru. Collier deli te okoliščine v štiri skupine: življenje postane manj predvidljivo, praviloma se poveča stopnja kriminalitete, trgi izgubijo zaupanje, dejavnosti upornikov (tudi vlade) postajajo vedno bolj prikrite (Collier: 2000a: 101).

1. Življenje postane manj predvidljivo. Vse okoliščine negotovosti in strahu (vojna predstavlja najbolj skrajno obliko) delajo življenje posameznika manj predvidljivo glede pričakovanja prihodnosti. V skladu s tem ljudje skrajšajo svoj časovni horizont in na prihodnost gledajo bolj kritično. To poveča verjetnost oportunističnega vedenja. Manj, kot je informacij o prihodnosti, in slabša, kot so pričakovanja posameznika v prihodnosti, večja je verjetnost oportunističnega vedenja.

2. Praviloma se poveča stopnja kriminalitete. V vojni vlade praviloma več sredstev in pozornosti namenjajo vojaškemu delu sistema varnosti na račun policije. Kot logični rezultat se zmanjšuje verjetnost kaznovanja za kriminalno vedenje. To omogoča, da dejavnosti, ki so v miru pojmovane kot kriminal, postanejo sprejemljiva oblika vedenja v vojni.

3. Trgi izgubijo zaupanje. V normalnih okoliščinah mirnega razvoja je pglavitna sila, ki določa tržne cene in dobiček, tekmovanje. V državljski vojni, ko ni pravih informacij o trgu in ne prostega vstopa na trg, lahko to pripelje do izginjanja tekmovalnosti, kar pripelje do dvigovanja cen in monopolnega trga. Skupno število transakcij v vojni pada, vendar ker cene močno naraščajo, je lahko končni dobiček celo višji kot v miru.

4. Dejavnosti upornikov (tudi vlade) postajajo vedno bolj prikrite in ne omogočajo natančne raziskave. To zvišuje možnosti za pobiranje dobička, tako za upornike kot za vlado, saj se pogosto dogaja, da vladni uradniki čez dan postajajo uporniki ponoči.

Collier predpostavlja, da te okoliščine izkoriščajo tako pripadniki vladne strani kot uporniki, da gre torej za tekmovanje v ropanju oziroma zbiranju dobička. Če ropanje med vlado in uporniki postane preveč tekmovalno, lahko uniči dejavnost oziroma trgovino. Zato Collier pravi, da morajo uporniki v izogib temu ustvariti monopol nad ropanjem, kar je mogoče le, če ustvarijo monopol nad uporniškimi nasiljem. To je verjetno vzrok za to, da se različne uporniške skupine pogosto spopadajo med seboj. Da bi bili ekonomsko uspešni, upornikom ni treba doseči vojaške zmage nad vladnimi silami, morajo pa nadomestiti vladni monopol nad uporabo nasilja in ga nadomestiti z duopolom nasilja vlada uporniki (Collier: 1999: 9).

Zgoraj predstavljene okoliščine torej kažejo na to, da imajo nekatere skupine koristi od vojne. Podobno kot Collier tudi Keen pravi, da vojna nima nujno samo negativnih posledic, temveč pogosto služi tudi zadovoljevanju različnih osebnih funkcij oziroma interesov (glej Keen: 1998, 2000). Keen funkcije nasilja v državljanskih vojnah najprej deli v dva tipa. Prvič, nasilje je lahko usmerjeno v spremembo ali ohranjanje zakona in administrativnih procedur v družbi in v tem smislu predstavlja politično nasilje, katerega velik del se osredinja na dolgoročno distribucijo ekonomskih virov (Keen: 2000: 23); drugič, je lahko nasilje namenjeno izogibanju zakonom in ne njegovemu spreminjanju ali ignoriranju. Takšno nasilje omogoča celo vrsto funkcij²⁰, ki so lokalne in takojšne in niso usmerjene na spreminjanje pravil na nacionalni ravni (Keen: 2000: 23). Dalje Keen razlikuje tudi med nasiljem »top-down in bottom-up« (Keen: 1998), pri čemer je glavni dejavnik razločevanja vprašanje, kdo izvaja nasilje. Nasilje top-down se mobilizira s strani političnih voditeljev najsi bo zaradi političnih ali ekonomskih razlogov, nasilje bottom-up pa pogosto izvajajo skupine navadnih ljudi (civilistov ali nižjih vojakov) s ciljem reševanja svojih problemov, saj lahko sodelovanje v tej vrsti nasilja služi celi vrsti psiholoških, varnostnih in ekonomskih funkcij. Številne kratkoročne ekonomske funkcije nasilja, ki niso odvisne od posedovanja vzvodov oblasti, Keen razdeli na podkategorije: »ropanje – plenjenje, plačila za zaščito, trgovina, izkoriščanje delovne sile, zemlja, kraje humanitarne pomoči, koristi, ki izvirajo iz statusa vojaka« (Keen: 1998: 16, 2000: 29–31).

1. *Ropanje – plenjenje*: najpogostejša oblika kratkoročnih ekonomskih funkcij in pogosto predstavlja nadomestek za posameznikovo tveganje sodelovanja v konfliktu. Čeprav na plenjenje pogosto gledamo kot na dejavnost brezobzirnih posameznikov, ne smemo spregledati dejstva, da je to pogosto dejansko organizirana dejavnost skupin. Nazoren primer predstavljajo enote Tigrov v bošnjaški vojni, ki jim je v zameno za njihovo sodelovanje v spopadih obljubljena pravica do brezbriznega plenjenja bosanskih in hrvaških vasi. Podoben primer predstavlja tudi taktika, ki smo ji bili priča v Liberiji 1992, ko je Charles Taylor nekaj tednov pred napadom na Monrovijo razdelil več ton orožja in motiviral mlade fante predvsem z obljubo neomejenega plenjenja in ropanja. Kot vidimo, pravica do plenjenja predstavlja enega temeljnih dejavnikov, na podlagi katerega se posamezniki odločajo za sodelovanje v konfliktu, saj prinaša takojšne ekonomske koristi

---

²⁰ Ekonomske, varnostne in psihološke.

2. *Plačila v zameno za zaščito*: s tem izrazom misli Keen predvsem na izsiljevanje plačil v zameno za zaščito, ki se lahko pojavlja tako v miru kot vojni. Različni subjekti, kot so vojaške vodje, varnostno osebje pogosto ponujajo zaščito pred nasiljem v zameno za plačilo. Primeri, kot so IRA na Severnem Irskem in lokalni vojaški vodje v Liberiji ter Somaliji. Pogosta tarča takšnega izsiljevanja so tudi različne mednarodne gospodarske korporacije ali podjetja, kar kaže primer iz Mozambika v zgodnjih 80. letih, ko je uporniško gibanje Renamo prejelo redna plačila od angleškega podjetja Lonhro v zameno za zaščito naftovodov.

3. *Trgovina*: nadzor in monopol nad trgovino predstavlja enega najpomembnejših dejavnikov državljanskih vojn v Afriki, Aziji in Južni Ameriki. Vojna predstavlja pogoje, v katerih so pogosto za nekatere dele prebivalstva denarna gibanja dobičkonosna, zato cilj sodelujočih v spopadu pogosto sploh ni več zmaga v konfliktu, temveč podaljševanje konflikta z namenom zagotavljanja osebnih ekonomskih koristi. Največje dobičke, povezane s trgovino, prav gotovo predstavljajo dobički od izvoza naravnih surovin, kot so diamanti, tropski les, nafta, dragocene kovine ...

4. *Izkoriščanje delovne sile*: uporniške skupine in še posebej vladne sile pogosto z ustrahovanjem prisiljujejo posameznike ali skupine, da za njih opravljajo delo precej ceneje ali celo brezplačno. V posameznih primerih, kot sta Burma in Sudan, je izkoriščanje že tako močno in razširjeno, da predstavljajo pojav nove oblike suženjstva in to prav v deželah, ki so bile tudi v zgodovini najbolj izkoriščane in so doživele največ brutalnostim. Nazoren primer novodobnega suženjstva v Sudanu je na filmski trak zabeležil tudi svetovni popotnik in v zadnjem času najdejavnejši zaščitnik zatiranega ljudstva Nube v Sudanu, Tomo Križnar (Križnar: Nuba, čisti ljudje, 2000).

5. *Zemlja*: je stranski produkt, pogosto pa celo cilj. V oboroženih konfliktih se pojavlja v obliki razseljevanja velikih območij, predvsem z namenom zagotovitve dostopa do naravnih dobrin, vode in mineralnih virov.

6. *Kraje humanitarne pomoči*: konflikti in nasilje pogosto sprožijo humanitarne akcije mednarodne skupnosti, ki pogosto ne le, da ne dosežejo pravega naslovnika, temveč so celo kontraproduktivne in omogočajo še večje izkoriščanje tistih, katerim so namenjene. To potrjujejo predvsem primeri kraj humanitarnih pomoči v Sudanu, Bosni, Angoli, Somaliji ...

predvsem s strani lokalnih kriminalnih skupin, ki jim prodaja humanitarne pomoči prinaša takojšne denarne koristi.

7. *Koristi, ki izvirajo iz statusa vojaka*: te so zelo raznolike in podobno kot pravica ropanja pogosto pomenijo nadomestilo za vojakovo tveganje, ki izhaja iz vojakovega sodelovanja v nasilju. Med najpogostejše primere spadajo višje plače ali sedež v vodstvu podjetij ter druge pomembne funkcije v družbi. Tako je v nekaterih afriških konfliktih ne dolgo nazaj oblast vojakom izplačevala dodatke, če so bili v območju spopadov.

5 Analiza primerov

Številne raziskave (glej tabelo 1 v prilogi) v zadnjem času potrjujejo močno statistično povezanost med odvisnostjo držav od izvoza primarnih surovin in verjetnostjo izbruha državljanske vojne. V strokovni javnosti in medijih obstaja torej splošno prepričanje, da primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, vendar hkrati obstajajo velike razlike v teoretičnem pojasnjevanju vzorčnega mehanizma, ki vpliva na ta odnos (med primarnimi viri in konfliktom).

Collier in Hoefflerjeva pojasnjujeta ta odnos kot odvisnost države od primarnih surovin, ki lahko vpliva na verjetnost državljanske vojne prek dveh mehanizmov: da omogoča ropanje oziroma finančno preživetje uporniške organizacije. Klare poudarja, da primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tako, da izkoriščanje teh surovin pogosto vključuje velike negativne vplive na okolje, razseljevanje lokalnih prebivalcev, ki že stoletje živijo na teh območjih, in nepriznavanje koristi, ki izhajajo iz izkoriščanja njihove zemlje (Klare: 2001: 208).

Ross v svojih analizah odnosa med primarnimi viri in državljansko vojno ugotavlja, da lahko primarni viri vplivajo na državljansko vojno tudi prek njihovega vpliva na druga področja družbenega življenja. Tako navaja, da lahko primarni viri spodbujajo državljanske vojne na štiri načine: s slabljenjem ekonomske sposobnosti države, s tem da delajo vlade šibkejše, bolj korumpirane in manj odgovorne; s tem da daje ljudem, ki živijo v bogatih regijah, spodbudo za ustanovitev neodvisne države; in s tem da pomaga financirati uporniške skupine (Ross: 2002: 2).

V strokovni javnosti obstaja torej splošno prepričanje, da primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, obstajajo pa povsem različne razlage logičnih mehanizmov, ki

opredeljujejo to povezavo. V nadaljevanju moje raziskave bom torej predpostavljajal, da imajo primarni viri statistično značilen in močan vpliv na verjetnost izbruha državljanske vojne. Predmet mojega preučevanja v tem poglavju torej ne bo vprašanje, ali primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, ampak bom z analizo primerov skušal ugotoviti, kateri možni vzorčni mehanizmi povezujejo primarne vire s konfliktom. Z analizo konkretnih primerov bom preverjal veljavnost dveh zastavljenih delovnih hipotez, po katerih primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne bodisi s tem da omogočajo ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije ali da ustvarjajo nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom. V drugem delu moje analize bom predstavil tudi številne možne mehanizme, prek katerih lahko primarni viri posredno vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem da vplivajo na ekonomsko sposobnost države in učinkovitost državne oblasti. Ker so navedeni mehanizmi zelo težko preverljivi na konkretnih primerih, se bom pri analizi njihovega možnega vpliva oprl predvsem na rezultate številnih statističnih povezav, ki se ukvarjajo z različnimi vplivi primarnih surovin. V drugem delu dela bom torej skušal dokazati veljavnost tretje zastavljene hipoteze, ki pravi, da lahko primarni viri vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne prek povezanosti in interakcije različnih vplivov.

Ker moj namen ni preverjanje veljavnosti predpostavke, da so primarni viri statistično značilno povezani z državljansko vojno, bom kot reprezentativni vzorec, ki omogoča raziskovanje mehanizmov, prek katerih lahko primarni viri vplivajo na konflikt, izbral države, za katere v strokovni javnosti velja splošno prepričanje, da so imeli primarni viri pomemben vpliv na izbruh konflikta (glej tabelo 5. 1). Tabela prikazuje 18 primerov državljanskih vojn (Cabinda*), za katere v strokovni javnosti velja skupno prepričanje, da so primarni viri odigrali pomembno vlogo v konfliktu, obstaja pa vrsta nejasnosti glede vzročnih mehanizmov, ki vplivajo na ta odnos.

Primarni viri lahko vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne prek interakcije velikega števila različnih dejavnikov in mehanizmov, ki se razlikujejo od primera do primera. Ustrezno razumevanje možnih mehanizmov, ki povezujejo primarne vire s konfliktom, pa je mogoče le ob podrobnejši analizi vsakega posameznega primera. Strukturo svoje analize sem sestavil tako, da sem možne vplive primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne razdelil na neposredne vplive primarnih surovin na prebivalstvo in upornike in posredne vplive primarnih virov, ki se kažejo v njihovem vplivu na ekonomsko in socialno sposobnost države. Primarne surovine lahko torej neposredno vplivajo na izbruh državljanske vojne, s tem da omogočajo ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije, spodbujajo nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva ali dajejo prebivalcem spodbudo za ustanovitev lastne države. Poleg

tega lahko primarni viri vplivajo na vojno tudi posredno, s tem da slabijo ekonomsko in socialno sposobnost države ali dajejo sosednjim državam spodbudo za zunanjo intervencijo. Možne vplive primarnih surovin na državljansko vojno sem torej razdelil v dve skupini, neposredne in posredne. Neposredne vplive bom preverjal z analizo primerov, posredne pa z analizo in predstavitvijo številnih raziskav, v katerih vsaka posamezna hipoteza opredeljuje možen vzročni mehanizem, prek katerega lahko primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne.

Tabela 5. 1: Državljske vojne povezane z primarnimi surovinami:

Država	Trajanje	Viri
Afganistan	1978–2001	Žlahtni kamni, opij
Angola	1975–2002	Nafta, diamanti
Angola (Cabinda)*	1975–	Nafta
Burma	1945–	Les, kositer, žlahtni kamni, opij
Kambodža	1978–1997	Les, žlahtni kamni
Kolumbija	1984–	Nafta, zlato, koka
Republika Kongo	1997–	Nafta
Demokratična Republika Kongo	1996–1997	Baker, koltan, diamanti, zlato kobalt
Demokratična Republika Kongo	1998–	Baker, koltan, diamanti, zlato kobalt
Indonezija (Aceh)	1975–	Naravni plin, marihuana
Indonezija (Z Papua)	1969–	Baker, zlato
Liberija	1989–1996	Les, diamanti, železo, palmovo olje, kava, marihuana, zlato
Maroko	1975–	Fosfati, nafta
Papua Nova Gvineja*	1988–	Baker, zlato
Peru	1980–1995	Koka
Sierra Leone	1991–2000	Diamanti
Sudan	1983–	Nafta

Vir: Ross: 2003b: 29; 2002a, 2002b, 2003, Keen: 2003

* Konflikt ni povzročil več kot 1000 žrtev v enem letu.

Izmed 18 navedenih konfliktov bom izbral predvsem tiste, za katere v literaturi obstaja največja stopnja soglasja o tem, da so primarne surovine vplivale na izbruh državljanske vojne. »Conflict diamonds, »conflict oil« in druge podobne skovanke se v zadnjem desetletju vse pogosteje pojavljajo ne le v strokovni literaturi, temveč tudi v javnosti. Diamanti v Sierr Leone in Angoli, nafta v Sudanu, les v Liberiji – vse to so pogosto navedeni vzroki navedenih konfliktov.

Pomemben dejavnik, ki vpliva na izbor vzorca, je tudi dostopnost ustrezne literature, ki bi omogočala preverjanje zastavljenih hipotez. Vzorec je predstavljen v tabeli 5. 2.

Tabela 5. 2: vzorec

Država	Trajanje	Viri
Angola	1975–2002	Nafta, diamanti
DRC	1996–1997	Baker, koltan, diamanti, zlato, kobalt
Kambodža	1978–1997	Les, žlahtni kamni
Republika Kongo	1997–	Nafta
Indonezija (Aceh)	1975–	Naravni plin, marihuana
Sierra Leone	1991–2000	Diamanti
Sudan	1983–	Nafta

5. 1 Vpliv obilice primarnih virov na ropanje in financiranje upornišтва

Odvisnost od primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem da omogoča ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije (glej Collier, Hoeffler: 1998, 2000, 2002b: 3), pri čemer obe predpostavki vključujeta zbiranje dohodkov oziroma financiranje kot najpomembnejši vpliv primarnih virov na verjetnost izbruha državljanske vojne. Uporniške organizacije za svoje preživetje in bojevanje proti praviloma močnejšim vladnim silam potrebujejo redni vir dohodkov. V hladni vojni so bile uspešne uporniške skupine praviloma financirane s strani ene ali druge velesile, po koncu hladne vojne pa so bile številne uporniške organizacije prisiljene spremeniti načine financiranja in večina se je osredinila na primarne vire. Nazoren primer predstavlja Angola, kjer uporniška skupina UNITA (National Union of the Total Independence of Angola) v hladni vojni dobiva finančno in materialno pomoč s strani ZDA in Južne Afrike. Konec hladne vojne in apartheida v Južni

Afriki pomeni tudi konec zunanje podpore za UNITO, ki se za financiranje svojega delovanja preusmeri na zbiranje dohodkov od diamantov. Podoben primer predstavlja Kambodža, kjer se Rdeči Kmeri vzdržujejo predvsem s finančno pomočjo kitajske vlade. Po koncu 80. let, ko je kitajska vlada ukinila pomoč, so se Rdeči Kmeri preusmerili v prodajo lesa in dragih kamnov za lastno financiranje.

Dejstvo, da se uporniki najpogosteje osredinjajo na sektor primarnih surovin, izhaja iz dveh pomembnih značilnosti: iz načina produkcije teh surovin in značilnosti samih virov. Izkoriščanje primarnih virov proizvaja nenormalno visoke dobičke, njihova proizvodnja pa je vezana na določeno lokacijo in se praviloma ne more seliti. Mehanizacija izkoriščanja praviloma zahteva tudi ogromne stroške, še preden se začne izkoriščanje, zato se družbe kljub nevarnostim za posel (vojne, konflikti) niso pripravljene umakniti iz kriznih območij. Te značilnosti delajo produkcijo primarnih virov (posebej mineralnih virov) zelo dovzetno za ropanje ali izsiljevanje. Če bi uporniki ropali ali izsiljevali denar od trgovskih podjetij, bi to zagotovo prisililo ta podjetja v umik iz tega področja ali umik iz posla samega. Podjetja, ki se ukvarjajo z izkoriščanjem primarnih surovin, ne morejo menjati lokacije svojega delovanja. Poleg tega ustvarjajo tako visoke dohodke, da ustvarjajo visoke dobičke, čeprav plačujejo upornike. Poleg teh značilnosti je pomembno tudi dejstvo, da ležijo nahajališča praviloma v ruralnih območjih, kar daje prednost upornikom, saj otežuje vladni nadzor nad ozemljem, hkrati pa upornikom nudi priložnost pobiranja dobičkov z nadzorom redkih komunikacijskih poti, ki omogočajo izvoz teh virov čez državne meje.

Kot pravi Ross, obstajajo trije ključni načini, s katerimi uporniki pridobivajo denar od primarnih surovin: neposredno ropanje in prodaja virov, skozi prodajo bodočih pravic izkoriščanja tujim družbam in skozi izsiljevanje in ugrabitve (Ross: 2003c:31).

5. 1. 1 Neposredno ropanje virov

Ta način zbiranja dohodkov upornikov je značilen predvsem za vire, ki omogočajo relativno enostavno izkoriščanje brez kvalificiranih profesionalcev in brez uporabe visoke tehnologije. S tega vidika so najpomembnejši predvsem diamanti (aluvialni), koltan in les, čeprav igrajo pomembno vlogo v nekaterih konfliktih, predvsem v Južni Ameriki, tudi nelegalne droge. Diamanti, dragi kamni, dragocene rudnine, nelegalne droge (do določene mere tudi les) imajo tudi naslednje značilnosti, zaradi katerih so bolj dovzetne za ropanje: vsi so relativno majhni po velikosti in zelo dragoceni, zato omogočajo enostaven prevoz in tihotapljenje čez meje. Poleg tega praviloma ne izhajajo iz industrijske proizvodnje, kar pomeni, da niso označeni in

so zaradi tega tudi težje sledljivi. Droge, ki imajo zaradi nelegalne narave zelo visoke cene, so zanimive tudi zato, ker je njihova proizvodnja vezana na območja, ki pogosto niso pod nadzorom državne oblasti. Nazoren primer zbiranja denarja z nelegalnimi drogami predstavljata Kolumbija, kjer ocene pravijo, da so dohodki FARC (Revolutionary Armed Forces of Colombia) od prodaje drog dosegali vrednost približno 500 milijonov ameriških dolarjev na leto (Ross: 2002: 21).

V zgodovini od konca 80. let obstaja vrsta nazornih primerov, financiranja uporniških skupin s primarnimi surovinami:

- UNITA (Angola); predvideva se, da so uporniki v 90. letih prodali za več sto milijonov \$, (nekateri ocene pravijo celo nekaj milijard diamantov.
- Severno zavezništvo (Afganistan) se je v 90. letih financiralo s prodajo višnjevca v vrednosti od 40–60 milijonov \$ na leto.
- Rdeči Kmeri (Kambodža) so na vrhuncu svoje moči v začetku 90. let s prodajo lesa in dragih kamnov zaslužili približno 120–140 milijonov \$ na leto.
- Številne vojske, ki so sodelovale v konfliktu v Demokratični republiki Kongo, so sistematično ropale po državi od začetka konflikta 1998. Med najpogostejšimi dobrinami so bili diamanti, zlato, koltan, les in kava.
- Charles Taylor in NPFL (Liberija); ocenjuje se, da je Charles Taylor samo od obdavčevanja trgovine z diamanti, lesom, marihuano in železovo rudo zaslužil približno 75 milijonov dolarjev na leto.
- RUF (Sierra Leone) se v drugi polovici 90. let vzdržuje predvsem s prodajo diamantov, kar omogoča letni zaslužek, ki se ocenjuje od 25 do 125 milijonov dolarjev na leto (povzeto po Ross: 2002: 21).

- UNDCP (United Nations Drugs Control Program): Letni dobički od prodaje nelegalnih drog v Kolumbiji znašajo 1,5–2 milijarde dolarjev. Približno tretjina teh dobičkov konča v rokah gverilskih skupin, predvsem FARC-a (Pax Christi: 2001: 6).
- Celotni letni dobiček FARC-a od tihotapljenja drog, ugrabitev in izsiljevanja po različnih ocenah znaša vsaj 700 milijonov dolarjev (Pax Christi: 2001: 7).

Nadzor nad komunikacijskimi potmi in državno mejo, ki omogoča izsiljevanje plačila v zameno za nemoten pretok blaga oziroma virov, predstavlja še en način zbiranja dohodkov upornikov. Primarne surovine se pogosto nahajajo na ruralnih področjih, kar zahteva transport teh dobrin do pomembnih komunikacijskih vozlišč (pristanišča, letališča) ali prek naftovodov

iz države. To daje pomembno prednost upornikom, ki lahko z nadzorom pomembnih točk vzdolž komunikacij izsiljujejo plačilo v zameno za prost prehod.

5. 1. 2 Prodaja bodočih pravic izkoriščanja

Pomemben vidik vpliva obilice primarnih virov na financiranje uporništva predstavlja prodaja bodočih pravic izkoriščanja. Ta način zbiranja dohodkov ima glede na ropanje izrazito prednost za upornike, saj ne zahteva lastništva nad surovinami, pogosto ne zahteva niti nadzora nad ozemljem.

Če si predstavljamo na novo ustanovljeno uporniško organizacijo, ki nima denarja, vendar ima možnost prisvajanja dragocenih surovin v boju, lahko proda bodoče pravice izkoriščanja bodisi tuji družbi ali tuji državi. Nazoren primer predstavlja državljanska vojna v Kongu – Brazzaville, kjer je bila zasebna vojaška organizacija nekdanjega predsednika Denisa Sassouja ustanovljena predvsem z dohodki od prodaje bodočih pravic izkoriščanja. Ob začetku konflikta naj bi Sassou dobil zajetno finančno pomoč v višini 150 milijonov \$ s strani francoske naftne družbe Elf-Aquiatine, nekateri dokazi celo pravijo, da jim je naftna družba pomagala celo z orožjem. (glej Ross: 2001a: 22). Podobna trgovanja v DRC, Liberiji, Sierr Leone in Angoli so v vsakem posameznem primeru vplivale bodisi na izbruh konflikta ali na podaljševanje časovnega trajanja teh konfliktov (Ross: 2002: 24, 25).

Z vidika predpostavke Collierja in Hoefflerjeve, ki pravi, da lahko uporniška organizacija preživi le, če je finančno zmožna, je ta način zbiranja dohodkov zelo pomemben, saj omogoča finančno zmožnost uporništva brez velikih vojaških naporov in pogosto brez nadzora nad območjem izkoriščanja. Tako omogoča zbiranje dohodkov in finančno zmožnost uporniške organizacije, še preden se vojaški konflikt začne.

5. 2 Vpliv izkoriščanja primarnih surovin na nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom

Odvisnost od primarnih virov vpliva na prebivalstvo države predvsem prek dveh povezanih mehanizmov: povečevanja neenakosti in nezadovoljstva, da dajejo prebivalcem spodbudo za oblikovanje lastne neodvisne države. Prvi mehanizem predstavlja predvsem vpliv primarnih surovin na uničevanje okolja in zagotavljanje osnovnih razmer za zdravo življenje. Izkoriščanje primarnih surovin je pogosto povezano z velikimi negativnimi vplivi na okolje in življenje ljudi. Območja izkoriščanja surovin (rudniki, črpališča) pogosto vplivajo na življenje lokalnega prebivalstva, saj praviloma vključujejo razlaščenje zemlje, degradacijo okolja in migracije prebivalstva iz drugih območij ali držav. Posledice izkoriščanja pripeljejo

do povečevanja nezadovoljstva in občutka nepravilnosti med lokalnim prebivalstvom, kar lahko vodi v povečanje verjetnosti konflikta. Čeprav po Collierjevih rezultatih neenakost nima značilnega vpliva na verjetnost izbruha državljanskih vojn, obstaja kar nekaj dokazov, da lahko zgoraj predstavljena logika igra pomembno vlogo. Najbolj nazoren primer predstavlja primer Aceha, province na severnem delu Sumatre v Indoneziji. Z vidika okoliščin Aceh ni predstavljal posebne nevarnosti za odcepitev. Aceh je odigral pomembno vlogo pri zrušitvi nizozemske kolonialne oblasti in ustanovitvi indonezijske republike. Čeprav se smatrajo etnično različne od druge populacije v državi, imajo isto vero (islam) in govorijo večinsko isti jezik (bahasa indonezijščina). Aceh je imel eno največjih stopenj gospodarske rasti med provincami v Indoneziji v 70. in 80. letih, v 90. letih pa povprečni BDP na prebivalca pade na raven povprečja ali celo podenj.

Odcepitveno gibanje GAM (Gerakan Aceh Merdeka) se pojavi po 1976, ko začne v Aceh obratovati drugo največje črpalnišče zemeljskega plina v Indoneziji, Arun, ki proizvede 30 % (1,2 milijarde \$) državnega dohodka od izvoza nafte in zemeljskega plina.

Gradnja in obratovanje nahajališča v poznih 70. letih sta povzročila velike probleme za lokalno prebivalstvo, ki so pripomogli k oblikovanju odcepitvenega gibanja, ki se pojavi kmalu po začetku obratovanja nahajališča. Gradnja nahajališča je pomenila razselitev številnih vasi in množične migracije delovne sile iz drugih delov Indonezije, predvsem z Jave. Uhajanje plina in uporaba kemikalij sta povzročila zdravstvene in okoliške probleme, ki so močno prizadeli lokalno prebivalstvo, odvisno od kmetijstva in ribolova. Najpomembnejši vir nezadovoljstva lokalnega prebivalstva je predstavljalo prepričanje, da delovna mesta in dohodki od izkoriščanja niso enakovredno razdeljeni med lokalno prebivalstvo. Ta problem se začne pogosteje pojavljati v spodbujanju odcepitvenega gibanja, saj vodje gibanja nenehno ponavljajo, da bi Aceh, če bi bil neodvisen, postal tako bogat kot prebivalstvo Bruneja, z nafto bogatega sultanata na otoku Borneo.

Vojaško delovanje GAM-a je bilo usmerjeno predvsem v napade na vojaške postojanke in migracijske delavce z Jave, najpogostejša tarča pa je postala tudi družba, ki se ukvarja z izkoriščanjem ExxonMobil. Okrepljeni napadi na infrastrukturo ExxonMobila so povzročili celo večmesečno prekinitev črpanja, ki je za vlado pomenila izgubo približno 100 milijonov ameriških dolarjev na mesec.

Primer Aceha nazorno kaže, da lahko problemi, povezani z izkoriščanjem primarnih surovin, vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem da povečujejo občutke nepravilnosti in neenakosti med lokalnim prebivalstvom in dajejo prebivalcem spodbudo za oblikovanje samostojne države.

5. 3: Analiza primerov

5. 3. 1 Angola

Državljska vojna v Angoli, ki je izbruhnila 1975, pomeni nadaljevanje večletnega boja proti portugalski kolonialni oblasti. Za osvoboditev Angole in poznejši nadzor nad državo so se bojevale številne uporniške skupine: MPLA (Movimento Popular de Libertação *de Angola*), UPA (União das Populações de Angola), FNLA (Front National de Liberation de Angola), UNITA (União Nacional para a Independência Total de Angola). Vse uporniške skupine so bile deležne zajetne vojaške in finančne pomoči s strani obeh ideoloških blokov. UNITA je imela podporo v Ovimbundu, ljudstvu južne in osrednje Angole, in je prejela pomoč Južne Afrike in ZDA. Marksistično gibanje MPLA je vključevalo urbano prebivalstvo in je prejelo pomoč Kube in SZ. FNLA, manjše gibanje, ki se je pozneje združilo z UNITA-o, pa je prejelo pomoč Kitajske, Zaira, Libije in ZDA. Vse skupine so bile ustanovljene dolgo pred izbruhom državljanske vojne in so skupaj nastopale v boju proti portugalski kolonialni oblasti. Po vojaškem udaru na Portugalskem in odhodu portugalske oblasti se je med različnimi skupinami kmalu razplamtel boj za oblast na novo nastale države.

V skladu z dostopnimi podatki primarne surovine niso vplivale na izbruh državljanske vojne na način, kot ga predvidevata zastavljeni hipotezi. V obdobju pred izbruhom državljanske vojne in med oblikovanjem različnih uporniških skupin ni mogoče najti podatkov o ropanju ali drugačnem zbiranju dohodkov od primarnih surovin s strani uporniških skupin. Čeprav so ob samem začetku boja proti portugalski kolonialni oblasti 1961 delavci na plantažah bombaža napadali kmetijsko mehanizacijo, zažigali semena, namenjena setvi, ropali trgovine in preganjali evropske priseljence, to dejstvo samo po sebi ne potrjuje predpostavke, da so bili uporniki motivirani z ropanjem ali da je ropanje in zbiranje dohodkov omogočilo finančno zmožnost uporniške organizacije. Upor kmetov je bil predvsem posledica nezmožnosti plačevanja delavcev, kar je bila posledica velikega padca cen kave in bombaža na svetovnem trgu. Drugo pomembno dejstvo, da omenjeni dogodki ne potrjujejo zadanih hipotez, je predvsem oddaljenost od konflikta. Ker se je državljanska vojna dejansko začela šele 1975, dogodkov izpred slabih 15 let ni mogoče vrednotiti iz vidika zastavljenih dveh hipotez. Iz vidika preverjanja zastavljenih hipotez so pomembna tudi naslednja dejstva:

izkoriščanje nafte v Angoli se razen v Cabindi (1968) začne šele po razglasitvi neodvisnosti, ko nova vlada razglasi tudi izključno pravico nad vsemi nahajališči nafte v državi in ustanovi Sonagol, podjetje, ki dobi koncesijo za izkoriščanje vseh državnih hidrokarbonskih surovin.

Uporniki ob začetku konflikta niso napadali območij izkoriščanja surovin niti niso omenjali svojega nezadovoljstva v svoji propagandi. Povod za nezadovoljstvo bi lahko pomenile šele poznejše zakonske regulative, ki dajejo državi edino in izključno pravico nad vsemi njenimi surovinami (diamanti, nafto). Uporniška skupina UNITA začne napadati centre izkoriščanja diamantov šele v začetku 80. let in v napadu na rudnik diamantov 1984 UNITA ugrabi 77 delavcev in močno poškoduje infrastrukturo, kar v letih 1985–1986 povzroči padec državnih dohodkov od diamantov za skoraj 50 % s 33 milijonov dolarjev v letu 1985 na 15 milijonov dolarjev v letu 1986 (Dietrich: 2000: 144). Primarne surovine torej niso vplivale na izbruh državljanske vojne v Angoli na način, kot ga predvidevajo zastavljene hipoteze, temveč vstopijo v konflikt šele v poznejši fazi, nekaj let po njegovem izbruhu.

5. 3. 2 Demokratična Republika Kongo (DRK)²¹

Zgodovina Konga je prežeta s problemi, povezanimi s surovinami, in čeprav poseduje ogromne količine primarnih surovin²² ostaja ena izmed najrevnejših²³ in najmanj razvitih držav²⁴ v svetu.

Zgodovina območja današnje države DRK se že od osamosvojitve države izpod belgijske kolonialne oblasti junija 1960 in atentata na poznejšega predsednika države Patrica Lumumbe sooča z vrsto uporniških in odcepitvenih gibanj, pogostokrat povezanimi z zunanjimi igralci.

Kmalu pa drugih splošnih parlamentarnih volitvah 1964 polkovnik Mobutu Seko Seko ob pomoči ZDA izvede državni prevrat in za prihodnjih 32 let prevzame oblast, ki kmalu postane označena kot podkupljiva in neučinkovita. V obravnavanem konfliktu, ki izbruhne 1996, podkupljivo Mobutujevo oblast zruši zavezništvo ADFL (Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo-Zaire) pod vodstvom Laurenta Kabile ob pomoči številnih tujih držav (Angole, Ruande, Ugande, Tanzanije, Zambije in Eritreje).

Uporniška skupina ADFL je bila ustanovljena kot reakcija na poizkus oblasti, da odvzame državljanstvo ljudstvu Banyamulenge, ki živi na tem območju že več generacij. Kot navajajo številni avtorji, so napovedane omejitve državljanskih pravic pripadnikom ljudstva Tutsijev služile kot glavni sprožilni moment in so predstavljale priložnost za rekrutiranje oboroženih uporniških skupin, kar je združilo pripadnike Tutsijev in drugih etničnih skupin v boju proti

---

²¹ Prvotno ime Kongo se leta 1971 preimenuje v Zaire, po zmagi upornikov leta 1997 pa se država imenuje DRK.

²² DRC poseduje 66 % svetovnih zalog koltana, strateške surovine, ki se uporablja v telefonski in računalniški industriji.

²³ Visoko zadolžena revna država, http://www.worldbank.org/data/countryclass/classgroups.htm#Low_income.

²⁴ Na lestvici HDI zaseda 167. mesto od 175 držav, vir: HDR.

nepriljubljenemu Mobutujevemu režimu. Nov val uporništvaja je tako dodal novo razsežnost konfliktu v Zairu, ki se iz začetne omejitve na vzhod države spremeni v splošno državljansko vojno s ciljem zrušitve Mobutujevega režima v Kinšasi. Ofenziva upornikov se je kmalu izkazala kot uspešna in enote ADFL maja 1997, le nekaj dni po tem ko Mobutu zapusti državo, zavzamejo glavno mesto Kinšasa, zmagoviti uporniški poveljnik Laurent Kabila pa razglasi, da se država od sedaj imenuje Demokratična republika Kongo.

Pomemben vidik obravnave navedenega konflikta predstavlja tudi vpletenost sosednjih držav in predvsem prihod velikega števila beguncev iz sosednje Ruande. Na varnostno situacijo pred začetkom spopadov je močno vplival prihod približno 1,2 milijona beguncev iz Ruande, ki so v Zaire pribežali po ofenzivi in zavzetju Kigalija s strani RPF (Rwandan Patriotic Front). Med begunci, ki so pribežali v Zaire, je bilo tudi veliko število pripadnikov poražene ruandske vojske FAR (Forces Armees Rwandaises) in hutujskih milic (Interahamwe), odgovornih za masovni pobjo približno 800.000 pripadnikov naroda Tutsi. Kot poudarjata Moyroud in Katunga, je prihod velikega števila ruandskih beguncev in pripadnikov oboroženih hutujskih milic spodbudil ne le obstoječe napetosti med Hutuji in Tutsiji v Severnem Kivu, temveč tudi napetosti med lokalnim prebivalstvom in Banyamulenge Tutsiji na območju Južnega Kivu (Moyroud, Katunga: 2000:160).

Iz vidika preverjanja zastavljenih hipotez lahko z veliko verjetnostjo trdim, da primarne surovine niso vplivale na izbruh državljanske vojne v Zairu na način, kot ga predvidevajo zastavljene hipoteze. Uporniki v obdobju pred izbruhom konflikta oziroma ob njegovem začetku niso ropali ali drugače pridobivali denarja od primarnih surovin. Obstajajo sicer dokazi, da je Kabila ob svojem napredovanju konec 1996 podpisal pogodbe s številnimi tujimi podjetji, vendar je prvi val t. i. novih poslovnih izidov iz tujine začel svoje operacije v vzhodnem delu Konga šele v letu 1997 (UN Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the DRC: 2001, točka 26). Dodaten dokaz, ki potrjuje predpostavko, da primarne surovine niso vplivale na izbruh konflikta prek pohlepa ali omogočanja finančnega preživetja uporniške organizacije, predstavlja tudi način delovanja in cilji upornikov. V skladu z ciljem zrušitve oblasti so bili napadi in napredovanje upornikov usmerjeni predvsem na večja mesta, glavni cilj vojaških naporov upornikov pa je predstavljalo zavzetje glavnega mesta Kinšase. Če bi bili uporniki motivirani s pohlepom in priložnostjo zbiranja osebnega bogastva, bi pričakovali, da bodo njihovi napadi usmerjeni predvsem na območje vzhoda in središča države, kjer se nahajajo nahajališča primarnih surovin. Vsesplošno izkoriščanje in ropanje primarnih surovin v Kongu se začne šele po izbruhu konflikta, ko kaotične razmere v državi povzročijo popoln razpad

državne avtoritete in nadzora nad ozemljem in omogočijo pojav fenomena, ki ga avtorji imenujejo »vojna ekonomija« (Kaldor: 1997:17; LeBillon: 2000: 30).

Glede preverjanja veljavnosti hipoteze, ki se nanaša na nezadovoljstvo v dostopni literaturi, torej ni moč najti dokazov o tem, da bi uporniki napadali območja izkoriščanja surovin ali potrebno infrastrukturo. Podobno ni mogoče najti dokazov o tem, da bi uporniki svoje nezadovoljstvo zaradi izkoriščanja primarnih surovin omenjali v svoji propagandi. Nekateri avtorji sicer poudarjajo, da je imelo izkoriščanje koltana močan negativen vpliv na okolje in lokalno prebivalstvo, vendar v skladu z dostopno literaturo in zastavljeno hipotezo to ni imelo značilnega vpliva na izbruh konflikta. Primarne surovine podobno kot na primeru Angole vstopijo v konflikt v poznejši fazi, kar je lahko v določeni meri tudi posledica vse večje razširjenosti digitalne tehnologije in s tem povezanega vse večjega povpraševanja po koltanu.

5. 3. 3 Kambodža²⁵

Za učinkovito razumevanje državljanske vojne v Kambodži, ki je izbruhnila leta 1978, je nujno upoštevati tudi zgodovinski vidik in boj za prevlado obeh glavnih ideoloških blokov Kambodža leži geografsko na območju, kjer je v letih hladne vojne potekal nenehni boj za prevlado interesov ne le med obema različnima ideološkima blokoma, temveč celo znotraj samega vzhodnega bloka (SZ–Kitajska).

Aprila 1975 Rdeči Kmeri po večletnem boju porazijo proameriški režim generala Lon Nola, ki je bil na oblasti države od zrušitve monarhične oblasti 1970. Rdeči Kmeri kmalu po prevzemu oblasti začnejo s surovo represijo ne le proti svojim političnim nasprotnikom, temveč tudi pripadnikom različnih marginalnih skupin v državi. Vsesplošna represija v državi kmalu postane tako akutna, da kmalu spodbudi nove upore v državi; tokrat proti oblasti Rdečih Kmerov.

Oborožen upor proti oblasti Rdečih Kmerov se začne maja 1978 na vzhodnem delu države. Stranka kmerskih komunistov (Khmer Communists) začne oboroženi upor, boji s Pol Potovimi silami potekajo vse do januarja 1979, ko vdor vietnamske vojske povzroči padeč njegovega režima. Vietnam na oblast postavi nasprotnike Rdečih Kmerov iz vrst kmerskih komunistov in preimenuje državo v Ljudsko republiko Kampučijo (People's Republic of Kâmpŭchéa – PRK). Rdeči Kmeri se umaknejo na kamboško-tajsko mejo, kjer ob pomoči Tajske in Kitajske ustanovijo vlado v izgnanstvu in začnejo dolgoletno gverilsko vojno proti

---

²⁵ Do neodvisnosti 1953 obstaja kot francoski protektorat, po prevzemu oblasti Rdečih Kmerov se država preimenuje v Demokratično Kampučijo (DK), po porazu Rdečih Kmerov vietnamski marionetni režim državo preimenuje v Demokratično republiko Kampučijo, po umiku vietnamskih sil in ukinitvi vojaške pomoči SZ leta 1989 pa se država preimenuje v Državo Kambodžo.

vietnamski dominaciji v Kambodži. V 80. letih postane njihova DK mednarodno priznana kot legitimna kamboška oblast in zasede kamboško mesto v Generalni skupščini ZN.

V skladu z dostopno literaturo primarne surovine²⁶ niso vplivale na izbruh državljanske vojne na način, kot ga predvidevata zastavljeni hipotezi. Kljub dejstvu, da Kambodža poseduje velike količine dragocenega lasa in dragih kamnov, ti med izbruhom in stopnjevanjem konflikta niso bili komercialno izkoriščani zaradi ideološkega nasprotovanja Rdečih Kmerov tržni ekonomiji (Ross: 2001a:21). Glede na dostopne podatke nobena stran v konfliktu ni bila vpletena v ropanje ali drugačno zbiranje dohodkov od primarnih surovin pred izbruhom konflikta niti ni izražala svojega nezadovoljstva, povezanega z izkoriščanjem surovin. Primarne surovine so, podobno kot v dveh predhodno obravnavanih primerih, vstopile v vojno po izbruhu konflikta predvsem v obdobju po koncu hladne vojne in izginjanju zunanje vojaške in finančne pomoči. Med leti 1989 in 1998 so Rdeči Kmeri izkoriščali primarne surovine za financiranje njihovih vojaških operacij (Ross: 2001a: 21).

Med decembrom 1978 in oktobrom 1989 so Rdeči Kmeri delovali v izgnanstvu na Tajskem in se v veliki meri vzdrževali s pomočjo kitajske vlade. V tem času njihovo delovanje zajema predvsem manjše gverilske dejavnosti, konec 1988 pa izvedejo neuspešen napad z namenom zasedbe kamboškega ozemlja. Septembra 1989, ko vietnamske enote zapustijo Kambodžo, Rdeči Khmeri poizkusijo z novim napadom in zavzamejo Pailin, mesto ob tajski meji, ki je poznano po velikih rudnikih dragih kamnov.

Vnovična agresija Rdečih Kmerov je bila v večji meri posledica dogovora med kitajsko in vietnamsko vlado, s katerim se je Vietnam zavezal, da umakne svoje enote iz Kambodže, Kitajska pa ukine svojo vojaško pomoč Rdečim Kmerom. Umik vietnamskih enot je omogočil Rdečim Kmerom, da znova zasedejo kamboško ozemlje. Ukinitvev kitajske pomoči je močno vplivala na upornike in jih prisilila v iskanje novih virov financiranja. Tako je decembra 1988 Pol Pot pojasnil svojim privržencem, da potrebujejo novo finančno strategijo:

Porabimo na desetine milijonov bahtov, da bi povečali pomoč naših zunanjih prijateljev, vendar to še vedno ni dovolj in obstajajo številne pomanjkljivosti. Zato je imperativ, da najdemo načine s katerimi bi izkoristili naravne surovine, ki so prisotne v naših osvobojenih ali polosvobojenih območjih, in dobrine, ki jih lahko izkoristimo v našem boju proti vietnamskemu agresorju (Thayer v Ross: 2001a: 21).

Med letoma 1989 in 1990 so RK zasedli velik pas ozemlja ob severni in zahodni meji, ki je vključeval tudi območja, bogata z rubini in safirji ter komercialno zelo dragocenimi gozdovi.

---

²⁶ Kambodža poseduje predvsem velike količine lesa in zlahtnih kamnov.

Takoj po zasedbi teh območij so RK podelili rudniške in gozdarske licence za izkoriščanja tajskim podjetjem; te pogodbe so predstavljale velik del dohodkov RK v prihodnjih letih.

V letu 1991 naj bi njihovi dohodki od primarnih surovin znašali približno 5 milijonov dolarjev na mesec, v letu 1993 pa celo med 10 in 20 milijoni dolarjev na mesec (Ross: 2001a: 21).

Les in dragi kamni so torej omogočili Rdečim Kmerom obstanek kot pomembni vojaški sili do 1995, 1996 pa dohodki od surovin povzročijo velike notranje težave, ko se eden od višjih poveljnikov, Jeng Sary, s 4000 vojaki pod njegovim poveljstvom vda vladnim silam. Kot del dogovora o predaji vlada dovoli Jeng Saryju, da obdrži svojo enoto in nadzor nad bogatimi območji ob tajski meji. RK si od njegove predaje niso več opomogli in od leta 1998 ne predstavljajo več pomembne organizacije.

Primarne surovine torej niso vplivale na izbruh državljanske vojne, saj v konflikt vstopijo šele v njegovi poznejši fazi, ni pa mogoče spregledati njihovega vpliva na nadaljevanje konflikta v smislu podaljševanja njegovega trajanja.

5. 3. 4 Republika Kongo (Brazzaville)

Glede na dostopne podatke obstaja velika verjetnost, da so dohodki od nafte lahko vplivali na izbruh državljanske vojne v Republiki Kongo na način, kot ga predvideva zastavljena hipoteza.

Čeprav je ocenjevanje in preučevanje navedenega konflikta v Kongu zaradi omejene literature v angleškem jeziku zelo težavno, kljub temu obstajajo določeni dokazi, ki kažejo, da sta nasprotni strani v spopadu pred izbruhom konflikta prejemale zajetno finančno pomoč zainteresiranih tujih družb.

Vojna v Kongu izbruhne v začetku junija 1997, ko se povečajo napetosti v glavnem mestu zaradi bližajočih se volitev napovedanih za julij istega leta. Vršilec dolžnosti predsednika države, Pascal Lissouba, pošlje vladne enote, ki obkoli oporišče nekdanjega predsednika države in največjega tekmeča na prihajajočih volitvah Denisa Sassoua Nguesso. Sassouova zasebna milica se upre in izbruhne štirimesečno bojevanja, ki povzroči smrt približno 10.000 ljudi. Spopadi znova izbruhnejo med leti 1998–1999, ko se spopadejo enote Sassouja, ki sedaj uživa status predsednika države, in koalicija opozicijskih sil.

Lissouba kmalu obtoži predsednika Sassoua, da je prejel 150 milijonov dolarjev s strani francoske naftne družbe Elf-Aquitaine kot pomoč za vnovični prevzem države. Obstajajo tudi obtožbe, da je Sassoujeva milica prav tako prejemale pomoč skozi različne finančne kroge (Ross: 2001a:22).

Do odhoda iz oblasti 1992 Sassou razvije dobre odnose s francosko vlado in naftno družbo Elf, ki proizvede približno 80 % nafte v Kongu. Nasprotno je njegov nasprotnik Lissouba začel pogajanja z rivalsko družbo Occidental, ki se v zameno obveže, da izplača zaostala plačila javnim delavcem.

Če torej lahko verjamemo navedenim dokazom in obtožbam, lahko potrdim zastavljeno hipotezo, po kateri primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem da omogočajo ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije.

Zaradi dejstva, da se večina naftnih nahajališč v Kongu nahaja na morju daleč od oči in življenjskega prostora prebivalcev, izkoriščanje ni prineslo negativnih posledic in ni vplivalo na povečevanje občutka nepravilnosti med lokalnim prebivalstvom. Izkoriščanje surovin torej ni vplivalo na začetek konflikta, s tem da bi povečevalo občutek nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom.

5. 3. 5 Indonezija (Aceh)

Aceh, najzahodnejša indonezijska provinca, ki leži na otoku Sumatra, se že vrsto let sooča z notranjim konfliktom, ki ga lahko glede na dostopno literaturo z veliko verjetnostjo povezujemo z izkoriščanjem primarnih surovin, ki so pomembno vplivale na izbruh konflikta. Kljub dejstvu, da navedenega konflikta v Aceh (1976–1979) glede na standardne definicije državljanske vojne ni mogoče označiti kot državljansko vojno, je analiza tega obdobja v luči zasledovanja ciljev mojega dela ključna za ustrezno razumevanje odnosa med primarnimi surovinami in konfliktom.

Uporniška skupina GAM (Garakan Aceh Merdeka ali angleško Aceh Freedom Movement) se je pojavila leta 1976 in začela z gverilskim bojevanjem proti vladnim silam s ciljem doseči neodvisnost Aceha. Podpora upornikom je bila v veliki meri posledica izkoriščanja primarnih surovin, ki se začne v začetku 70. let in povzroči številne probleme in nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom. Na zahodni obali Aceha blizu Lhokseumawe so v začetku 70. let odkrili ogromno nahajališče zemeljskega plina in naftna družba Mobil (pozneje ExxonMobil) je v gradnjo nahajališča in potrebno infrastrukturo vložila več milijard dolarjev. Družba je kmalu zgradila potrebno infrastrukturo, med katere spada tudi gradnja cest, pristanišča in novih namestitvenih zmogljivosti za naselitev 5–6 tisoč novih delavcev.

Kot opozarja Kell, je izkoriščanje primarnih surovin povzročilo nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom na vsaj štiri načine: gradnja nahajališča je povzročila razselitev več sto družin in nekaj celih vasi, razvoj območja je povzročil emigracijske valove in posledično

protimigracijske proteste, izlitja kemikalij in redno uhajanje plina so povzročili številne zdravstvene probleme med lokalnimi prebivalci, vpliv dobičkov in visoka stopnja policijske in vojaške prisotnosti sta vodila v zelo visoke stopnje korupcije (Kell v Ross: 2001a: 24).

Nezadovoljstvo, povezano z izkoriščanjem surovin, so uporniki izrazili tudi v Deklaraciji o neodvisnosti Aceha – Sumatre, ki jo je gibanje GAM predstavilo kmalu po svoji ustanovitvi.

Deklaracija je vsebovala romantične razlage zgodovine Aceha kot neodvisne države in obtožbe o nelegalnem prenosu suverenosti nad njihovo rodno zemljo med starimi nizozemskimi kolonialisti in novimi kolonialisti z Jave. Deklaracija nadalje pravi, da je javanska oblast povzročila naraščanje revščine v Acehu in navaja: pričakovana življenjska doba naših ljudi je le 34 let in se še naprej zmanjšuje. Za navedene ekonomske težave v Acehu obtožuje odtujevanje dobičkov iz izkoriščanja plina v Acehu, s strani centralne oblasti in pravi, da Aceh proizvede več kot 15 milijard dolarjev na leto v korist javanskih neokolonialistov, ki dobičke izrabljajo izključno v korist Jave in javanskih državljanov (povzeto po Ross: 2003:10) Poleg navedenega je uporniška propaganda pogosto omenjala, da je treba dobičke in delovna mesta, ki izhajajo iz izkoriščanja plina, pravično razdeliti izključno med prebivalce Aceha in ne javanskim kolonialistom. Propaganda pogosto omenja tudi z nafto bogato državo Brunej, ko pravi, da če bi bil Aceh samostojen, bi njegovi prebivalci dosegali tako visoke stopnje bogastva kot državljani Bruneja. V deklaraciji zanimivo ni omenjen islam, ki je predstavljal jedro konflikta v 60. letih in enega glavnih dejavnikov nezadovoljstva z Džakarto. Deklaracija tudi ne omenja Suhartovega avtoritarnega načina vladanja in ne zahteva federalnega sistema z večjo avtonomijo Aceha, kar je bila ena izmed zgodnejših de Tirovih²⁷ zahtev (glej Ross: 2003: 10).

Pomembna značilnost, na podlagi katere je moč sklepati o vplivu primarnih surovin na izbruh konflikta, se kaže tudi v načinu delovanja upornikov. Večina njihovih vojaških akcij je bila namreč usmerjena prav na nahajališče plina. Kot navaja Ross, so v začetku 1977 gverilci iz vrst GAM-a ukradli plačilno listo, konec istega leta pa streljali na dva ameriška delavca v tovarni, pri čemer so enega ubili (Ross: 2003:13). Pozneje so izvedli še nekaj vojaških napadov, usmerjenih predvsem na območje rudnika, 1979 pa je de Tiro prisiljen zapustiti državo in istega leta na Švedskem ustanovi vlado Aceha v izgnanstvu. Ob začetku 1980 GAM kot uporniško gibanje izgine v celoti, vse do njegovega vnovičnega vzpona najprej v letih 1989–1992 in pozneje še 1998.

---

²⁷ Vodja gibanja GAM, ki prihaja iz znamenite družine, in je vnuk Teungku ja Chika di Tira, heroja indonezijskega boja proti nizozemski kolonialni oblasti.

V skladu z navedenimi dejstvi lahko z veliko verjetnostjo potrdim zastavljeno hipotezo, prek katere izkoriščanje primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem da spodbuja nezadovoljstvo med lokalnim prebivalstvom. V primeru Aceha sta torej izpolnjena oba nujna in zadostna pogoja za potrditev zastavljene hipoteze. Nezadovoljstvo prebivalstva, povezano z izkoriščanjem primarnih surovin, predstavlja ključno točko, na kateri uporniki gradijo svojo propagando (Deklaracija o neodvisnosti). Poleg tega so bile glavne vojaške akcije upornikov usmerjene prav na območje izkoriščanja surovin (rudnik), obstoječo infrastrukturo in tuje delavce.

5. 3. 6 Sierra Leone

Zgodovina Sierre Leone je vse od njene neodvisnosti 27. aprila 1961, prežeta z nenehnim bojem za oblast med različnimi skupinami in posamezniki, čeprav je treba za učinkovito razumevanje obravnavanega konflikta upoštevati tudi regionalne dejavnike, predvsem varnostno situacijo v sosednji Liberiji.

Oblast v Sierr Leone je po upokojitvi Siake Stevensa v začetku 1986 prevzel generalmajor Joseph Saidu Momoh. Po nekajletnem vladanju in poskusu državnega prevrata je 1990 razglasil program demokratizacije države, ki naj bi vključeval odpravo enopartijskega sistema, izboljšanje razmer pri varovanju človekovih pravic, omejitev števila predsedniških mandatov na dva in napoved splošnih državnih volitev v letu 1992.

Prav med pričakovanimi demokratičnimi spremembami je izbruhnila državljanska vojna, ko so 23. marca 1991 iz sosednje Liberije vdrle sile liberijskega predsednika National Patriotic Front of Liberia (NPFL) in enote RUF (Revolutionary United Front) pod vodstvom Foday Saybane Sankoha, dobrega osebnega prijatelja predsednika Liberije Charlesa Taylorja.

Taylorjeva pomoč upornikom (RUF) v Sierra Leone naj bi bila v največji meri posledica njegove želje, da iz lastne države izžene sile ECOWAS (Economic Community of West African States), med katerimi so bile tudi enote vojske Sierre Leone in naj bi delovale proti njegovi NPFL (National Patriotic Front of Liberia).

Kot navaja poročilo ZN, obstajajo nedvoumni dokazi, da je Liberija nudila pomoč RUF-u na vseh nivojih: z urjenjem, orožjem in drugim materialom, da je nudila logistično podporo in varno zavetje za napade in poznejše umike in preoblikovanja enot (UN Report: 2000: 32).

Uporniška organizacija RUF je torej pred začetkom in ob samem izbruhu konflikta prejela zajetno vojaško in politično pomoč iz sosednje Liberije in glede na dostopno literaturo ni financirala svojih začetnih stroškov s primarnimi surovinami. To dejstvo potrjuje tudi obsežna

študija ZN o vlogi primarnih surovin v obravnavanem konfliktu (glej v Report of the Panel of Experts Appointed Pursuant to Security Council Resolution 1306: 2000), ki sicer nikjer izrecno ne navaja, da primarne surovine niso imele značilnega vpliva na začetek konflikta, lahko pa to dejstvo razberemo iz njihovih drugih ugotovitev. Kot navaja poročilo, diamanti vstopijo v konflikt šele po njenem začetku; vse do 1995 je kopanje diamantov posamezno na individualni ravni, šele po tem letu pripadniki RUF-a pokažejo večje zanimanje za diamantna polja v Konu, od koder so odstranjeni šele po posredovanju zasebne varnostne organizacije Executive Outcomes. Po tem letu in še posebej po aretaciji Sankoha v Nigeriji 1997 postanejo diamantna polja v Konu glavni cilj vojaškega delovanja RUF, kopanje diamantov pa glavni način zbiranja dohodkov upornikov. (UN Report: 2000: točka 67).

Veljavnost zastavljene hipoteze, ki se nanaša na ropanje in/ali drugačno zbiranje dohodkov od primarnih surovin, zanikata vsaj še dve pomembni dejstvi omenjeni v poročilu strokovne komisije ZN, da se organizirano ropanje in napadi na nahajališča diamantov začnejo šele po letu 1995, predvsem pa po 1997, ko diamanti postanejo glavni vojaški cilj upornikov, in da diamanti postanejo pomemben vir za RUF v njegovih prizadevanjih za nadaljevanje ali razširitev njihovih vojaških ambicij (glej UN Report: 2000).

Glede veljavnosti druge zastavljene hipoteze, ki se nanaša na nezadovoljstvo, v dostopni literaturi nisem uspel najti dokazov o tem, da bi izkoriščanje diamantov kakor koli vplivalo na povečevanje nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom. To razmišljanje potrjujeta tudi dve pomembni dejstvi, da je RUF na začetku konflikta vključeval predvsem domače izseljence in številne tuje državljane in da se konflikt ni začel v notranjosti države, kjer se nahaja večina največjih nahajališč. Primarne surovine in njihovo izkoriščanje torej nista značilno vplivala na začetek državljanske vojne v Sierr Leone, temveč primarne surovine podobno kot v nekaterih predhodno obravnavanih primerih kot pomemben dejavnik v konflikt vstopijo pozneje.

5. 3. 7 Sudan

Državljska vojna v Sudanu je najpogosteje označena kot konflikt med muslimani in kristjani, Arabci in Afričani ali med severom in jugom. Delitev na sever in jug ostaja glavna značilnost in vir napetosti med pretežno črnkim afriškim prebivalstvom krščanskih ali tradicionalnih afriških verovanj in pretežno arabskim prebivalstvom muslimanske vere na severu države. Pomembne značilnosti omenjene delitve se kažejo tudi v nenehnem izkoriščanju južnega dela Sudana s strani vladajoče arabske elite na oblasti in vsiljevanju kulturnih in verskih vzorcev arabskega islamskega prebivalstva. Iz vidika vpliva primarnih surovin na izbruh državljanske vojne v Sudanu sta pomembna predvsem dva dogodka, ki sta

obstoječo delitev sever – jug le še poglobljala, gradnja kanala Jonglej in ustanovitev nove države Unity state.

Čeprav v analizah vpliva primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne prevladujejo predvsem mineralni viri, nafta in les, pa glede na dejstvo, da voda predstavlja eno ključnih strateških surovin v današnjem času, lahko trdim, da so primarne surovine (voda) na določen način vplivale na povečevanje že obstoječe delitve sever – jug in posledično na izbruh konflikta v Sudanu.

1973 Sudan in Egipt skleneta sporazum in začneta projekt kanal Jonglej, ki bi omogočil preusmeritev voda Belega Nila v sosednji Egipt. Gradnja kanala se prične brez zadostnega oziroma ustreznega posvetovanja in sodelovanja lokalnega prebivalstva. Prebivalstvo je močno nasprotovalo graditvi kanala zaradi naslednjih razlogov: kanal bi močno spremenil njihov način življenja, še posebej pastirskih plemen, saj bi onemogočil gibanje živine in divjih živali ter razdelil lokalne skupnosti, poplavljanje kanala med vlažnim obdobjem bi zahtevalo preseljevanje številnih vasi, špekulacije o velikem številu Egipčanov (1.000.000), ki naj bi se naselili na območju graditve kanala, bi povzročilo strah pred vnovično okupacijo juga s strani Egipta, strah da bo spremenjena ekologija močvirnatega območja povzročila širjenje mehaniziranega kmetijstva na njihova območja (Goldsmith, Abura, Switzer: 2002: 204). Gradnja kanala je torej nedvomno vplivala na povečevanje nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom in na poglobljanje že obstoječe delitve sever – jug. Številni strahovi so se pozneje izkazali kot upravičeni in prebivalci juga so imeli gradnjo kanala za vnovičen poizkus izkoriščanja s strani severa države in Egipta. Leta 1983–1984, kmalu po izbruhu konflikta, so napadi SPLA (Sudan People's Liberation Army) na območje gradnje kanala povzročili prekinitev gradnje (Goldsmith, Abura, Switzer: 2002: 205). Če imamo torej vodne vire za primarne surovine, je na podlagi podatkov z veliko verjetnostjo moč trditi, da je gradnja kanala v določeni meri vplivala na povečevanje nezadovoljstva in že obstoječe delitve sever – jug ter posledično tudi na izbruh konflikta.

Drugi primer predstavlja izkoriščanje nafte. Vojaška oblast pod vodstvom generala Nimeiria je konec 70. in v začetku 80. let začela z različnimi ukrepi spodkopavati dogovore, sprejete v sporazumu v Adis Abebi²⁸. Na povečevanje nezadovoljstva na jugu države je močno vplivala politika centralne oblasti, ki je v sredini 70. let začela uvajati velike mehanizirane kmetije, ki se v iskanju primerne zemlje začnejo širiti na jug države in izpodrivati črnska plemena iz njihovih življenjskih prostorov. V začetku 80. let Nimeiri odpravi avtonomijo treh provinc na

---

²⁸ Sporazum, podpisan leta 1972, je vključeval tudi regionalno avtonomijo treh provinc na jugu države

jugu države, spremeni obstoječo mejo med severom in jugom in ustanovi novo državo Unity state, s čimer postavi velika nahajališča nafte v okolici mesta Bentiu pod pristojnost centralne oblasti. Nezadovoljstvo dodatno spodbudi odločitev vlade, da rafinerijo za načrpano nafto namesto na jugu države zgradi na njenem severu. Uvedba šeriatskega prava v državi 1983 obstoječe nezadovoljstvo samo še poglobi in povzroči naraščanje podpore uporniški organizaciji SPLA, ki se pojavi le mesec pred sprejemom omenjenega zakona.

Ustanovitev nove province (Unity State) in napovedana graditev rafinerije za načrpano nafto na severu države sproži vrsto negativnih odzivov prebivalcev na jugu ustanovitev skupne korporacije za izkoriščanje nafte s strani Chevrona in centralne vlade pa le še poveča nezadovoljstvo. Uporniška organizacija SPLA začne kmalu po izbruhu konflikta napadati območje izkoriščanja in Chevronovo infrastrukturo, kar po umoru treh uslužbencev Chevrona povzroči, da ta ustavi svoje operacije in se umakne iz Sudana. (Goldsmith, Abura, Switzer: 2002).

Oba obravnavana dogodka sta brez dvoma vplivala na povečevanje nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom, vendar je treba opozoriti, da je bilo nezadovoljstvo v veliki meri posledica zgrešene politike centralne vlade, ki se je v obeh primerih odločala brez posvetovanja in sodelovanja lokalnega prebivalstva, ki se je soočalo z vsemi negativnimi posledicami, ki sta jih prinesla projekta.

Primarne surovine oziroma njihovo izkoriščanje torej ni vplivalo na izbruh državljanske vojne prek ropanja ali drugačnega zbiranja dohodkov od primarnih surovin. Uporniška organizacija SPLA ni ropala ali drugače pridobivala dohodke od primarnih surovin. Brez dvoma je izkoriščanje primarnih surovin vplivalo na povečevanje nezadovoljstva in obstoječe delitve sever – jug. V obeh obravnavanih primerih (kanal Jonglej, Unity State) sta bila izpolnjena oba nujna in zadostna pogoja za potrditev druge zastavljene hipoteze. Nezadovoljstvo je bilo omenjano v uporniški propagandi, območja izkoriščanja pa so bila tarča vojaških napadov upornikov.

5. 4 Rezultati

Analiza primerov državljskih vojn, za katere v strokovni javnosti obstaja soglasje, da so na izbruh in naravo konflikta vplivale primarne surovine, je pokazala, da imajo te značilen vpliv na verjetnost izbruha državljanske vojne, čeprav je njihov vpliv, kot ga predvidevata zastavljene hipotezi, moč potrditi le na 3 izmed 7 obravnavanih primerov (glej tabelo 5. 4). V navedenih treh konfliktih (Republika Kongo, Indonezija – Aceh in Sudan) so primarne

surovine vplivale na izbruh državljanske vojne na načine, kot so predvideni v zastavljenih hipotezah.

Veljavnost zastavljene hipoteze, ki se nanaša na ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije, je pogojno moč potrditi le na primeru Republike Kongo. Besedo pogojno sem uporabil zaradi dejstva, da ni šlo za ropanje ali drugačno zbiranje dohodkov, ki bi zahtevalo vojaške dejavnosti uporniške organizacije, temveč so dobički od primarnih surovin izhajali iz denarne pomoči zainteresiranih naftnih družb. Veljavnost Collierjeve interpretacije povezanosti primarnih surovin z verjetnostjo izbruha državljanske vojne ima glede na obravnavane primere le malo podpore v konkretnih primerih. Primarne surovine so sicer prisotne v vseh obravnavanih primerih in so v tem smislu imele vpliv na naravo konflikta vendar v večini primerov vstopijo v konflikt šele v poznejšem času po izbruhu nasilja. V dveh primerih državljanskih vojn, ki izbruhneta v hladni vojni in v katerih igrata pomembno vlogo oba ideološka bloka (Angola, Kambodža), so se primarne surovine kot pomemben dejavnik konflikta pojavile šele pa umiku vojaške in finančne pomoči obeh ideoloških blokov. To dejstvo tudi potrjuje Keenovo predpostavko, da so ideologijo nadomestile ekonomske motivacije (Keen v Ross: 2003: 9).

Podobno v primeru DRC in Sierra Leone primarne surovine na način, kot ga predvideva Collier, vstopijo v konflikt pozneje po dejanskem izbruhu državljanske vojne. Navedena dejstva kažejo na možnost, da poteka vzročna zveza, ki povezuje primerne surovine s konfliktom, v nasprotni smeri, torej da državljanska vojna ustvarja razmere, ki omogočajo, da primarne surovine postanejo pomemben dejavnik konflikta in glavni cilj nasprotnih si strani v konfliktu. Večja, kot je državna odvisnost od primarnih surovin, torej tudi dohodki od surovin, večji pomen imajo nahajališča kot cilji upornikov. Primarne surovine torej postajajo vse pogostejši cilj upornikov zaradi dejstva, da predstavljajo poglobitni finančni vir vlade in v tem smislu pomembno vplivajo na celotno vojaško moč vlade. Ob nadzoru upornikov pa nudijo najpomembnejši vir dohodkov, ki omogoča nadaljevanje njihovega boja in finančno preživetje uporniške organizacije. Tako so primerne surovine pomembno vplivale na finančno sposobnost upornikov v Angoli in Kambodži, vendar ne na način, kot ga je predstavil Collier, saj se ropanje in drugo zbiranje dohodkov od primarnih surovin začne dolgo po izbruhu konflikta in torej ni vplivalo na njegov začetek in pojav uporniške organizacije.

Med sedmimi obravnavanimi primeri lahko v dveh primerih z veliko verjetnostjo potrdim zastavljeno hipotezo, da so primarne surovine vplivale na izbruh državljanske vojne, ker so ustvarile občutek nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom. Najbolj očiten primer, ki potrjuje to hipotezo, je nedvomno primer Aceha v Indoneziji. V primeru Sudana je

izkoriščanje primarnih surovin vplivalo na že prisotno nezadovoljstvo, ki je izhajalo iz delitve sever – jug in je prisotno že dolgo pred začetkom omenjenega izkoriščanja. Če torej primerjam oba navedena primera (Aceh in Sudan), lahko trdim, da je vpliv primarnih surovin v primeru Aceha precej bolj očiten, saj je izkoriščanje povzročilo pojav nezadovoljstva, ki je usmerjen neposredno na izkoriščanje in njegove posledice ter predstavlja nov fenomen. Nasprotno, v primeru Sudana primarne surovine nimajo tako značilnega vpliva na nezadovoljstvo, saj je izkoriščanje le poglobilo že desetletje dolgo nezadovoljstvo, ki izhaja iz povsem drugačnih vzrokov, in torej ne predstavlja novega fenomena, ki bi bil izključno posledica izkoriščanja surovin. Kljub temu sta tudi v primeru Sudana izpolnjena oba pogoja, ki omogočata potrditev veljavnosti zastavljene hipoteze: uporniki napadajo območje izkoriščanja, nezadovoljstvo pa omenjajo v svoji propagandi, zato potrjujem veljavnost zastavljene hipoteze.

Obravnavani primeri imajo tudi številne skupne značilnosti, ki so pomembne z vidika preučevanja vzrokov konfliktov: kolonialna zapuščina (vse obravnavane države so nastale iz kolonialnih držav in to dejstvo pomembno vpliva na naravo konfliktov). Večina konfliktov se namreč začne kot politični boj za oblast po odhodu kolonialne oblasti in nima nikakršne povezave z izkoriščanjem primarnih surovin, temveč te vstopijo v konflikt šele v poznejši fazi konflikta (Angola, Sudan, Sierra Leone, Kambodža). V primeru Sudana lahko trdim, da je angleška kolonialna oblast ustvarila pogoje, ki so le spodbujali nezadovoljstvo prebivalcev južnega Sudana in poglobljali že obstoječo delitev sever – jug. Podobno je v Angoli portugalska kolonialna oblast ob svojem odhodu precej pripomogla k že tako zapletenim razmeram v državi in v marsičem pripomogla k izbruhu konflikta.

Naslednja pomembna značilnost je vpliv hladne vojne in navezanost na en ali drugi ideološki blok v mednarodni skupnosti. Predvsem vojni v Angoli in Kambodži imata močno hladno vojno razsežnost, v smislu, da je navezanost na en ali drugi blok pripomogla k financiranju različnih strani v spopadu in na različne načine spodbujala konflikt. V obeh primerih je moč opaziti tudi dejstvo, da so primarne surovine vstopile v konflikt šele po umiku finančne in vojaške pomoči obstoječih ideoloških blokov.

Pomemben dejavnik, ki se pogosto pojavlja pri obravnavi navedenih konfliktov, je tudi sodelovanje različnih zunanjih akterjev, od sosednjih držav do zainteresiranih družb, ki se ukvarjajo z izkoriščanjem primarnih surovin. Prav v vseh obravnavanih primerih so imeli zunanji akterji velik vpliv na naravo konflikta, v nekaterih primerih (DRK) je njihova vloga v konfliktu tako močna, da konflikt v skladu z obstoječo definicijo le težko označimo

kotdržavljsko vojno²⁹. Analiza primerov je torej pokazala, da pri preučevanju vpliva primarnih surovin na konflikt obstajajo številne nejasnosti glede pojasnjevanje ključne vzročne zveze, ki opredeljuje ta vpliv. Obe predstavljeni vzročni zvezi, ki povezujeta primarne surovine s konfliktom, imata le malo podpore v konkretnih primerih (3–7), kar kaže na to, da lahko imajo primarne surovine tudi številne druge vplive, ki niso zajeti v analizi primerov. Tako bom v naslednjem poglavju skušal predstaviti možne posredne vplive primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne.

Tabela 5. 4: Analiza primerov – povzetek rezultatov

Država	Vpliv virov na izbruh	Hipoteza 1	Hipoteza2	Možni posredni vplivi
Angola 1975	ne	ne	ne	
DRC 1996	ne	ne	ne	
Kambodža 1978	ne	ne	ne	
Republika Kongo 1997	da	da	ne	
Indonezija (Aceh)1975	da	ne	da	
Sierra Leone 1991	ne	ne	ne	
Sudan 1983	da?	ne	da?	

6 Posredni vplivi in značilnosti primarnih virov

Collierjeva sistematična raziskava konflikta iz mikroekonomske perspektive je pokazala, da je odvisnost od primarnih virov statistično značilno povezana z verjetnostjo izbruha državljanske vojne. To pogled temelji na predpostavki, da naravni viri (predstavljeni kot delež primarnih surovin v izvozu) spodbujajo konflikt, s tem ko dajejo uporniškim skupinam spodbudo, da se organizirajo na način, ki omogoča ropanje, kar nadalje omogoča njihovo preživetje. Collier pravi, da ima večina uporništsev bodisi za cilj ropanje primarnih surovin ali

²⁹ Zunanji igralci v obravnavanih konfliktih vključujejo: ZDA, SZ, Kitajsko in Zaire v Angoli; ZDA, Angola, Ruanda, Uganda v DRK; SZ, Kitajska, ZDA, Vietnam v Kambodži; Elf, Occidental v Kongu; Liberija, Ecowas, Gvineja, Nigerija v Sierra Leone

so kritično odvisni od ropanja primarnih surovin v luči doseganja drugih ciljev (Collier: 2000b). Analiza primerov je pokazala, da Collierjeva predpostavka nima veliko podpore v konkretnih primerih. Rezultati sicer potrjujejo možnost takšnega vpliva, vendar dejstvo, da se pojavi le v enem izmed primerov, ne dopušča, da bi vpliv posploševali in vzročno zvezo razlagali z ropanjem in finančnim preživetjem uporniške organizacije. Povezave med primarni viri in verjetnostjo izbruha državljanske vojne tudi ne moremo posploševati na njen vpliv, ki se kaže v spodbujanju nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom, čeprav ima več podpore na konkretnih primerih. V nadaljevanju bom skušal dokazati tretjo zastavljeno hipotezo, po kateri odvisnost države od primarnih surovin vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne prek različnih posrednih in neposrednih vplivov ter povezave med njimi. Odvisnost države od izvoza primarnih surovin lahko vplivajo na verjetnost državljanske vojne posredno prek njena vpliva na ekonomsko sposobnost države in učinkovitost oblasti.

Na prvi pogled predstavlja nasprotje Collierjevi predpostavki teorija, ki pravi, da okoliška degradacija, ki vodi v pomanjkanje naravnih virov, spodbuja družbene konflikte v najrevnejših državah mednarodne skupnosti (Homer-Dixon v de Soysa: 2001: 116). Dejavnik, ki vpliva na verjetnost konflikta, tako ni obilnost, temveč pomanjkanje naravnih surovin, ki vpliva na verjetnost konflikta predvsem prek dveh mehanizmov. Prvič, pomanjkanje virov spodbuja elite v prisvajanje virov in marginalizacijo preostalih šibkih skupin v procesu. Ali kot pravi Homer-Dixon, se prisvajanje virov pojavi, ko degradacija in izčrpavanje virov sodeluje z rastjo prebivalstva in spodbuja močnejše skupine, da preusmerijo distribucijo dohodkov v svoj prid (Homer-Dixon v de Soysa: 2001: 117). Drugič, pomanjkanje primarnih surovin vpliva na verjetnost konflikta skozi njegov negativni vpliv na ekonomsko ali družbeno inovacijo, kar imenuje Homer-Dixon »ingenuity gap« (Homer-Dixon v de Soysa: 2001: 117). Revne države ostajajo revne in se soočajo z oboroženimi konflikti zato, ker pomanjkanje virov preprečuje družbeno-ekonomske inovacije. Čeprav se problem, ki se pojavlja v mojem delu, nanaša na obilje virov oziroma na njihovo prisotnost, je dejstvo, ki ga je bilo moč opaziti v analizi primerov, da se večina držav v vzorcu sooča z velikim pomanjkanjem osnovnih življenjskih surovin. Ker predmet preučevanja mojega dela temelji na Collierjevi raziskavi, ki kaže močno statistično povezanost med obiljem primarnih virov in konfliktom, se bom v nadaljevanju osredinil predvsem na vpliv obilja primarnih virov. Poglavitni namen tega je dokazati možnost, da lahko odvisnost od primarnih virov vpliva na

verjetnost izbruha državljanskih vojn poleg dveh že dokazanih neposrednih vplivov tudi posredno prek njenega vpliva na splošni položaj v državi³⁰.

Ross pravi, da lahko odvisnost od primarnih virov vpliva na verjetnost konflikta na štiri načine: s slabljenjem ekonomske sposobnosti države, s tem da dela vlade šibkejša, bolj korumpirane in manj odgovorne, s tem da daje ljudem, ki živijo v bogatih regijah, spodbudo za ustanovitev neodvisne države, in s tem da pomaga financirati uporniške skupine (Ross: 2002: 2). Ross v svojih raziskavah ugotavlja, da odvisnost od primarnih surovin vpliva na verjetnost konflikta, s tem da omogoča ropanje in financiranje uporniških organizacij, vendar dodaja pomembne vidike, prek katerih lahko odvisnost od primarnih virov vpliva na verjetnost konflikta tudi prek vpliva na ekonomsko-politično sposobnost države, kar Collier povsem zanemari.

6. 1 Vpliv odvisnosti od primarnih virov na ekonomsko sposobnost države.:

Odvisnost od primarnih virov lahko povečuje verjetnost državljanske vojne prek svojega vpliva na ekonomsko sposobnost države. Odvisnost od primarnih virov ima praviloma negativne posledice na ekonomsko sposobnost države, s tem ko znižuje ekonomsko rast, povečuje ranljivost držav na ekonomske šoke in revščino. Čeprav je na prvi pogled videti povsem nelogično, da dostopnost primarnih virov (ki bi lahko predstavljal pogoj za uspešen ekonomski razvoj) negativno vpliva na ekonomsko rast, to predpostavko potrjujejo številne raziskave³¹. Nedavna raziskava Svetovne banke, ki se ukvarja s preučevanjem ekonomske sposobnosti držav z velikimi rudniki, potrjuje, da lahko mineralne surovine vplivajo na zmanjševanje ekonomske rasti. »V državah s srednje velikimi rudniki (med 6–15 % vsega izvoza) BDP na prebivalca pada po povprečni stopnji 0,7 % na leto. V državah z velikimi rudniki (15–50% izvoza) BDP na prebivalca povprečno pada za 1,1% na leto, v državah z zelo velikimi rudniki (več kot 50 % izvoza) pa BDP na prebivalca pada kar za 2,3 % na leto (WB: 2002). Rezultati raziskave Sacha in Warnerja dokazujejo, da bolj kot je država odvisna od primarnih virov, nižja bo njena stopnja ekonomske rasti (Sach, Warner: 1995)³². Države, odvisne od izvoza nafte, imajo nižjo ekonomsko rast (v povprečju 1,7 na leto) kot države brez nafte (4 odstotke na leto) (ChristianAid: 5).

---

³⁰ Shadow states, dutch disease, paradoks of plenty.

³¹ Sach, Warner 1995, Gylfason 2001, Mazano in Rigobon 2001, Ross.

³² Natural Resource Abundance and Economic Growth, Jeffrey Sachs and Andrew Warner, Harvard University, 1995.

Če upoštevam predpostavko, ki pravi, da ima negativna ekonomska rast močan vpliv na verjetnost izbruha konflikta, je poznavanje logike vpliva primarnih virov na ekonomsko rast ključno za učinkovito razumevanje vpliva primarnih surovin na verjetnost konflikta. V nadaljevanju bom poskušal predstaviti logiko, ki stoji za temi rezultati in kaže na to, da odvisnost od primarnih surovin slabi ekonomsko sposobnost države.

Kot pravi Swanson dostop do velikih in relativno lahkih dobičkov, ki izhajajo iz primarnih surovin (predvsem nafte), lahko daje vladi lažen občutek ekonomske varnosti, kar zmanjšuje potrebo po ustreznem ekonomskem in fiskalnem vodenju (Swanson: 2002: 14).

Terry Lynn Karl v svojem delu *Paradox of Plenty* pravi, da lahek dostop do bogastva spodkopava trud za mobilizacijo surovin v drugih sektorjih ekonomije. To se dogaja zaradi dejstva, da relativna neoviranost zbiranja relativno velikega bogastva iz primarnih surovin dela zbiranje relativno majhnih dobičkov v preostalih sektorjih ekonomije, ki niso vredni truda (Karl v Swanson: 2002: 14). Ta fenomen je v literaturi imenovan »dutch disease« (Swanson: 2002: 15), pojavi pa se v kontekstu pojasnjevanja ekonomskih težav, s katerimi se je soočila Nizozemska po odkritju velikih zalog zemeljskega plina v 60. in 70. letih minulega stoletja. Odvisnost od primarnih virov lahko torej vpliva na nižjo ekonomsko rast prek dutch disease, kar pomeni, da država zaradi relativno velikih dobičkov, ki izhajajo iz primarnih surovin, zanemarja preostale sektorje ekonomije in tako onemogoča inovacije, kar ima za posledico nižjo ekonomsko rast. Predpostavko, na kateri temelji koncept Dutch disease, potrjujejo tudi rezultati empirične raziskave Sacha in Warnerja, po katerih ekonomije držav, bogatih z vidika primarnih surovin, rastejo počasneje kot države brez primarnih surovin (Warner, Sachs: 1995, 1997).

To dejstvo dopušča možnost, da odvisnost od primarnih virov vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne povsem drugače, kot ga je predstavil Collier (ropanje in finančno preživetje). Odvisnost ekonomije od izvoza primarnih surovin lahko torej vpliva na verjetnost konflikta tudi prek njenega negativnega vpliva na ekonomsko rast države.

Poleg ekonomske rasti je z odvisnostjo od primarnih virov povezan vsaj še en vidik ekonomske sposobnosti države, ki lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne in se kaže v povečevanju stopnje revščine. 15 izmed 20 najmanj razvitih držav se je soočilo z notranjim oboroženim konfliktom v zadnjih desetih letih (Goldsmith, Abura, Switzer: 2002: 219) in prav vse države, zajete v mojem vzorcu, spadajo med visoko zadolžene revne države po podatkih WB (glej tabelo 6. 2).

Tabela 6. 1: Primarni viri – vpliv na spodobnost vlade

Države, odvisne od nafte					
država	Odvisnost (% BDP)	HDI	država	Odvisnost (% BDP)	HDI
1. Bocvana	35,1	122	1. Angola*	68,5	160
2. Sierra Leone*	28,9	174	2. Kuvajt	49,1	36
3. Zambija*	26,1	153	3. Združ. arab. emirati	46,3	45
4. Združeni arabski emirati	18,2	45	4. Jemen*	46,2	148
5. Mavretanija*	18,4	147	5. Bahrajn	45,7	41
6. Bahrajn	16,4	41	6. Kongo (Brazzaville)*	40,9	130
7. Papua Nova Gvineja	14,1	133	7. Nigerija	39,9	151
8. Liberija*	12,5	127	8. Oman	39,5	86
9. Niger*	12,2	173	9. Gabon	36,1	123
10. Čile	11,9	38	10. Savdska Arabija	34,3	75
11. Gvineja	11,8	162	11. Katar	33,9	42
12. Dem. rep. Kongo*	7,0	152	12. Alžirija	23,5	107
13. Jordanija	6,3	92	13. Papua Nova Gvineja	21,9	133
14. Bolivija*	5,8	114	14. Libija	19,8	72
15. Togo*	5,1	145	15. Irak	19,4	126
16. CAR	4,8	166	16. Venezuela	18,3	65
17. Peru	4,7	80	17. Norveška	13,5	2
18. Gana*	4,6	129	18. Sirija	13,5	111
19. Bolgarija	4,0	60	19. Ekvador	8,6	91
20. Angola*	3,6	160	20. Butan	6,8	142

* Predstavlja visoko zadolžene revne države, krepko predstavlja državo iz vzorca.

Odvisnost predstavlja delež (mineralnih surovin, nafte) v BDP. HDI (Human Development Index): 0–55 visoka stopnja razvoja, 55–140 srednja stopnja razvoja, 140 – nizka stopnja razvoja.

Vir: UNDP: HDR (Human Development Report (2003)) <http://www.undp.org/hdr2003/indicator/index.html>

Vir: Ross:2003b: 30,31 <http://www.polisci.ucla.edu/faculty/ross/WBpaper.pdf>.

Podobno kot pri vplivu na ekonomsko rast obstajajo dokazi, da države močno odvisne od izvoza primarnih surovin ustvarjajo nenavadno visoke stopnje revščine. Nedavna raziskava Oxfam Americe je pokazala, da države, močno odvisne od primarnih surovin, ustvarjajo nesorazmerno slabe pogoje življenja za svoje prebivalce: obstaja močna negativna povezanost med stopnjo odvisnosti od primarnih virov in položajem države na lestvici HDI. Za vsakih 5 dodatnih % odvisnosti se položaj na lestvici HDI zmanjša za 3,1 točke, splošni življenjski standard v državah, odvisnih od primarnih surovin, pa je nesorazmerno nizek (Ross: 2001b:

8). Visoke stopnje odvisnosti od mineralnih surovin so močno povezane z višjimi stopnjami revščine; države, odvisne od primarnih surovin, se soočajo z netipično visokimi stopnjami smrtnosti novorojenčkov in nizko pričakovano življenjsko dobo. Če povečamo stopnjo odvisnosti od mineralnih surovin za 5 odstotnih točk, se stopnja smrtnosti otrok do petega leta starosti poveča za 12,7 (1,27 %) otroka na tisoč otrok. Če se za enako stopnjo poveča odvisnosti od nafte, se stopnja smrtnosti poveča za 3,8 otroka na tisoč otrok (Ross: 2001b: 11).

Odnos med odvisnostjo od primarnih surovin in revščino je zelo pomemben, za učinkovito razumevanje vpliva primarnih virov na verjetnost izbruha državljanske vojne. Ker je revščina sama po sebi močno povezana z verjetnostjo izbruha državljskih vojn, obstaja možnost, da se vpliv primarnih virov na konflikt kaže prav skozi vpliv revščine. »Večja, kot je stopnja revščine v državi, večja je verjetnost, da se bo soočila z državljansko vojno« (Collier, Hoeffler: 2001; Elbadawi, Sambanis: 2002). Ljudje bodo v večji meri pripravljeni sodelovati v uporih, kadar so njihove ekonomske možnosti slabe, uporniki pa bodo veliko lažje novačili nove rekrute v pogojih revščine in brezposelnosti, kar je skladno tudi s predpostavko, da priložnostna cena močno vpliva na odločitev posameznika o sodelovanju v uporih. Primarni viri tako lahko vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi prek njihovega vpliva na revščino, saj tako znižujejo priložnostno ceno upornišva, ko ustvarjajo pogoje, na podlagi katerih ima posameznik večje koristi od sodelovanja v uporih, kot so njegove koristi v miru. Tabela 6.1 prikazuje 20 najbolj odvisnih držav od mineralnih surovin in nafte. Kar 10 izmed 20 držav je označenih kot visoko zadolžene revne države in 5 od njih se je soočilo z državljansko vojno po letu 1990. Značilnosti so podobne, če pogledamo 20 držav, ki so najbolj odvisne od nafte. Tri izmed šestih najbolj odvisnih držav so označene kot visoko zadolžene revne države in kar pet od njih se je soočilo z državljansko vojno po letu 1990.

Tabela 6. 2: Visoko zadolžene revne države: odvisnosti od surovin in državljanska vojna:

Visoko zadolžene revne države: (64)		
Afganistan	Gvineja	Nigerija
Angola	Gvineja – Bissau	Pakistan
Azerbaidžan	Haiti	Papua Nova Gvineja
Bangladeš	Indija	Ruanda
Benin	Indonezija	Sao Tome in Principe
Burkina Faso	Severna Koreja	Sierra Leone
Burundi	Kirgizija	Salomonovi otoki
Butan	Kenija	Senegal
Centralnoafriška republika	Liberija	Tadžikistan
Čad	Madagaskar	Tanzanija
Demokratska rep. Kongo	Mali	Togo
Ekvatorialna Gvineja	Mongolija	Vietnam
Eritreja	Mozambik	Jemen
Etiopija	Myanmar	Zambija
Gambija	Nepal	Zimbabve
Gruzija	Nikaragva	Somalija
Kambodža	Laos PDR	Sudan
Kamerun	Lesoto	Timor – Leste
Komoros	Malavi	Uganda
Kongo	Mavretanija	Uzbekistan
Slonokoščena obala	Moldavija	

Krepko: državljanska vojna

Vir:WB: http://www.worldbank.org/data/countryclass/classgroups.htm#Low_income

5. 2 Vpliv obilice primarnih virov na učinkovitost oblasti

Poleg vpliva na ekonomsko sposobnost države lahko odvisnost države od primarnih surovin ustvarja tudi druge netipične okoliščine, prek katerih lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanskih vojn. Eden najpomembnejših vplivov predstavlja vpliv odvisnosti države od primarnih virov na vlado. Glede odnosa med odvisnostjo od primarnih virov in verjetnost državljanske vojne so pomembni predvsem trije vidiki vpliva odvisnosti od primarnih surovin na oblast. Odvisnost od primarnih virov lahko vpliva na verjetnost konflikta tudi prek treh mehanizmov, prek katerih vpliva na oblast: povečuje korupcijo in šibkost države ter zmanjšuje odgovornost oblasti (Ross: 2002: 9).

Tabela 6. 2 Korupcija in odvisnost od primarnih surovin

Država	CPI
Bangladeš	1,3
Nigerija	1,4
Haiti	1,5
Burma	1,6
Paragvaj	1,6
Angola	1,8
Azerbajdžan	1,8
Kamerun	1,8
Tadžikistan	1,8
Indonezija	1,9
Kenija	1,9
Slonokoščena obala	2,1
Kirgizija	2,1
Libija	2,1
Papua Nova Gvineja	2,1
Kongo	2,2
Ekvador	2,2
Irak	2,2
Sierra Leone	2,2

Vir: Internet Center for Corruption Research: CPI (Corruption perception Index) ; podatki za leto 2003

<http://wwwuser.gwdg.de/~uwww/overview.csv>,

http://wwwuser.gwdg.de/~uwww/corruption.cpi_olderindices.html

Odvisnost države od primarnih surovin je močno povezana z korupcijo. Obstajajo močni dokazi, da ko oblasti dobivajo več dohodkov od nafte, mineralov ali lesa obstaja, večja je verjetnost, da postanejo korumpirane. Tabela.6. 2 kaže 20 najbolj korumpiranih držav na svetu in med njimi kar osem držav, ki spadajo med najbolj odvisne od surovin (minerali, nafta). Najpomembnejši vidik korupcije se kaže v odtujevanju izginjanju dohodkov od surovin. V državah, odvisnih od primarnih surovin, se pogosto odtujejo državni dohodki s strani vladajoče elite, obseg teh dohodkov pa je pogosto tako velik, da ga ni moč prezreti. Med dvajset najbolj korumpiranih držav so uvrščene tudi štiri države iz mojega vzorca: Angola, Indonezija, Kongo in Sierra Leone.

Po podatkih IMF je samo v letu 2001 iz državnih računov Angole izginila skoraj milijarda ameriških dolarjev zaradi korupcije (Ross: 2001: 10).

Primarni viri lahko, ironično, slabijo moč oblasti, s tem ko jo delajo manj sposobno za razreševanje družbenih konfliktov in zagotavljanje javnega dobrega (medicinska oskrba, izobrazba). Namen obstoja nacionalne države je predvsem zagotavljanje političnih koristi, kot so: varnost, izobrazba, zdravstvene usluge, ekonomske možnosti, legalno varstvo in sodni sistem za njegovo zagotavljanje, osnovne infrastrukturne možnosti, kot so ceste in druge komunikacije. UNDP je razvil spremenljivko učinkovitost oblasti³³, raziskave pa so pokazale, da obstaja močna negativna povezanost med državno odvisnostjo od primarnih virov in vrednostjo spremenljivke BDP – HDI, kar pomeni, da so države z visoko odvisnostjo od primarnih surovin manj učinkovite pri nudenju osnovnih storitev svojim državljanom (Ross: 2001b: 14). Primarni viri vplivajo na slabitev moči oblasti predvsem prek dveh mehanizmov: s slabljenjem nadzora oblasti nad ozemljem in slabljenjem državne birokracije (Ross: 2002: 11). Posedovanje dragocenih in lahko dostopnih surovin državi otežuje zagotavljanje reda in zakonitosti na območjih izkoriščanja, kar omogoča različnim kriminalnim skupinam in lokalnim vodjem določeno priložnost, da postanejo dovolj močne za soočenje z oblastjo. Drugi način za slabljenje moči oblasti predstavlja slabljenje državne birokracije. Nekateri avtorji ugotavljajo, da kadar oblast večino denarja pridobiva od primarnih surovin, ponavadi ne uspe razviti ustrezne birokracije, ki bi bila sposobna učinkovito posredovati v družbenih konfliktih (Ross: 2001b: 11). Posledica tega je lahko povečana verjetnost izbruha državljanske vojne.

Vse navedene posledice odvisnosti od primarnih surovin lahko pripeljejo do fenomena, ki ga strokovna javnost pozna pod imenom »failed states« (glej Rotberg: 2002: 85). Failed states niso sposobne nuditi svojim državljanom osnovnih funkcij, ki izhajajo iz nacionalne države (varnost, zdravje ...), in tako predstavljajo entiteto, ki je izgubila smisel svojega obstoja. Rotberg med 7 držav, ki so trenutno označene kot failed states, uvršča tudi 4 države iz moje vzorca (glej Rotberg: 2002: 90): Angola, DRC, Sierra Leone in Sudan, kar kaže na možnost, da primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne prek njenega vpliva na sposobnost in legitimnost oblasti. Kot primere failed states Rothenberg navaja tudi predvojne režime v Angoli, Sierr Leone (Stevens) in DRC (Mobutu), kar dodatno potrjuje navedeno predpostavko.

Tretji pomemben vidik vpliva odvisnosti od primarnih surovin predstavlja zmanjšanje odgovornosti vlade. Oblasti, ki večino dohodka pridobivajo od izvoza primarnih surovin, postanejo manj demokratične in tudi manj odgovorne kot države, ki večino dohodka pridobijo

---

³³ Spremenljivka učinkovitosti oblasti: primerjajo stanje na lestvici HDI in stanje na lestvici BDP/na preb. Mera kaže, kako učinkovito oblast rešuje medicinske in izobraževalne zahteve prebivalstva.

z davki. Odvisnost vlade od primarnih surovin lahko vpliva na zmanjšanje odgovornosti oblasti prek vojaške organizacije z tem, da ustvarja tip civilno-vojaških odnosov, ki praviloma povečuje vlogo vojaške organizacije v družbi. V Indoneziji ima vojska v rokah številne koncesije za izkoriščanje gozdov in zbira prihodke od naftnih družb ter organizacij, ki se ukvarjajo z izkoriščanjem mineralnih virov. Ker večina denarja konča neposredno v rokah vojske, dohodki ne potujejo skozi običajno dohodkovno proceduro, zato tudi zakonodaja nima vpliva na način porabe teh virov.

Pomemben dejavnik, ki vpliva na zmanjševanje odgovornosti vlade, predstavlja dejstvo, da države, odvisne od primarnih virov, porabijo netipično visok delež dohodkov za vojsko (Ross: 2001, 2002). Leta 1997 je običajna vlada porabila 12,6 % celotnega proračuna za vojsko. Če povečamo stopnjo odvisnosti za 5 odstotnih točk, se delež proračuna za vojsko poveča za približno 1,6 % (Ross: 2001b:15).

Kot so ugotovile nekatere raziskave (glej Hegre in drugi: 2001), so vlade, ki po merilih spadajo med manj kot popolno demokratične, manj sposobne razreševati probleme svojih prebivalcev in so bolj dovzetne za izbruh družbenega konflikta.

Primarne surovine torej lahko vplivajo tudi na naravo oblasti, kar lahko igra pomembno vlogo pri razlagi vzročne zveze med odvisnostjo države od primarnih surovin in verjetnostjo konflikta.

Indeks demokratičnosti (polity 3), kaže stopnjo demokratičnosti/avtokratičnosti političnega sistema države. Kot pravijo številni avtorji, ima stopnja demokratičnosti dvoumen vpliv na verjetnost konflikta. Čiste demokracije in države s popolno politično represijo imajo manjšo verjetnost izbruha državljanske vojne kot bodisi delne demokracije ali delne avtoritarne države (Fearon, Latin: 2003; Hegre in drugi: 2001). Sprememba režima demokratičnega ali avtoritarnega izrazito poveča verjetnost državljanske vojne na kratek rok (Hegre in drugi: 2001: 34).

Če v skladu z navedenimi predpostavkami pogledamo naravo oblasti v obravnavanih konfliktih, vidimo, da prav vse obravnavane države po kategorizaciji spadajo med nepopolne avtokratične države z indeksi polity od -6 do -8.

Tabela 6. 3: Narava oblasti in državljanska vojna:

Država	Indeks polity 4 (2003)
Angola 1975	-7 (1975)
DRC 1996	-8 (1991)
Kambodža 1978	-7 (1978)
Republika Kongo 1997	-6 (1997)
Indonezija (Aceh)1975	-7 (1975)
Sierra Leone 1991	-6 (1991)
Sudan 1983	-7 (1983)

Vir: <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/polity/>, Polity 4 Project.

6. 3 Vpliv primarnih virov na sosednje države (Sierra Leone, Kongo)

Obilica dostopnih primarnih virov lahko vpliva tudi na sosednje države v regiji in jim daje spodbudo, da sami posežejo v konflikt v sosednji državi predvsem z namenom pridobivanja dobička. Nazoren primer predstavljata vojni v Kongu in Sierr Leone, v katerih so sosednje države odigrale pomembno, če ne celo ključno vlogo pri izbruhu konflikta. Pomembno vlogo v državljanski vojni v Sierr Leone sta odigrala sosednja država Liberija in njen današnji predsednik Charles Taylor. Marca 1991 RUF (Revolutionary United Front) vdre v Sierr Leone iz sosednje Liberije in zasede nahajališče diamantov v Konu. Uporniki so nemudoma začeli z izkopavanjem diamantov, njihovi dobički pa se po različnih ocenah gibljejo od 25 do 125 milijonov dolarjev na leto. Te diamanti nato vstopajo na svetovni trg kot liberijski, gvinejski ali gambijski.

Poročilo ZN pravi, da obstajajo nedvoumni dokazi, da je Liberija dejavno podpirala RUF na vseh nivojih, v dobavljanju orožja in drugega vojaškega materiala, v usposabljanju, logistični podpori in nujenju varnega zavetja za reformiranje in urjenje (Renner: 2002: 24). Liberija je tako postala center za tihotapljenje diamantov, količina liberijskega izvoza diamantov v Belgijo pa je daleč presegle obseg in kakovost diamantov, ki so dostopni v Liberiji. Liberija, država, ki v najboljših časih ni bila sposobna proizvesti več kot za 15 milijonov dolarjev vrednih diamantov slabe kakovosti na leto, je med leti 1994–1999 v Antwerpen v Belgiji izvozila diamante v skupni vrednosti okoli 2,2 milijarde dolarjev (Smile: 2002). Pozneje se je podobna logika, ki kaže vpliv primarnih surovin na sosednje države, pojavila tudi v Liberiji. Aprila 1999 protivladni uporniki vdrejo v Liberijo iz Gvineje. Uporniško skupino LURD

(Liberians United for Reconciliation and Democracy) sestavljajo rekruti iz Liberije, Gvineje, Sierre Leone in Gane. Uporniki se pri svojem delovanju osredinijo na napade na gozdarske družbe, napadli in zasedli pa so tudi pomembna nahajališča diamantov, ki jih nato tihotapijo skozi Gvinejo, Gambijo in Sierro Leone.

Podoben primer predstavlja državljanska vojna v Demokratični republiki Kongu, ki ima močan mednarodni značaj. Avgusta 1998 so enote iz Ugande in Ruande vdrle v Kongo v pomoč upornikom pri zrušitvi Kabile³⁴. Angola, Zimbabve, Namibija in Čad pošljejo svoje enote na pomoč vladi pod vodstvom Kabile. Po nekaterih ocenah je v konfliktu v Kongu naenkrat sodelovalo kar 100.000 tujih vojakov (Renner:2002: 27). V prvih letih konflikta so se tuje enote in njihovi uporniški zavezniki osredinjali predvsem na ropanje in plenjenje surovin, vojaki Burundija, Ugande, Ruande in/ali DRC pod poveljstvom poveljnika so obiskali kmetije, skladišča in banke ter od prisotnih zahtevali, da jim izročijo vse vredne stvari, ki so jih nato na ukaz prebrali in naložilo na vozila (Dietrich: 2002: 39). Pozneje vojske razvijejo različne mehanizme za dodatno zbiranje dobičkov, v nekaterih primerih so tuje vojske postale neposredno vpletene v izkoriščanje virov, npr. vojska iz Ugande je izvajala izkopavanje zlata. Konflikt je pripeljal do zanimive situacije, da sta Uganda in Ruanda postali veliki izvoznici pomembnih surovin, ki jih sploh ne posedujeta ali jih posedujeta v zelo omejenem obsegu (Renner: 2002: 28). Uganda je v letu 2001 izvozila desetkrat več zlata kot pet let pred tem (Renner: 2002: 28). Podobno kot na zaveznike upornikov so primarni viri vplivali tudi na enote tujih držav, ki se bojujejo na strani Kabile. Čeprav imajo vlade Zimbabveja, Angole in Namibije tudi številne strateške in politične motivacije za posredovanje³⁵, poglavitni vzrok za sodelovanje predstavljajo dobički od primarnih surovin. Kabila svojim zaveznikom podeli številne koncesije za izkoriščanje različnih vrst surovin. Koncesijo za izkoriščanje nafte Angoli, delež v rudniku diamantov v Namibiji ter pravice izkopavanja in pravice izkoriščanja gozdov in kmetijstva v Zimbabveju (Renner: 2002: 30).

---

³⁴ Uganda in Ruanda opravičujeta poseg kot obrambno vojaško akcijo proti upornikom, ki destabilizirajo njuni državi (Dietrich: 2002: 35).

³⁵ Angola naj bi poskušala zaščititi naftno nahajališča v Cabindi in izolirala oporišča upornikov (UNIT-e) (Dietrich: 2002: 43).

7 Sklep

V nalogi sem poskušal raziskati in identificirati ključne vzročne zveze, ki povezujejo odvisnost držav od izvoza primarnih surovin z verjetnostjo izbruha državljanske vojne. Na konkretnih primerih (glej tabelo 5. 2) sem z analizo primerov preverjal, v kolikšni meri hipotezi ustrezata dejanskemu stanju na konkretnih primerih. Pri analizi primerov sem v vzorec držav za analizo izbral države, za katere v strokovni javnosti obstaja visoka stopnja soglasja, da so primarne surovine odigrale pomembno vlogo v konfliktu (glej tabelo 5. 1). Pri analizi odnosa med primarnimi surovinami in konfliktom sem se osredinil predvsem na dve različni vzročni zvezi. Prva predvideva, da primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne, s tem ko omogočajo ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije (Collier, Hoeffler: 2001). Po drugi pa primarne surovine vplivajo na verjetnost državljanske vojne, s tem da ustvarjajo občutek nepravičnosti in nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom.

Prvo zastavljeno hipotezo, po kateri primarni viri vplivajo na izbruh državljanske vojne, s tem da omogočajo ropanje in finančno preživetje uporniške organizacije, je moč potrditi le v enem izmed sedmih primerov, kar kaže na veliko verjetnost, da primarne surovine lahko vplivajo na izbruh konflikta tudi drugače.

Druga zastavljena hipoteza, ki se nanaša na povečevanje nezadovoljstva med lokalnim prebivalstvom, se potrjuje na primeru Aceha v Indoneziji, medtem ko je njen vpliv na izbruh konflikta v Sudanu vprašljiv. Z obema zastavljenima hipotezama je torej moč vsaj delno pojasniti izbruh le dveh izmed sedmih analiziranih konfliktov, iz česar je moč sklepati, da primarne surovine vplivajo na izbruh konflikta tudi drugače, ki jih nisem predvidel v analizi primerov.

Analiza primerov je pokazala tudi številne skupne značilnosti obravnavanih konfliktov, ki bi bili lahko pomembno vodilo pri nadaljnjem raziskovanju obravnavanega problema. Najpomembnejša značilnost navedenih konfliktov se kaže v dejstvu, da skoraj v vseh obravnavanih konfliktih primarne surovine vstopijo v konflikt šele po njegovem začetku. To nakazuje možnost, da primarne surovine postajajo pomembno sredstvo vojskovanja, v smislu, da predstavljajo vir financiranja tako za uporniške skupine kot za vlado. Ta predpostavka tudi potrjuje Keenovo predpostavko, po kateri se uporniki po izgubi zunanjih virov financiranja, ki so bili značilni za obdobje hladne vojne, v iskanju novih virov osredinjajo predvsem na sektor primarnih surovin (Keen: 1998). Ta fenomen bi lahko predstavljal tudi obliko ekonomskega vojskovanja na znotrajdržavni ravni. Čeprav se definicije ekonomskega vojskovanja razlikujejo glede poimenovanja, uporabljenih sredstev, namena in cilja, lahko rečemo, da je

ekonomsko vojskovanje usmerjeno na zmanjševanje temeljev nasprotnikove ekonomske moči. V tem smislu lahko bojevanje za primarne surovine predstavlja obliko ekonomskega vojskovanja med vladnimi silami in uporniki, pri čemer vsaka stran teži k zmanjševanju nasprotnikove ekonomske moči in povečevanja lastnih zmožnosti za vodenje vojne. Poleg tega v nerazvitih, revnih državah primarne surovine pogosto predstavljajo edini učinkovit sektor ekonomije, ki lahko prinaša ogromne dobičke in je zaradi značilnosti proizvodnje tudi najbolj ranljiv.

V drugem delu sem se usmeril na preučevanje možnih posrednih vplivov primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne. Možne vplive primarnih surovin sem razdelil v dve glavni skupini: vpliv primarnih surovin na ekonomsko sposobnost države in vpliv primarnih surovin na učinkovitost oblasti. Ker narava podatkov ne dopušča analize vsakega posameznega primera, sem zastavljene hipoteze preverjal s številnimi raziskavami in primerjavo različnih statističnih kazalcev. V skladu z rezultati analize lahko podam ključne ugotovitve:

- Odvisnost države od izvoza primarnih surovin lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne posredno prek njenega negativnega vpliva na ekonomsko sposobnost države (države, odvisne od izvoza primarnih surovin imajo manjšo ekonomsko rast, so bolj podvržene mednarodnim ekonomskim šokom in spremembam cen ter ustvarjajo netipično visoke stopnje revščine – vsi trije dejavniki lahko povečujejo verjetnost izbruha državljanske vojne).

- Odvisnost države od izvoza primarnih surovin lahko vpliva na verjetnost izbruha državljanske vojne prek zmanjševanja učinkovitosti državne oblasti (države, odvisne od izvoza primarnih surovin, ustvarjajo netipično visoke stopnje korupcije in negativno vplivajo na moč in odgovornost oblasti – vsi trije dejavniki lahko vplivajo na povečano verjetnost izbruha državljanske vojne).

Rezultati analize kažejo, da lahko primarne surovine vplivajo na verjetnost izbruha državljanske vojne tudi posredno prek njihovega negativnega vpliva na ekonomsko sposobnost države in učinkovitost državne oblasti. Ni tudi težko opaziti, da se posredni vplivi primarnih surovin na ekonomijo in državno oblast lahko spodbujajo eden drugega in ustvarjajo past. Ekonomska stagnacija destabilizira vlado; ko je vlada nestabilna, praviloma cveti korupcija. Korumpirane vlade ponavadi ne vodijo učinkovite ekonomije, kar lahko zopet negativno vpliva na ekonomsko sposobnost države.

Vpliv primarnih surovin na verjetnost izbruha državljanske vojne je torej večplasten in zapleten, sestavljen iz velikega števila različnih dejavnikov. Tako vzročne zveze med

surovinami in konfliktom v nobenem primeru na smemo posploševati le na eno razlago, kot je to storil Collier. Njegova teorija se sicer izkaže kot mogoča, vendar najde le malo pojasnjevalne moči na konkretnih primerih.

Če izhajam iz perspektive sistemske teorije, vpliva odvisnost države od izvoza primarnih surovin na štiri ključne državne podsisteme:

- družbeni sistem (vpliv na prebivalstvo – upornike),
- politični sistem (vpliv na učinkovitost oblasti – odgovornost, korupcija, moč),
- ekonomski sistem (vpliv na ekonomsko sposobnost države /ekonomska rast, revščina, ekonomski šoki/) in celo
- obrambni sistem (vpliv na obrambno porabo).

Za učinkovito razumevanje navedenega fenomena je torej nujno podrobno raziskati vse možne dokazane vplive na vse štiri navedene družbene sisteme, saj ti pomembno vplivajo ne le na sistem nacionalne varnosti, temveč tudi na varnostno situacijo v državi, še posebej v kontekstu konfliktov znotraj držav.

8. Seznam uporabljenе literature:

1. Allrefer enciklopedia: Sudan
<http://reference.allrefer.com/country-guide-study/sudan/sudan14.html>
2. Berdal, M. in Malone, D. (2002): »Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars«. Lynne Rienner, Boulder in London. str.: 1
3. Christianaid: »Fueling Poverty : Oil, War and Corruption«. <http://www.christianaid.org.uk/indepth/0305cawreport/cawreport03.pdf>
4. Cilliers, J. in Mason, P. (1999): »Peace, Profit and Plunder: The Privatisation of Security in War-Torn African Societies«. Institute for Security Studies, Južna Afrika; <http://www.iss.co.za/Pubs/Books/BlurbPPP.HTML>
5. Cilliers J. In Dietrich C. (2000): »Angola's War Economy«. Institute for Security Studies, Pretoria, Južna Afrika
6. Collier P. in Hoeffler A. (1999): »Justice-Seeking and Loot-Seeking in Civil War«, CSAE, Oxford; str. 2.
<http://www.worldbank.org/research/conflict/papers/paulnew2.pdf>
7. Collier P. in Hoeffler, A. (2001a): »Greed and grievance in Civil War«. World Bank.
http://www.worldbank.org/research/conflict/papers/greedgrievance_23oct.pdf
8. Collier, Hoeffler (2001b): »Data Issues in the Study of Conflict«. Paper prepared for the Conference on "Data Collection on Armed Conflict", Uppsala 8-9, Junij 2001, str.2. <http://www.csae.ox.ac.uk/econdata/pdfs/edds2002-01.pdf>
9. Collier, Hoeffler (2002b). »Greed and Grievance in Civil Wars«. Oxford University, Centre for the Study of African Economies, Working Paper 2002-01, Oxford.
<http://www.csae.ox.ac.uk/workingpapers/pdfs/2002-01text.pdf>

10. Collier, Paul (1999): »Doing Well out of War«, WB, str.:6,7.
<http://www.worldbank.org/research/conflict/papers/econagendas.pdf>
11. Collier, Paul (2000a): »Doing Well out of War:An Economic Perspective« v: Berdal, M. in Malone, D. (2002): »Greed and Grievance: Economic Agendas in Civil Wars«. Lynne Rienner, Boulder in London, str.101.
12. Collier, Paul (2000b): »Economic Causes of Violent Conflict and Their Implications for Policy, WB, str.:3,4. http://econ.worldbank.org/files/13198_EcCausesPolicy.pdf
13. Collier, Paul, V.I.Elliot, Havard Hegre,Anke Hoeffler, Marta Reynal-Querol in Nicholas Sambanis (2003): »Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy«. Washington, D.C.: World Bank in Oxford University Press.
<http://econ.worldbank.org/prr/CivilWarPRR/text-26671/>
14. Cornwell, Richard (2000): »A War for Independence«. v: Cilliers, Dietrich (2000): Angola's War Economy, Institute for Security Studies, Pretoria, South Africa.
15. DeSoysa, Indra (2001): »Greed and Grievance: Data, Proxies and Alternative Specifications«. Center for Development Research, University of Bonn.
<http://www.pcr.uu.se/conferenses/Euroconference/SoysaUppsala.doc>
16. Dietrich, Christian (2000): »Inventory of Formal Diamond Mining in Angola«. v Cilliers J. in Dietrich C. (2000): Angola's War Economy, Institute for Security Studies, Pretoria, South Africa, str. 144.
17. Dietrich, Christian (2002): »Hard Currency, The Criminalized Diamond Economy of the Democratic rapublic of Congo and its Neighbours«. The Diamonds and Human Security Project, Partnership Canada Africa, str.35,39,43.
18. Dwan, Renata in Gustavsson, Michaela (2004): Sipri Yearbook 2004, press release,
<http://editors.sipri.se/pubs/yb04/ch03.html>

19. Elbadawi, Ibrahim in Sambanis, Nicholas (2000): »How Much War Will We See?: Estimating the Prevalence of Civil War in 161 Countries, 1960-1999«. Journal of Conflict Resolution; Vol. 46, številka 3, str. 307-334 (2002)
<http://www.worldbank.org/research/conflict/papers/incidencev2.pdf>
20. Fearon, James D. (2004): » Primary Commodities Exports and Civil War«. Stanford University. str. 2. <http://upload.mcgill.ca/rgchr/fearon.pdf>
21. Fearon, James D. in Laitin, D. (2003): »Ethnicity, Insurgency and Civil War«. American Political Science Review, 97(1), 75-90
<http://www.yale.edu/leitner/pdf/PEW-Fearon.pdf>
22. Gleditsch, Nils Petter; Håvard, Strand; Eriksson, Mikael; Sollenberg, Margareta in Peter Wallensteen (2001), »Armed Conflict 1946-99: A New Dataset«. International Peace Research Institute, Oslo (PRIO).
<http://www.pcr.uu.se/conferenses/Euroconference/nilspetterpaper.pdf>
23. Global Witness: »The Logs of War: The Timber Trade and Armed Conflict«. Fafo Institut. str. 7. <http://www.faf.no/pub/rapp/379/379.pdf>
24. Goldie, Jenny (2002): »Natural Resource Scarcity and Violent Conflict«. <http://www.isosconference.org.au/papers/Goldie.pdf>
25. Goldsmith, Abura, Switzer (2002): »Oil and Water in Sudan«. v Lind, Sturman (2002): »Scarcity and Surfeit, The Ecology of Africa's Conflicts«, Institute for Security Studies, Južna afrika; str. 190, 204, 205, 219.
26. Grossman, Herschel. I. (1999): »Kleptocracy and Revolutions«, Oxford Economic Papers 51. str. 269.
http://www.econ.brown.edu/fac/Herschel_Grossman/papers/pdfs/kr.pdf

27. Hegre, Havard; Ellingsen, Tanja; Gates, Scott; Gleditsch, Nils Peter (2001): »Toward a Democratic civil peace? Democracy, political change and civil war, 1816-1992«. American Political Science Review 95(1). Str. 33-48.
http://econ.worldbank.org/files/13214_CivilPeace.pdf
28. Hirshleifer, Jack (1995): »Theorizing About Conflict«. v Hartley, T in Sandler, T.: Handbook of Defence Economics, volume 1. str. 188.
<http://www.econ.ucla.edu/people/papers/Hirshleifer/Hirshleifer194.pdf>
29. IPA (1999): »Economic Agendas in Civil Wars«. A Conference Summary,
<http://www.ipacademy.org/Publications/Reports/Research/PublRepoResEconPrint.htm>
30. Kaldor, Mary (1999): »New and Old Wars, Organized Violence in a Global Era«. Polity Press, Cambridge. str. 6-8, 97-101.
31. Kaldor, Mary; Vashee, Basker (1997): »Restructing the Global Military Sector: New wars«, United Nation University. str. 9, 17, 18.
32. Kaplan, Robert D. (2001): »The Coming Anarchy : Shattering the Dreams of the Post Cold War«, Vintage Books.
33. Keen, David (2000): »Incentives and Disincentives for Violence« v: Berdal M. in Malone C. (2000): »Greed and Grievance: Economic Agendas of Civil War«, Lynne Rienner, Boulder in London. str. 23.
34. Keen, David (1998): »The Economic Functions of Violence in Civil Wars«, [Adelphi Paper 320](#), International Institute for Strategic Studies, London. str. 18.
35. Klare, Michael T. (2001): »Resource Wars«. Metropolitan Books, New York. str. 30.
36. Le Billon (2000): »The Political Economy of Resource Wars«. V Cilliers, J. in Dietrich, C. (2000): »Angola's War Economy«. Institute for Security Studies, Pretoria, Južna Afrika. str. 25, 30. <http://www.iss.co.za/Pubs/BOOKS/Angola/3LeBillon.pdf>

37. Le Billon, Philippe (2003): »Getting It Done: Instruments of Enforcement«. V Bannon I. in Collier P.(2003): »Natural Resources and Violent Conflict«, Mednarodna banka za rekonstrukcijo in razvoj, WB, Washington. str:216.
38. Moyroud, Celine; Katunga John (2002): »Coltan Exploration in Eastern Democratic Republic of the Congo (DRC)«. V Lind, Sturman (2002): »Scarcity and Surfeit: The Ecology of Africa's Conflicts«. Institute for Security Studies, Južna Afrika. Str.160.
39. Norwegian Ministry of Foreign Affairs, (2001): »Economic Driving Forces of Violent Conflict and War«. ECON Centre for Economic Analysis, Oslo. str.12 .
<http://www.fafo.no/nsp/ecodrive.pdf>
40. Pax Christi Netherlands (2001): »Peace in Columbia: A Matter of Civil Initiatives«. International Delegation of Pax Christi Netherlands in Colombia,. str. 6.
www.paxchristi.nl
41. Porto, Gomez (2002): »Contemporary Conflict Analysis in Perspective«. v Lind, J. in Sturman, K. (2002) : »Scarcity and Surfiet: The Ecology of Africa s Conflict«. Institute for Security Studies, Južna Afrika. str.:1;
<http://www.iss.co.za/pubs/Books/ScarcitySurfeit/Chapter1.pdf>
42. Renner, Michael (2002): »The Anatomy of Resources Wars«. Worldwatch Institut Paper. str. 6,18,20,27.
43. Reynal-Querol, Marta (2000): »Ethnicity, Political Systems and Civil Wars«. Institut d' Analisis Economic (IAE), CSIC.
http://www.pcr.uu.se/conferenses/Euroconference/Ethnicity_CivWars_Uppsala.pdf

44. Ross, Michael (2001a): »Natural Resources and Civil War: Evidence from Case Studies«. Prepared for the World Bank/UC Irvine workshop on “Civil Wars and Post-Conflict Transitions,” 18-20 maj, 2001, str. 5,21,22,24.
<http://hypatia.ss.uci.edu/gpacs/newpages/Ross1.pdf>
45. Ross, Michael (2001b): »Extractive Sectors and the Poor«. Oxfam America Report, Washington, str. 4,8,11,14,15. <http://www.polisci.ucla.edu/faculty/ross/oxfam.pdf>,
46. Ross, Michael (2002): »Natural Resources and Civil War: An Overview with Some Policy Options«. report prepared for conference on “The Governance of Natural Resources Revenues,” sponsored by the World Bank and the Agence Francaise de Developpement, Paris, 9, 10 december, 2002.str.2, 21, 24, 25, 28.
[http://lnweb18.worldbank.org/ESSD/sdvext.nsf/67ByDocName/NaturalResourcesandCivilWarAnOverviewWithSomePolicyOptions/\\$FILE/Ross.pdf](http://lnweb18.worldbank.org/ESSD/sdvext.nsf/67ByDocName/NaturalResourcesandCivilWarAnOverviewWithSomePolicyOptions/$FILE/Ross.pdf)
47. Ross, Michael (2003): »Resources and Rebellion in Aceh, Indonesia«. prepared for project »The Economics of Political Violence«. str.10.
<http://www.polisci.ucla.edu/faculty/ross/ResourcesRebellion.pdf>
48. Ross, Michael (2003a): »What Do We Know About Natural Resources and Civil War«, Journal of Peace Research, Vol. 41, No. 3, 337-356 (2004), str.30.
www.polisci.ucla.edu/faculty/ross/whatdoweknow.pdf
49. Ross, Michael (2003b): »Natural Resources and Civil War: An Overview«. UCLA Department of Political Science. str. 29, 30, 31.
www.polisci.ucla.edu/faculty/ross/WBpaper.pdf
50. Ross, Michael (2003c): »The Natural Resource Course: How Wealth Can Make You Poor«. v Bannon, C. in Collier P. (2003): »Natural Resources and Violent Conflict«, Mednarodna banka za rekonstrukcijo in razvoj, WB. str. 31.

51. Rotberg, Robert I.(2002): »The New Nature of Nation-State Failure«, The Center for Strategic and International Studies in Massachusetts Institute of Technology The Washington Quarterly ; 25:3 pp. 85–96.
<http://www.twq.com/02summer/rotberg.pdf>
52. RUF: Home page:
http://web.archive.org/web/20020202040329/rufp.org/why_the_armed_struggle/why_the_armed_struggle.htm
<http://web.archive.org/web/20020202032545/http://rufp.org/index.html>
53. Sachs , Jeffrey D. in Warner, Andrew M. (1997): »Natural Resource Abundance and Economic Growth«. Center for International Development in Harvard Institute for International Development, Cambridge.
<http://www.geog.byu.edu/shumway/Geog331/Readings/Natres&EG.pdf>
54. Sambanis, Nicholas (2000): »Partition as a Solution to Ethnic Civil War; an Empirical Critique of the Theoretical Literature« priloga b: »Data-set notes«, str. 2.
<http://www.worldbank.org/research/conflict/data/part2-app2.pdf>
55. Sambanis, Nicholas (2003): »Using Case Studies to Expand the Theory of Civil War«, CPR Working Papers, Social Development Department Environmentally and Socially Sustainable Development Network. str.1.
<http://www.yale.edu/unsy/civilwars/CPR-WPNo5.pdf>
56. Singer, J. David in Small, Melvin (1994): »Correlates of War Project: International and Civil War Data, 1816-1992«. Inter-University Consortium for Political and Social Research, Ann Arbor, MI
<http://www.icpsr.umich.edu:8080/DDI/SAMPLES/09905.xml?part=2>
57. Smillie, Ian (2002): »Dirty Diamonds, Armed Conflict and the Trade in Rough Diamonds«. Programme for International Co-operation and Conflict Resolution, Fafo Report 377, marec. str..7. <http://www.fafo.no/pub/rapp/377/377.pdf>

58. Swanson, Philip (2002): »Fuelling Conflict: The Oil Industry and Armed Conflict«. Program for International Co-operation and Conflict Resolution, Fafo Report 378, marec. str. 14, 15. <http://www.faf.no/pub/rapp/378/378.pdf>
59. UN Panel of Experts (2000): »Report of the Panel of Experts Appointed Pursuant to Security Council Resolution 1306«. Paragraph 19, in Relation to Sierra Leone. United Nations Security Council (S/2000/1195). točka: 67.
<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/1195.pdf>
<http://www.globalpolicy.org/security/issues/sierra/report/001220.htm>
60. UN Panel of Experts (2001): »Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo«. United Nations Security Council, (S/2001/357).točka:26.
<http://www.reliefweb.int/w/Rwb.nsf/0/AB11819FBAC78BF985256A3000655C44?OpenDocument>, <http://www.un.org>
61. UNDP: Human Development Report(2003). <http://hdr.undp.org/statistics/data/>
62. World Bank (2002): »Treasure or Trouble? Mining in Developing Countries«. World Bank Group, Washington D.C..
http://www.natural-resources.org/minerals/CD/docs/twb/treasure_trouble.pdf

film:

Križnar, Tomo in Weis Maja (2000): »Nuba, čisti ljudje«; Bela film in RTV Slovenija

opomba: vsi internetni viri dostopni na dan 13.9.2004

Priloga

Tabela 1 :Statistične raziskave o povezanosti primarnih surovin z verjetnostjo izbruha konflikta

	vzorec	Spremenljivka za vire	Odvisna spremenljivka	rezultati
Collier in Hoeffler 1998	27 vojn, 1960-92	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Povečanma verjetnost izbruha vojne (krivuljast)
Collier in Hoeffler 2002a	52 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Povečanma verjetnost izbruha vojne (krivuljast)
Collier in Hoeffler 2002b	48 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Povečanma verjetnost izbruha separatistične vojne (krivuljast)
Fearon in Latin 2002	97 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Ni značilnega vpliva
Fearon in Latin 2002	122 vojn, 1945-99	Izvozniki nafte (dummy)	Izbruh vojne	Povečana verjetnost izbruha vojne
Elbadawi in Sambanis 2002	108 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Šibek vpliv ali brez značilnega vpliva
Hegre 2002	121 konfliktov, 1960-2000	Izvoz mineralnih surovin/celotni izvoz	Izbruh vojne	Ni značilnega vpliva
Hegre 2002	?? vojn, 1960-2000	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh vojne	Povečanma verjetnost izbruha vojne (krivuljast)
Humphreys 2003	122 vojn, 1945-99	Proizvodnja nafte	Izbruh vojne	Povečanma verjetnost izbruha vojne

Humphreys 2003	122 vojn, 1945-99	Zaloge nafte	Izbruh vojne	Ni značilnega vpliva
Humphreys 2003	122 vojn, 1945-99	Proizvodnja diamantov	Izbruh vojne	Ni značilnega vpliva
Humphreys 2003	122 vojn, 1945-99	Proizvodnja diamantov	Trajanje vojne	Zmanjšuje trajanje vojn
Reynal-Querol 2002	91 vojn, 1960-95	Izvoz primarnih surovin/BDP	Izbruh in razsežnost vojne	Povečana verjetnost izbruha etničnih vojn
Elbadawi in Sambanis 2002	108 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Razsežnost vojne	Šibak vpliv ali brez vpliva
Collier, Hoeffler in Soderbrom 2001	52 vojn, 1960-99	Izvoz primarnih surovin/BDP	Trajanje vojne	Ni značilnega vpliva
Fearon 2004	122 vojn, 1945-99	Tihotapljeno blago(droge in dragi kamni)	Trajanje vojne	Povečana verjetnost vojne
Doyle in Sambanis 2002	124 vojn, 1945-97	Izvoz primarnih surovin/BDP	Uspeh vzpostavljanja miru	Negativni vpliv na graditev miru
De Soysa 2002b	77 držav, 1989-99	Delež primarnih surovin/prebivalca	Izbruh vojne (25 smrtnih žrtev)	Ni značilnega vpliva
De Soysa 2002b	77 držav, 1989-99	Delež mineralnih surovin/prebivalca	Izbruh vojne (25 smrtnih žrtev)	Zmanjšuje verjetnost konflikta (krivulja)
De Soysa 2002b	138 držav, 1989-99	Izvoznik nafte (dummy)	Izbruh vojne (25smrtnih žrtev)	Povečana verjetnostkonflikta

Vir: (Ross: 2003a: 30)

Tabela 2 : Statistični rezultati modela Collierja in Hoefflerjeve: vir: (Collier, Hoeffler 2002b: priloga)

Variable	Coefficient	Mean of X	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
			At the mean	Worst	Best	1% extra growth	10% extra man in school	Primary commodity/ GDP= 0,32	Primary commodity/ GDP=0	Ethnic dominance	Max. Fraction.	Minimum peace	Geographic Dispersion =0
Male secondary schooling	-0,032	44,489	-1,406	-0,032	-4,645	-1,406	-1,722	-1,406	-1,406	-1,406	-1,406	-1,406	-1,406
(GDP growth) t-1	-0,115	1,618	-0,186	1,508	-1,660	-0,417	-0,186	-0,186	-0,186	-0,186	-0,186	-0,186	-0,186
Primary commodity exports/GDP	18,937	0,158	2,992	6,060	0	2,992	2,992	6,060	0	2,992	2,992	2,992	2,992
(Primary commodity exports/GDP) ²	-29,443		-0,735	-3,015	0	-0,735	-0,735	-3,015	0	-0,735	-0,735	-0,735	-0,735
Social fractionalization	-0,0002	1790	-0,376	-0,004	-1,465	-0,376	-0,376	-0,376	0,376	0,376	-1,465	0,376	0,376
Ethnic Dominance (45-90%)	0,670	0,439	0,294	0,670	0	0,294	0,294	0,294	0,294	0,670	0,294	0,294	0,294
Peace Duration	-0,004	347,5	-1,286	-0,004	-2,19	-1,286	-1,286	-1,286	-1,286	-1,286	-1,286	-1,286	-1,286
Ln Population	0,758	30,500,000	13,230	16,049	9,136	13,230	13,230	13,230	13,230	13,230	13,230	13,230	13,230
Geographic dispersion	-2,487	0,602	-1,497	0,000	-2,415	-1,497	-1,497	-1,497	-1,497	-1,497	-1,497	-1,497	0
Constant	-13,073		-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073	-13,073
X · β			-2,043	8,160	-16,312	-2,273	-2,359	-1,255	-4,300	-1,667	-3,132	-0,761	-0,546
W			0,130	3497,6	0,000	0,103	0,095	0,285	0,014	0,189	0,044	0,467	0,579
Probability			0,115	1,000	0,000	0,093	0,086	0,222	0,013	0,159	0,042	0,318	0,367

